

T
Í
Ž
E

K
Ř
Í
D
E
L

Václav Chytil

Štěpánka Bělovská – Tilia
Ostrava

© Václav Chytil, 2015

Graphics © Štěpánka Bělovská, 2015

ISBN 978-80-86904-55-9

Skoro přesně v polovině Lipůvky bydleli Hýlovi. Chodil k nim agent pojišťovny. Vypadal jako agent pojišťovny. Měl na nose brýle, nosil pořád kožené rukavice a tmavý klobouk. Objevoval se u nich tak sedmkrát do roka.

Musel to být hrozně dotěrný agent, protože pokaždé když k nim přišel, zůstával nejméně dvě hodiny. A když odcházel, nasazoval si venku hnědé jelenicové rukavice a pod kloboukem staženým poněkud do čela se usmívaly dvě živé, šedozelené oči.

Navštěvovat je tak často byla od něho neslýchaná bezohlednost, protože ti dva staří lidé neměli skoro žádný majetek, který by ho nutil k takové námaze. Vlastnili jen obyčejný domek, kousek zahrady a pole na pěstování zeleniny. Několik slepic, kozu a asi patnáct králíků. To bylo všechno. Ten chlap je ale přesto vydržel otravovat plných deset let.

Nikdo v lipové aleji nebyl tak dokonale pojištěný jako právě Hýlovi. Dá se říct, že když si starý Hýl, kterého začínalo trápit astma, obul večer papuče, měl je pojištěné. Že seděl na židli, kterou měl pojištěnou. Že se hrál se u kamen, které měl pojištěné. Že mu Hýlová vařila brambory v pojištěném hrnci a na stole ležely její pojištěné brýle. Nemá ani smyslu mluvit o tom, že měli pojištěný domek, stodolu a úrodu na poli.

Hýlovi žili ze skromného důchodu. Neměli ani děti, které by je podporovaly. Přistěhovali se do aleje v šestadvacátém roce odněkud z Hlučínska. Přišli už jako manželé. Nikdy nikdo neslyšel, že by někam odjížděli za příbuznými, a tak si každý lehce domyslel, že žádné příbuzné asi nemají, nebo se k nim nechťejí znát. Jednou se dostala do aleje mlhavá zvěst, že prý se Hýlovi přestěhovali z Hlučína proto, aby utekli před jakýmisi pomluvami. Ale to všechno bylo tak neurčité, že se sousedé ani neodvážili vyptávat a svorně respektovali jejich samotářství.

Hýlovi tedy měli klid, jaký si jen dva staří lidé mohou přát. Až na toho agenta.

Hýlová jeho návštěvy kupodivu vítala, ale pro Hýla byly k nevydržení. Agent přišel, usadil se vždycky v kuchyni u stolu, a začal se vyptávat manželů na zdraví, jaká byla úroda, nebo na jejich malé hospodářství. Někdy místo toho mluvil o sobě, co se chystá dělat, jak mu jdou obchody a jaké má plány do budoucna. V té chvíli to byl docela milý chlapík, ale nakonec si vždycky stejně vzpomněl na něco, co ještě není pojištěno pro případ požáru, ztráty nebo krádeže. Měl nevyčerpatelnou fantazii.

Jeho chování bylo sebejisté, jako by si vůbec neuvědomoval, že je vlastně vetřelec, který obtěžuje dva staré lidi. Ať mluvil o čemkoli, mělo to v sobě vždycky nějaký podivný smysl, docela nejasný a nepochopitelný. Manželé to zřetelně cítili. Zdálo se jim, že mu vlastně vůbec nejde o to, aby jim pojistil další židli či okenní tabuli.

Hýl ho od samého začátku jejich známosti poslouchal podezíravě. Přesně jako v ten první den, co k nim vstoupil do kuchyně a nechal za sebou otevřené dveře.

„Co si přejete?“ zeptal se ho.

Agent přešlápl z nohy na nohu, přendal klobouk z pravé do levé ruky, ale nezmohl se na jediné slovo. Tehdy byl ještě nezkušený.

„Vy jste od pojišťovny?“ zeptal se Hýl.

„Ne, vlastně ano – od pojišťovny,“ zakoktal.

„Co byste si přáli pojistit?“

Hýl se zamyslel a pak řekl stručně: „Nic...!“ Muž pozvedl klobouk a poděkoval.

Později Hýl litoval, že nechal svou ženu, aby ho zadržela. Nemohl se zbavit pocitu, že v tom člověku nevězí nic dobrého, ale vyhnat ho už jaksi nemohl. Žena mu nabídla židli a dala se s ním do řeči. A brzy si na agentovy příchody tak zvykla, až se zdálo, že se bez jeho návštěv nemůže ani obejít. Byl to totiž jediný host, který pravidelně přicházel. Ale

na druhé straně Hýl cítil, že i ona má před agentem strach, a právě ten strach agentovi dodával sebedůvěru.

„Proč mám takové obtěžování trpět,“ říkal si Hýl nejednou v duchu, „zaplatil jsem už tolik peněz, že to vychází stejně jako kdybych vyhořel. A korunu jsem od té jeho pojišťovny neviděl. Do hrobu si stejně nic nevezmu.“

Ale přesto by se neodhodlal s agentem skoncovat, kdyby se nepříhoda taková věc.

Vrátil se jednou od doktora domů a zastihl agenta, jak mluví s jeho ženou. Seděl na židli zády ke dveřím, před ním se choulila Hýlová a plakala. Agent právě říkal:

„Podívejte, maminko, tak dále to už nepůjde!“ Byl rozrušený a mluvil vemlouvavě.

„To přestává všechno,“ proletělo Hýlovi hlavou, „dokonce nám už bude říkat tatínku a maminko. Moc jsme si ho ochočili.“ Přistoupil k němu a řekl mu všechno, co měl už tak dlouho na srdci. Pak mu ukázal dveře.

Agent vycouval v rozpacích ven a ani nestačil hlesnout, když viděl rozezleného Hýla, jak se v rozrušení začíná trást.

„Tak a budeme mít pokoj,“ řekl Hýl potom, když agent odešel, ale jeho plačící žena se rozplakala ještě víc a dokonce začala hlasitě štkát.

„To nic, to přejde,“ utěšoval ji, „moc sis na něho zvykla, ale to přejde, uvidíš...“ Hýlová přikývla na souhlas, ale to bylo také všechno, nač se zmohla.

Koncem dubna, asi tři měsíce od té příhody, Hýlová onemocněla. Ztratila chuť k jídlu, většinu času seděla v kuchyni u okna a dívala se do zahrady. Přestala mluvit.

Když už se Hýl nemohl dívat na to, jak je den ode dne smutnější a jak navíc hubne, zavolal doktora. Ale ten jí nepomohl, asi ani nevěděl, co jí je. Předepsal jí sice nějaké léky, které pod Hýlovým dohledem poctivě užívala, výsledek byl však nijaký. Churavěla dál. Jediné, co by ji snad mohlo potěšit a možná i vyléčit, byla návštěva agenta, dokonce se zdálo, že na něho u okna čeká.

Uplynulo půl roku. Zaorávala se strniska a začínaly se vykopávat brambory. Z polí foukal severní vítr, takzvaný polák, který přichází před podzimem, ale lipové stromy byly ještě v plné zeleni. Vytrhaná bramborová nať hořela na polích a všude se válela oblaka bílého dýmu.

Agent nepřicházel.

Hýlová ulehla. Vrásky na tváři se jí příšerně zkrabatily, oči zapadly hlouběji do tváře. Rty měla suché a bezbarvé. Pohnula jimi jenom tenkrát, když se ptala, jestli už přišel, nebo když pila ze sklenice vodu.

V listopadu už bylo jasné, že jí nic nepomůže. Ani agent. Ztratila vědomí, dostavila se smrtelná agonie. Hýl stál u její postele a díval se, jak pozvolna ustává v jejích prsou dech. Byl čím dál víc neslyšitelný. Zapálil hromničku. To bylo jediné světlo, které ten večer hořelo v pokoji, ten večer, kdy přestala dýchat. Vzal ji za ruku a druhou jí upravil vlasy na spánku. Díval se na ni a cítil, jak sám je už velice starý. Bylo ticho, ale vtom někdo zaklepal na dveře. Dovnitř vstoupil muž v brýlích, v ruce tmavý klobouk. Zůstal chvíli na prahu překvapeně stát, ale pak se přece jen došoural až k posteli. Nejistě pohladil mrtvou po tváři a položil jí dlaň na ruce.

„Přišel váš agent,“ zašeptal, „co vám mám ještě pojistit...“

Hýl ho chytil za rukáv a stáhl mu ruku z mrtvé. Tázavě si ho prohlédl zblízka a podivil se sám sobě, že na to už dávno nepřišel, protože agent se podobal své matce jako málokterý syn. Měl její bradu, nos i ty šedo zelené oči.

„Pane,“ řekl Hýl s přemáháním, „jste moc dotěrný agent. Zmizte okamžitě odtud!“

Muž poslechl. Beze slova zamířil ke dveřím. Ale ještě než odešel, vzpomněl si, proč vlastně přišel, vytáhl z kapsy spořitelní knížku a položil ji Hýlovi na stůl.

„Jsou tam všechny vaše peníze, všechno, co jste mi dali. Jsou uloženy na heslo, které si snadno zapamatujete – Naště,“ řekl.

Vrátil se z knihovny domů.

Prošel úzkou tmavou předsíní, v níž nebyla okna, pootevřel dveře a pomalu si v předklonu zouval boty, přitom viděl otce, jak napůl sedí, napůl leží na gauči a sípavě chytá dech, nad ním se skláněla matka s mokrým ručníkem v ruce, otírala mu spánky a prsa, v obličejí měla bolest jako otec, jako by byla totéž tělo, táž duše.

„Neotravuj,“ říkal jí otec.

Vešel, položil knihy na umývací stůl, uviděli ho, jedna z knih vzápětí upadla na zem, ale hned se pro ni ohnul, prsty se mu rozechvěly jako křídla drobné mouchy, hrdlo se mu sevřelo.

Matka odstoupila od otce, pokynul jí, aby odešla, dech se mu zázračně uklidnil, nabyl obvyklé pravidelnosti, do zarudlých vysílených očí se navrátila dřívější pevnost.

Spustil paže podél těla, netuše, čeho se dopustil, z které strany má čekat útok, nevěděl o ničem. Matka spěšně odcházel pryč, byla úmyslně nahrbená k podlaze, kterou místy zakrývaly hadrové koberce; v zadním pokoji vrzly dveře.

„Kde se flákáš?“ řekl otec.

Byl hudebný jak lunt, šedivý, bledý, skoro průsvitný, na krku měl nepravidelné rudé skvrny; zbyly ze záchvatu, za který se styděl, a zakrýval je nenápadně dlaněmi; bylo téměř ticho, jenom nákladní auta z nedaleké silnice tluměně hučela.

„Byl jsem,“ ústa zůstala mrtvá. „Tati,“ řekl.

„Tak co?“ řekl otec.

„Tati...“

„Ještě ses nerozmyslel?“ zeptal se.

„Tati.“

„Nech toho. Máš na mě myslet dřív,“ řekl. „Kdo ti dovolil courat?“

„Matka.“

„Matka?“ podivil se.

„Odpusť, prosím tě,“ řekl.

mlčel, zabořil se hloub do podušek.

„Otče...“, řekl prosebně.

„Nevím, co ještě chceš,“ řekl otec. Znaveně spustil ruku, aby zmizel. Nedostávalo se mu pro výstup sil.

Otočil se zase do předsíně, opatrně zavřel dveře a vyběhl ven. Aspoň to. Lepší být venku sám, než tam uvnitř.

Sešel do příkopu kousek od domu, byl to nedávno vyhloubený příkop plný syrové hlíny, a neví proč, vzpomněl si na S., tehdy když tam bydleli a on s otcem chodil k řece dívat se na loď rabující písek. Stáli beze slova na břehu a pozorovali dělníky, kteří mezi sebou taky nemluvili, a všechny je spojovalo něco nadpozemského. Vycházelo to z kladek a řetězů, z pleskání vody, když lžíce dopadla na hladinu, z rukou vonících rybami, z otcova klidného postoje a zamyšlení; když tak stál, vypadal silnější.

Teď bylo ticho.

Zdálo se mu, že slyší šelest trávy, a ta ho obklopuje ze všech stran, byl to slabý vítr, který se zvedl ze severu, a do toho se zamíchal jiný zvuk, byl to tichý šramot, ale tak odlišný od toho, jak se stonky rostlin třely o sebe, že to nemohla být tráva. Spíš nějaká myš nebo zatoulaný pes. Poslouchal to zvíře, jak se pohybuje, jednou se vzdaluje, podruhé se opatrně přibližuje, jako by ho cítilo, jako by vědělo, že tam je a chtělo jít až k němu, ale pokaždé dostalo strach, když bylo rozhodnuto přijít, a utíkalo někam pryč.

Otec asi právě vstal z kanape a došoural se k bílé otlučené kredenci, kde míval po zásuvkách rozházené cigarety, a začal po ní hmatat chvějícími se prsty. Představoval si, jak je hledá. Oprášil se od hlíny, z fabrik na západní straně k nebi stoupala mračna dýmu, na této rovině bylo vidět daleko, jediné kaštanové, březové nebo lipové aleje občas zastínily výhled. Pomalu se dal travou ke kolonii. Po cestě si začal pobrouká-

vat melodii, kterou si složil sám: ve staré polorozpadlé stáji se splašil kůň, vyrazí vrata, svalí muže, jenž mu chce zastoupit cestu, a pak vycválá ven ze dvora dřív, než se muž vzpamatuje, zmizí v polích, než se stačí za ním rozběhnout. Nemusel na to myslet, protože to byla jeho jediná skladba. Zatím myslel na Iru, na to, jak ji poprvé uviděl. Přišla se strýcem, sedla si na postel, na níž teď většinou vylehává otec, poslouchala, jak se strýc chlubí, že brzy bude mít našetřeno na domek.

Když zjistil, že jde za ní, byl vlastně rád, že tam jde. A kam jinam mohl jít?

Deputátní domek, to se divím, že tohle strýčkovi nevyšlo, poněvadž jemu vycházelo vždycky všechno. bez zaklepání otevřel dveře, taky by je už mohl jednou natřít, a mlčky se opřel o rám.

„Buď zdravý,“ řekl strýc, „co nového?“

Seděl u stolu, nohy na židli, v mrňavých ručičkách úřednická sportovní časopis, první knoflík u kalhot rozepnutý, aby břicho mělo pohov.

„Nic,“ řekl.

Potom se podíval na Iru, uviděla ho v zrcadle, vlasy rozpuštěné, takže byly dlouhé, černé nitě, na plechovém umyvadle ležela hromádka drátěných sponek, zadíval se bezostyšně na obrys jejích zad, usmála se, nevím, co to bylo, ale najednou měl pocit, že se zklamal právě v ní. Totéž co strýc; nevnímala; ani si nezapnula zip u pasu, kterým svítilo růžové kombiné, klidně se česala dál.

„Jdu se koupat. Pojď taky,“ řekla.

„Neumím plavat,“ řekl a odešel z kuchyně, už toho měl dost.

Posadil se venku na schody. Naproti si nějací starci a staré ženy vzrušeně o něčem povídali, rychle, nechtěli nic zmeškat, jako by to bylo kdovíjak důležité, občas spolkli konec věty, někdo si ho všiml, podívali se, zase neviděli nic zvláštního, co by jim stálo za to, aby si toho kluka pořádně prohlédli. Děti, které si hrály v uličkách, s křikem přebíhaly od domu

k domu, křičely, odněkud byla slyšet hudba z rádia, jakási žena zalévala květiny, před dům vyšel muž v tričku.

Natáhl před sebe nohy jako kdysi, když tu vysedával a snil si o své neopakovatelnosti a výjimečnosti. Chtěl tenkrát něco vymyslet, aby bylo za čím jít – nejenom pro sebe, ale taky pro Iru, pro všechny, co znal, chtěl stvořit nějakou novou bibli, objevit konečně cestu; mnohdy se mu zdálo, že toho bude schopný.

V kuchyni slyšel její kroky, a pocit, že je mu nablízku, mu k tomu dával sílu a sebevědomí, které nemohlo zničit ani otcovo Spasitel, výsměch tak přesně zacílený od otce nikdy nečekal, vždyť přece o tom nikdy nemluvil, snad pochyboval, upřímně pochyboval, že by mohl, ne, ne, přece cítil dobře, že může, přece viděl jasně.

U plotu se ozval mužský kašel, opustil špičky svých bot a podíval se tím směrem.

„Do pytle,“ řekl muž. Vyplivl chrchel, zaklátil se, utřel si rty rukávem saka.

„Nemáš pětku?“ zasmál se na něho.

„Ne,“ řekl.

„Ani pár korun?“

„Vůbec nic.“

„A co tvoje teta?“

„Co by bylo?“

Podle otce se s ním neměl bavit, ale o to nešlo. Tenhle člověk věděl napřed, na co umře.

„Jenom tak, potřeboval bych,“ řekl.

„Ještě neděláš?“ zeptal se ho.

„Ne,“ řekl

„Zavřou tě.“

Pokynul mu na pozdrav a pokračoval kolonií ke svému prázdnému bytu, zakopl, podle chůze už toho dost vypil, příliš moc, ale i tak ho litoval. Díval se za ním, jak jde, a chvíli nemyslel na sebe, úplně na sebe zapomněl, ale pak si řekl: čert to vem.

Ve sklepeř zarachotilo železo, objevila se Ira a vlekla pánské kolo.

„Tak co, půjdeš?“ zeptala se.

Vyndal ruce z kapes a vstal.

„Jestli nechceš?“ řekla.

Měla na sobě kalhoty a bílou blůzu, vlasy svázané do drdolu; když vytahovala ze sklepa kolo a stále se o něco zachycovalo, tvářila se nešťastně jako malá holka.

„Ukaž,“ řekl.

Rozjeli se uličkami kolonie, některé děti se za nimi rozběhly a chvíli, než šlápl pořádně do pedálů, utíkaly podél kola.

„Tobě něco je?“ zeptala se.

„Není, proč?“ odpověděl.

„Jenom tak.“

„Před chvílí jsem mluvil se Struhalem,“ řekl.

„A opravdu ti nic není?“

„Každému něco je, ne?“

„Neříkej.“

Kolo na rozježděné cestě sklouzávalo. Musel dávat pozor. Díval se na ni, pak na rýhy od povozů, na ni, na uši, které vyklouzly zpod vlasů, a znovu ji spatřil vycházet v bílých svaatebních šatech s velikou kyticí bílých růží, jak se směje vedle svého manžela, okázale šťastná, platilo to těm okounějším stařenám před kostelem, a možná doopravdy byla, viděl ji, jak odkládá na šicí stroj klobouk a strhává závoj.

„Odejdu pryč,“ řekl zničehonic. Najednou se mu zachtělo udělat nějaký slib. „Každý se tady svazuje, na to nejsem, nenechám se do toho zavléct. Odejdu. A když umřu, tak sám od sebe, nikdo za to nebude moct.“

Slyšel, jak se protivně směje.

„To se divím. Kam bys šel, do města?“

„Buď zticha,“ řekl.

Chvíli mlčeli. Natáhla ruku a nechala si vzduch protékat mezi prsty.

„Nechtěla bych bydlet ve městě, ani za nic,“ řekla.

„Proč?“ zeptal se.

„Z různých důvodů. Tak si představ, že z okna činžáku se nějaký pán z nudy dívá na svůj stín.“

„A co má být?“

„No, stín se dožere a jde pryč.“

„Přestaň!“

„Tebe se to netýká, počkej! Na konci ulice věší ženská na balkoně prádlo. Plínky, kombiné a takové ty věci, a když zavadí okem o protější barák, vidí stín, jak si jde sám. Co myslíš, že udělá?“

„Nemůžu vědět.“

„Má strach, ne? A začne ječet, letí do bytu a kdovíco. To je všechno.“

„No a?“

„Nebud' hloupý. Myslíš, že jí někdo uvěří, co viděla.“

„Co mi je do toho,“ pomyslí si.

„To se může stát všude, ne?“ řekl.

Prudce otočil řídítka k rybníku, ještě za jízdy seskočila z kola, udělal ostrou zatáčku a pustil kolo do trávy. Ira utíkala ke břehu, na kraji se zastavila a proměnila se v nehybnou sochu. Položil se na břicho a pozoroval ji, slunce vrhalo na hladinu dlouhé zlaté pruhy, vzadu, daleko vzadu šelestilo rákosí.

Pak se svlékla, skočila do vody, šla po kolena ve vodě, paže zvednuté. Když jí voda dosáhla po pás, odrazila se a natáhla před sebe ruce, klouzala neslyšně po hladině bez jediného pohybu. Utrhl si stéblo trávy a dal si je mezi zuby. Znova se odrazila a plynula vodou. Vzdalovala se od břehu a čím byla dál, rybník vypadal opuštěněji, ona sama jako by přestávala existovat.

Byla aspoň v něm? Nevěděl. Ale bylo v něm, už v něm, něco mocnějšího, co se nedalo zadržet, řítilo se to stále vpřed, beze změny, nic se neměnilo, všechno zůstávalo na svém místě, bralo ho to s sebou, přestože i teď se snažil vzepřít, doufal, že přece jen to dopadne jinak, jen chtít, jen

místo toho mít stále na paměti ten hlas, který se někdy ozve v noci, když se náhle probudí, jako by ho volal, ale ne, bylo to mocnější než on a co se v něm nyní vzpíralo, bylo jenom kus blázná, který se dotýká předmětů ve svém pokoji a necítí nic, než tep svého vlastního srdce. Nebylo v něm nic, odkud by se mohlo začít. Jen osamělost, osamělost. S hrůzou si uvědomil, že netouží po tom, jak říkal, letět sám vstříc jakési tajemné hvězdě, že chce žít aspoň tak, jak to jde. Jednoho dne nebo jedné noci pán opustí stádo, stádo pána. A nic se nezměnilo, všechno, co z tebe zbylo, zůstalo zahalené mlhou, ale duše usnula dřív než tělo.

Vrátila se na mělčinu.

„Pojď, snad se nebojíš!“

Z náspu za loukou se doneslo dunění vlaku, dunění naplnilo prostor mezi špičkami stromů a nebem, zatřáslu vzduchem, před závorami, u silnice, vlak pronikavě zahvízdal.

Zasmál se. Čemu se vlastně chtěl vzepřít, sám sobě, čím chtěl opovrhovat, sám sebou, ale ne, třeba se to dalo zachytit, třeba to bylo blízko, v jejím hlase, v jejích nehtech, zubech a krocích, třeba odtud mohl začít a ona s ním, konec lží, nějaký začátek, nepochybovat už, zastavit se, aby se všechno, co v tobě je, nerozplynulo, abys začal být. Na to přece čeká, na sebe čeká, jenom nesvaluj na nikoho vinu.

Svlékl si košili, kalhoty a ponořil se do vody, nohy se zabořily do mazlavého bahna, voda byla příjemně chladná a docela něžně mu omývala boky.

„Tak přece,“ řekla a podala mu ruce.

Pochopil, jakých lží se neustále dopouštěl do této chvíle, že nemohl mít na nic právo, že všechno, co se s ním dělo, bylo spravedlivé, nemohl mít žádnou naději, protože k ničemu nepatřil, neměl odvahu někam patřit.

Zvedl její ruce a přitiskl si je na obličej. A opět cítil tu bláznivou sílu jako kdysi, cítil jak se žene dopředu, jak k němu sestupuje nebo on k ní stoupá, ta neuchopitelná kráska, ten zázrak.

„Co děláš,“ řekla.

Podíval se na ni. Byla vylekaná, široce rozevřené oči, zatím mu hlavou proletěly ty bílé růže, otcova postel, snad také strach. Potom se odvrátila, kdyby mohla odešla by jako jeho matka do vedlejšího pokoje. A on stejně nechtěl, aby uviděla totéž, co nyní uviděl.

„Zapomněl jsem,“ řekl.

Vytrhla se, z očí jí začaly téct slzy, nebo se mu to jenom zdálo, neví, brodila se pomalu ke břehu.

„Pročs to udělal?“ slyšel.

Vidím ropuchu, která se snaží předními končetinami zachytit něčeho na hladké oceli kolejnice. Vidím ji, jak sklouzává, a přece stále chce přelézt. Pokouší se znovu a znovu. Nevnímá nic kromě té dlouhé nejasné, slabě se lesknoucí přímky v zapadajícím slunci, která jí zastoupila cestu. Kdyby jel vlak, ani by ho neslyšela, teprve až by ji začala drtit kola na krvavé cucky, by procitla. Vidím, jak drápkem uvízla za nějaký neviditelný výstupek, vyhoupla se nahoru, boky rozechvělé dechem, ale pyšná, že dokázala slézt tu protivnou kolejnici. Pozvedla tlamičku k obloze, očka mžourala na drobné mušky vířící v hejnu několik metrů nad zemí. Pohnula se, popolezla v domnění, že už je na rovině, ale nohama zatápala v prázdnu, a než se stačila vzpamatovat, bezmocně upadla, spadla na druhou stranu mezi kamení a zůstala ležet na zádech.

Vyjedeš navrch a v krku sucho. Propocené kalhoty se lepí na tělo, potom sprcha, proudy chladivé vody stékají kolem úst.

„Tady máte čtrnáct set. Podepište se.“ Vezmeš výplatní pásek, schováš do kapsy. Hotovo.

V hospodě stojí fronta na pivo. Abys nemusel znovu čekat, bereš hned dvě. Setřeš pěnu.

Naproti sedí starší muž, už na mol. Vykládá sám se sebou, mává komusi neviditelnému před obličejem: „Prečo a za čo, vrav!“

První dlouhý lok. Studené pivo vtéká do útrob a začíná hrát. Na čelo vystoupí nový pot. Příjemný.

„Po šichtě, Juro?“

„Po ní“, přikývl. Odstrčil prázdný püllitr.

Hospoda hučí, ozývá se křik. Kolem po židlích ohmatané aktovky, deska stolu posypaná cigaretovým popelem.

Známe se trochu. Pochází z Petřvaldu, vyučil se zámečnickem, nějaký čas jezdil s nákladákem, pak skončil v dole. Dvě děti, které odešly s mámou. Máma, která už nedokázala déle vydržet věčné podezírání z nevěry.

Hadr v ruce paní vedoucí zakroužil kolem sklenic a zbyly po něm mokré šmouhy.

„Co budeš podnikat?“

„Nevím.“

„Nazdar, synci“, přisedl si starý Arnošt. Položil před nás tácek se třemi velkými rupy. Když dostane výplatu, rád platí za druhé.

Vedle se rozproudila debata. Rozcuchané vlasy, rozepnuté košile. Křik.

„To nepovídej! Vezmi si, kolik jsi kdysi na vojně dostával chleba!“

„Kilo a půl.“

„A dneska máš, kolik chceš, však se taky všude povaluje!“

„Nebudte malomyslivci,“ zvedl hlavu pitím zmožený kámoš.
„V kasárnách nasbíráš chleba, že se i prase přežere!“
Arnošt mě poplácal po zádech.
„Jak jinak?“ řekl.

Dělal na šachtě dobrých čtyřicet roků. Nedávno mu umřela žena, cítí se osamělý, přestože bydlí u syna. Občas si postěžuje: „Mám izbečku, ale když mi tam nikdo ani nezato-pí...“ Teď bývá stálým hostem. Střízlivý je nemluvný, teprve po několika skleničkách, jako by v něm prasklo nějaké péro a pořád by vykládal.

Popili jsme, ztratil zábrany.

„...a raz ti mi dala vpysk, že jsem se obrátil jako kralík,“ začal o nebožce.

„Vy jste králík?“ optal se opilý chlapík od vedlejšího stolu.
Jura povstal.

„Nechcete zpívat, jdu pryč.“

Uprostřed lokálu se kymácí docela mladý muž. Sako uma-zané od zdi záchodu, dívá se nehybně před sebe. Nemůže se rozhodnout, kterým směrem jít.

Nakonec se uvelebí u Ondreje.

„Pozri sa,“ vykládá Ondrej, „keď režeš strom, predsa sa nepýtáš a neľutuješ. Vieš, že ďalej nevyráste.“

Přišel na šachtu podruhé, když chvíli pobyl doma. Dřevorubec. Nevydělal si v lese, tak se raději vrátil. Moc se mu od rodiny nechtělo. „Čo sa dá robiť!“ Do hospody chodí spíš na kus řeči než na pivo. Jen o výplatě vypije o něco víc.

„Tuná k Šumbarku tiež dobrý les, zajtra sa pojdem pozrieť, či nerástu hriby. Voľačo čudné taký les, veď kolem sú šachty...“

Za oknem hospody se setmělo. Když kolem jede auto, světlomety rozčísnou tmu.

Z hluku vystupují zřetelně nadávky. Kdosi se rozčilil, rány pěstí, třesk púllitrů. Dva chlapíci vyskočili nečekaně proti sobě: „Ty, hajzle!“ Berou je za ruce, odtrhují, tisknou zpátky na židle.

Klid, zřídka chvíle hospodského ticha.

Ticho přeruší smích dvou ženských, které baví Otakar. Stojí nad nimi, rukou se opírá o desku stolu, teatrálně zvedá tučné obočí, člověk by ho ani nepoznal. Vzorný otec, hodný manžel. Široce se omlouvá, že je musí na chvíli opustit. Jde k vitríně s cukrovím, vybírá nejdražší čokolády. Dovolují mu, aby přisedl, trhají staniol.

Když odešly, mrkl na známého u sousedního stolu, ale ten řekl zamračeně: „Doma máš čtyry děcka, tym nekupiš nic!“ Otakar se odvrátil, stiskl zuby: „Starej se o sebe, krávo!“

Ondrej už chce platit, tak jde ke karbaníkům. Uprostřed stolu hromada desetikorun a padesátikorun, dohromady asi tisícovka, několik bankovek sklouzlo do loužičky od piva.

„Re,“ hlásí Jura.

„Myslím, že zas bude pohřeb,“ konstatuje Arnošt, když prozkoumal tajemný obličej chlapíka v námořnickém tričku, platí to Jurovi.

„Vlož!“ řekl chlapíkovi. Arnošt byl vzduch.

„Ty první, přece hlásíš.“

Jura položil karty, trochu se nadzvedl, aby lépe viděl, co má soupeř. Potom dosedl, se zájmem si prohlédl boty.

„Mluvil jsem to,“ neodpustil si Arnošt.

Vyjdou na vzduch. Měsíc je čistý, zítra bude hezky. Na orosené trávě u zahrady domu usnul vsedě samomluvec. Stažená roleta, již prosvítá fialové světlo televizní obrazovky.

„Končíme!“ slyším, když se vracím. Ventilátor funí, zoufale se snaží ukrajovat z pevného dýmu v lokále. Otakar je sám, hlavu drží oběma dlaněmi, v popelníku mu dohasíná cigareta.

Karbaníci přestali hrát, něco si ještě vykládají. Muž v tričku, snad chce odejít, snad chce jenom na záchod. Zvedá svou mohutnou postavu. Zavadil o půllitr, pivo přeběhlo po stole a stříklo na Juru. Probral se, otřel si pivo z kalhot rukou, pak vstal a hledal volnou židli.

„Už máš dost,“ řekl.

Muž se postavil, čekal.

„Až moc!“

Rozmáchl se židlí, vystartoval proti chlapíkovi, nestačili ho zadržet. Pozdě.

A tak Jura leží pod stolem, pomalu se zvedá, sbírá z podlahy klíče. Muže v tričku strkají ke schodům, ani se moc nebrání.

„Nemá začínat, blbec jeden!“ ospravedlňuje se.

Jura si pečlivě oprašuje kabát, už jako by nevěděl, co se tady stalo, chce si sednout.

„Půjďme spolu,“ říká mu.

„Nechej,“ ohání se.

„Máme stejnou cestu,“ nedám se odbýt.

Jdeme. Někde u lesa hučí strojovna. Silnice v měsíčním světle. Jura mi visí celou svou váhou na paži, zdá se, že se smířil, že už dnešek překousl, ale nečekaně se zastavuje.

„Už nemůžeš jít?“

„Kde?!“ obořil se do tmy.

„Po zemi,“ směju se.

„Kde mám chodit,“ křičí na kohosi do noci. „Vysvětli mi,“ zatřásl se mnou, „kde jinde mám chodit než po zemi!“

Obývá ledové podzemní vody v jeskyních, trvale má žábra a žije v domnění, že stále trvá noc. Dotýká se kamenů na dně, zná celý svůj temný svět po hmatu. Dávno nemá oči a ani uši ne, protože jeho okolí je bez světla a nesmírně tiché. On sám také nevydává žádné zvuky, schází mu pro to příslušné ústrojí, takže nepotřebuje slyšet ani kvůli sobě. Místo očí a uší však má ještě jakési nesmyslné zakrněliny. Drobná nedůslednost, ale právě ta nám potvrzuje, že běží o dokonalé přizpůsobení živočicha svému prostředí. I jeho bezbarvost, tenké nohy, z nichž přední mají tři, zadní dva prsty, a okolnost, že rodí dvě živá, zcela vyvinutá mláďata, se vykládají jako přizpůsobení, neboť u jiných blízkých živočišných druhů se tyto jevy vůbec nevyskytují. Právě uvedené odchylky nasvědčují tomu, že kdysi musel žít ve zcela jiných podmínkách než dnes, že miloval jako ostatní živočichové slunce, že se dovedl těšit ze slunečního světla a tepla na mělčinách a pociťovat tuto rozkoš, jinak by jejich existence byla nevysvětlitelná. Jen to, co se stalo, že náhle zavrhl sluneční jas, sestoupil do podzemí a vybral si místo světla tuto temnou věčnost, nedovedeme pochopit.

V našem krasu nežije, máme však o něm sdostatek zpráv. Víme, že svou potravu hledá po hmatu, jeho cesta do skrýše že bývá značkována krátkými doteky, že někdy, když se vydává na pouť za jinými, když hledá družku či druha, opouští svůj známý svět, v němž nikdy nedochází ke změnám, který je bez nebezpečí a bez překvapení, a že opatrně šmátrá po neznámých kamenech a skalních výčnělcích, pro jistotu ohmatává i vzdálenější okolí, pohybuje se po dně v plošné dopředu postupující spirále, aby se ujistil, že skutečně nic nevynechal. Dotkne-li se živé hmoty, pudově před ní ucukne, ale zároveň se ho zmocňuje už i radost, projevující se oživením a sotva patrným chvěním kůže, že snad dosáhl cíle

a možná že se nebude vracet úplně s prázdnou. Vyšle potom k neznámému řadu doteků, jeho druhu zcela jednoznačných a srozumitelných signálů, a čeká na odpověď.

Kdyby byl vytažen na denní světlo a zůstal v chladu, vůbec nic by nezpozoroval. Noc v jeho mysli postoupila už tak daleko, že ani není s to zaznamenat přítomnost světla a přizpůsobit se opět dřívějším životním podmínkám. Nemůže se chovat jinak, neboť dávno postrádá smysly, které by mu takový návrat umožnily. Uvědomíme-li si, jak právě díky tomuto anatomickému omezení smyslovosti je špatně orientován v prostoru, můžeme předpokládat téměř s jistotou, že někteří jedinci zbloudili a žijí někde v jeskyních na světle, aniž o tom vědí. Žijí na světle, ale chovají se stejně jako by byli v nejtemnějším podzemí, nadále značkují své cesty doteky, putují v plošných dopředu postupujících spirálách a nevnímají to, jak se střídá den s nocí, nesouce si svou temnotu s sebou.

To kino stálo dole ve vsi, v kopci u silnice a skládalo se z přístavku, kde byl vchod a pokladna, a z dlouhé, nízké budovy se zvětralou žlutou omítkou, která dříve patřila k hostinci Na Zámecké. Hostinec měl patro, nahoře byly dva pokoje, které už nikdo neobýval, a tam, kde se nyní promítaly filmy, byl kdysi taneční sál. A takové hezké podzimní odpoledne tenkrát bylo, jaké si člověk, když jde do kina poprvé sám, může jen přát.

Před hospodou, jejíž roh vyčuhoval nebezpečně do křižovatky, se honili kluci a prskali na sebe vodu z pokaženého hydrantu. Arne je uctivě pozoroval. Byli z druhého konce vsi a ani jednoho z nich neznal. Líbilo se mu všechno, co dělají. Když smečka kluků odběhla, přitočil se k hydrantu a stejně jako oni se napil ze syčícího pramínku rovnou ústy. Spokojeně si utřel pusou hřbetem ruky a přešel na druhou stranu silnice, kde byl kousek vyvýšeného chodníku. Mezi dovádějící kluky se přece jenom nechtěl zamíchat.

Chodník za silnicí byl prázdný. To proto, že byla neděle a že obchod s textilem, drogerie, holičství a fotoslužba měly zavřeno. Nikam nevedl, i když se terasovitě rozbíhal do kopce, jako by chtěl vyběhnout až nahoru, ale náhle končil plotem zahrady, vystrčené až k okraji asfaltové cesty. Na chodníku před výlohou drogerie se nacházel masivní stojan na kola, práce místního kováře. Arne mu říkal věšák, a kdykoli se mu naskytla příležitost, lezl po něm, zkoušel udržet rovnováhu a různě se houpal. Ani teď mu to nedalo a stoupl si aspoň na nízkou boční příčku.

Bylo to prima. Ze svého místa na věšáku na kola měl báječný rozhled. Viděl ke vchodu do kina, před nímž se shlukovali svátečně nastrojení lidé, většinou děti s rodiči. Viděl stěnu biografu s vystupujícími fleky po zazděných oknech a s nápisem z červených plechových písmen, který znamenal, jak

věděl od dětí ze sousedství, že je to kino Panoráma. Viděl kluky běžící nahoru a dolů po silnici, které potkalo stejné štěstí jako jeho, že mohli jít do kina bez dospělých nebo starších sourozenců. Viděl odtud i daleko do roviny v údolí, kde povadlou zelení luk protékala řeka. I nahoru na kopec, z něhož sbíhala silnice a kde byla nejobydlenější část vsi. A také, což ho zajímalo ze všeho nevíc, přímo do chodby hospody, odkud se ozývaly mužské hlasy, cinkot sklenic a kdesi vzdů z extrovy i zpěv. Byli to asi myslivci, protože na chodbě u zdi stálo několik kol a na nich, přivázání provázky, viseli bažanti a kachny. Občas z chodby zaslechl, když všichni společně vykřikli bujaré hej, hej, hej.

A ke kinu přicházeli další lidé. Široko daleko známá Edelsbergrova dvojčata, chlapci, kteří vypadali navlas stejně. Oba měli slušivé oblečky s blýskajícími se kovovými knoflíky, oba se drželi své hezké maminky s béžovým kloboučkem na dlouhých světlých vlasech a usmívali se jako ona. Kdekdo je zdravil. Kousek za nimi kráčel tlustý pán s velikou papulou podepřenou dvěma bradami a vedl za ruku malou ustrašenou holčičku. Měl nedopínatelné sako a před sebou nesl břicho, jako nosí muzikanti buben o pohřbu. A ještě dál nějaké holky poskakovaly seshora z kopce a radovaly se, že mohou jít do kina tak zvláštními dlouhými kroky.

Bylo se nač dívat. A Arne, jak se díval, najednou zjistil, že vidí mnohem víc pozoruhodných věcí, než by viděl, kdyby s ním šla maminka. Škoda – zalitoval – že ho nepustí každou neděli, užuž aby byl velký a mohl vždycky chodit do kina sám! Ale to už se otvíraly dveře v přístavku a lidé se začali hrnout dovnitř. Arne seskočil z věšáku a také se k nim přidal. Ocítl se za jakousi paní s širokými boky a v květovaném šátku, za níž se úplně ztrácel. Byl tomu rád, protože když se dostal blíž, uviděl uvaděče, velkého kostnatého starce se zamračeným pohledem a obrovitými rukama jako hrábě, který upevňoval křídla dveří. Zatajil se mu dech. Vzpomněl si, jak mu máma říkala, že kočky do kina nesmějí, že je to přísně

zakázáno. Co když si všimne! Stařec se však kolem sebe nerozhlížel, zajistil dveře záchytkami a lhostejně se odbelhal do kinosálu.

Arne si koupil lístek. Ale jakmile se obrátil od pokladny, spatřil opět starce. Tentokrát stál přímo ve dveřích, kontroloval lístky a každý, kdo chtěl do sálu, musel kolem něho projít. Vypadal hrůzostrašně – jako kdyby viděl i pod bundu. Bral vstupenky od přicházejících diváků, přetrhával je a přitom se kýval ze strany na stranu, protože přešlapoval na místě. Právě ten jeho rozvážný pohyb, jímž jako by diváky proséval, ho děsil nejvíce. Přisktoupil k němu se sklopenou hlavou, a když mu podal svůj lístek, nevydržel to a v rozhodujícím okamžiku zavřel oči. Už cítil, jak mu veliká ruka padá na rameno. Ale nestalo se nic, suché kostnaté prsty mu vrátily natržený lístek, stařec přestoupil z nohy na nohu a Arne byl v kině.

Ještě se pro jistotu otočil, jestli si to uvaděč nerozmyslel a jestli za ním nejde, ale věnoval se už dalšímu divákovi a podle všeho ho nezajímalo nic jiného než lístky. A tak se s úlevou rozhlédl po sále, osvětleném kalným žlutým světlem a zaplněném už z větší části diváky, a radostně se vydal podél svažujících se sedadel do první řady. Na starce v tu ránu zapomněl.

Všude lidé v kině už seděli, i když mnoho sedadel mezi nimi bylo ještě neobsazených. Většinou zůstali uprostřed nebo docela vzadu, a tomu se Arne upřímně divil. Na dětském představení se každý mohl posadit, kde chtěl, a oni si sami od sebe vybrali horší místa. Nejsou hloupí? Vždyť sedět vpředu u plátna má tolik výhod, zvlášť v první řadě!

S potěšením zjistil, že první řada je úplně volná. Jako by mu celá patřila a čekala jen na něho. Zamířil k sedadlu přesně uprostřed a přímo proti plátnu, a když se na něj usadil, pýchou až vypjal hrud'. Měl vůbec nejlepší místo v kině. Takového štěstí se ani nenadál. Byl tomu, co se bude hrát, ze všech nejbliž, nikdo mu nemohl zaclánět a navíc, když by chtěl, mohl se otočit a díval by se pak všem divákům do obličejů.

A právě to také hned udělal. Pohladil kotě pod bundou, které v teple stále klidně spalo, obrátil se na sedadle a zahleděl se do nastavených tváří. Nádherné! Všichni, ať malí nebo velcí, koukali na plátno, jako by se už hrálo. Mohl si nerušeně prohlížet jejich obličej: dlouhé a přísné, kulaté a dobromyslné, malé a zvědavé. Tu si všiml jizvy nad okem, tam jemného chmýří nad horním rtem chlapce, tady zvláštního tvaru nosu nebo důlku na bradě, tam zase nalíčených rtů nebo dlouhých světlých řas. Ani trochu se nestyděl, protože vedle sebe neměl nikoho, kdo by ho napomínal. Měl příležitost vynadávat se do sytosti a vrchovatě ji využíval.

Do kina přicházeli stále ještě lidé, trousili se od vchodu s červeným světylkem nahoře a usazovali se na volných místech. Ale tak, aby na ně Arne viděl. Sedadla v sále byla dobře uspořádána, možná i díky tomu, že kino stálo v kopci, sledovala jeho svah a lidé byli hezky jeden nad druhým. Docela vzadu, v poslední řadě u prkenné stěny, oddělující promítací kabinu od sálu, si hověl tlustý pán s malou polekanou holčičkou na klíně. Oba pojídali bonbony a oběma se nadouvaly tváře. Nad nimi v osvětleném okénku, s čočkou namířenou do sálu se míhaly promítačovy ruce. Podle plandavých rukávů šedivého pláště, vlajících kolem zápěstí, to byl pan Grosman, fotograf odvedle. Podobně jako tady okna do dvora, i on měl výlohu ve svém ateliéru zalepenou černým papírem.

Arne si ještě všiml paní v květovaném šátku, která utiskovala z jedné strany nějakého odrostlejšího kluka a z druhé pána v klobouku, a světla v kině začala pomalu hasnout, jako kdyby v elektrárně docházel proud. A najednou se udělala tma, že by se dala krájet. Hned nato se však blikavě rozsvítilo plátno a na něm se traslavě objevily ubíhající číslice, které ruka promítače obratně ustálila a zaostřila. Pak se kinosálem rozezněla hudba a hrálo se.

Velká chvíle nastala.

Rychle sáhl pod bundu a vyndal ven bránící se kotě, jemuž se nechtělo z tepla.

„Kočko, dívej se!“ rozkázal mu tiše. Kotě vystrašeně odvracelo hlavu od přívalu nepříjemného světla, chytalo se drápky za bundu a v žádném případě nemělo v úmyslu dívat se tam, kam je nutil.

„Vidíš, princ,“ snažil se je nalákat. „Ne, vlastně král,“ opravil se. Ale kdepak, kotě si nedalo říct. Musel je vzít za hlavu a držel, aby neuhýbalo.

„Však si zvykneš, to nic,“ chlácholil je. „Vydrž chvilku a bude se ti to líbit, fakt!“ zašeptal mu do ouška a přitom je podrбал za krkem, jak to mělo rádo.

Než se kotě uklidnilo a smířilo se svým osudem, uběhlo už kus filmu. Proto Arne zpočátku všemu nerozuměl. Třeba tomu, proč je král takový mladý, vypadá jako princ a je král. Také nevěděl, proč se hezká princezna, když jí přinesli obraz s namalovaným králem, tak zlobila. Ale jak se díval, otázek stále víc a více ubývalo, až pojednou nebylo žádných. A když se mladý král vydal za princeznou, převlečený za obyčejného člověka, a když přišel k jejímu zámku a princezně spadl míč za plot, a když mu princezna poručila, aby jí míč podal, a on neposlechl, protože o to žádala ošklivým způsobem, Arne propadl příběhu a úplně zapomněl, kde je. Opředly ho neviditelné pavučinky snu a od toho okamžiku žil jenom v pohádce.

Kotě se nepozorovaně vysmeklo a schoulilo se spokojeně do klubička, čumáček zabořený v klíně.

A tu začal král učit kytičky zpívat, nejprve jim zabrnkal melodii na kytare, takové zláštní kytare, jakou Arne ještě nikdy neviděl, a potom jim předzpěvoval pomalu slova. A kytky opakovaly po něm:

*Rozvíjej se poupátko
nejkrásnější z květů
od rána až do noci
budeš vonět světu...*

Cvrlikaly okvětními lístky, které se chvěly jako zobáčky zpívajících ptáků, a bylo to krásné a bylo to tak kouzelné, až

z toho bolelo v krku. Arne se vůbec nedivil, že hrající kytičky přilákaly i princeznu.

A potom bylo nejenom všechno nádherné, ale i tajuplně dojemné a záhadné. Před očima diváků v sále se místo poupat začala rozvíjet láska. Něco, o čem Arne zatím moc nevěděl a čemu ani nerozuměl, ale co přesto jaksi cítil. Princezna se proměnila, najednou byla mnohem hodnější, laskavější a hezčí – i její hlas zněl docela jinak: jako pohlazení. A také král se mu zdál moudřejší, pěknější a milejší než dřív. Nemohl z nich spustit oči, bál se i zamrkat, aby mu nic z toho, co říkali a dělali, neuniklo. A jak se na ně okouzelně a užasle díval, trochu se přitom i stydlivě pousmíval, protože tušil, že vidí něco, co by možná vidět ani neměl.

A bylo ráno, princezna procitla a spatřila a uslyšela květinu vítající nový den:

*Rozvíjej se poupátko
nejkrásnější z květů
od rána až do noci
budeš vonět světu...*

Bez váhání se rozběhla do zahrady za králem, aby mu oznámila radostnou novinu, že kytička neuvadla jako ty předešlé, ať se jde podívat. A opravdu kytky byly živé, jako vykoupané v rose a vesele cvrlikaly svými plátky něžnou melodií... Jenže nahoře na půdě kinosálu kdosi chodil, přecházel z jednoho rohu do druhého a něco tam dělal. Nebyl to velký hluk, spíše jen takový šramot, jako by na půdě stěhovali papírové krabice. Ale Arna to vytrhlo z příběhu, tenké předivo snu se protrhalo a on si uvědomil, že mu pod rukou spí kotě. Zatřásl jím a přinutil ho, ať se dívá na film.

Chvilí dával na kotě pozor, ale na plátně se začaly dít věci, které ho moc zajímaly. Princezna a mladý král se rozhodli uprchnout ze zámku, kde zlí rádcové a krutý výběrčí daní nepřáli jejich lásce a navedli proti nim i starého krále. Hodná chůva jim obstarala nenápadné šaty a oni se vydali do sousední země. Příběh se teď stal náramně vzrušující, protože

vojáci na oblečených koních projížděli království křížem krá-
žem a snažili se krále a princeznu polapit... Hluk na půdě
však zesílil už natolik, že se na film nešlo dívat, i když byl
opravdu napínavý. Ti nahoře podle všeho schválně běhali
a dupali nohama do podlahy, aby nadělali jaksepatrií rámus.
Arna napadlo, že to budou asi myslivci, jimž nestačila jejich
zábava v hospodě, to, jak zpívali hej, hej, hej, a tak si vylezli
na půdu. Vyváděli jako pominutí...

Diváci v sále se zlobili, ale pořád se ještě hrálo. Arne se
snažil sledovat film a zapomenout na všechno, co se kolem
něho i nad ním děje. Jenomže ti myslivci, nebo kdo to tam
na půdě byl, dělali hrozné věci: už jim nestačilo třískání, du-
pání ani skákání do výšky, teď začali dokonce střílet z pušek.
Vůbec už nebylo slyšet, co král povídá princezně a co mu od-
pověděla ona. A náhle se jejich krásné a rozzářené obličejy
na plátně zastavily, pomalu zesvětlely a předtím, než zmizely
docela, roztekly se do škaredých skvrn se spálenými, hnědý-
mi okraji.

V sále se rozsvítilo.

Ve dveřích se objevil kostnatý uvaděč. Polekaně se rozhlé-
dl kinem, jako kdyby si teprve teď uvědomil, kolik je v něm
lidí, a rozpačitě zůstal stát. Arne se hned skrčil a ustrašeně
přikryl kotě oběma dlaněmi, protože si myslel, že promítání
přerušili kvůli němu.

„Dále se nehraje,“ řekl stařec chraplavě, „máme pokažený
přístroje.“ Odkašlal si a hlasitě, tak, aby to každý slyšel, zvo-
lal: „Opusťte, prosím, sál!“

„To je teda podnik!“ ozval se hádavě jakýsi pán, sedící po-
blíž uvaděče.

Kinosál zahlučel protesty. K nespokojenému pánovi se
přidali další diváci a všichni se pustili do starce.

„Jak si to představujete, to musíte dělat nahoře takové prá-
ce, když je promítání!“ rozkřikla se paní v květovaném šátku.
„A co děti, jak k tomu přijdou ty děti, když je teď pošleme
domů,“ zlobil se starší muž.

„V tom hluku,“ připojila s politováním paní Edelsbergrová, „se skutečně nedá na ten film dívat, opravdu to velice ruší!“

„Myslím, že jsme si zaplatili řádně vstupné!“ vyhrkl kdosi zlostně z davu.

Arnovi spadl kámen ze srdce, pochopil, že o něho a jeho kočku nejde, a zvědavě přihlížel.

Několik diváků spořádaně vstalo a odcházelo z biografu, většina však zůstávala sedět.

„Prosím vás, co je to tam nahoře za kravál?“ zeptal se jeden pán starce.

Ten na něj beze slova pohlédl, protože vnímal jen zvuk nad sebou a nikoli to, co mu pán říkal. A pak se zas bezradně zadíval vzhůru, odkud vycházel ten podivný hukot. Strop se chvěl, jako kdyby tam projíždělo nákladní auto, a dolů se začala sypat stará malba, drobné vločky světle šedého prachu.

„Ale odpovědět byste mi mohl, ptám se vás přece slušně,“ pokáral pán nezdvořilého uvaděče.

A tu se stalo to, čeho se stařec obával. Nahoře cosi žuchlo, ozval se rachot a strop praskl – napříč se udělala trhlina a z ní se vydrolil písek a prach. Stařec už neváhal, rázem si proklestil cestu mezi odcházejícími diváky, bylo to pro něho snadné, vždyť měl tak velké ruce, předstoupil před nechápající lidi a děti a vykřikl ze všech sil:

„Hoří!... Honem, honem pryč! Kino hoří!“

Celý sál strnul, v té chvíli všem v biografu došlo, co to jsou za zvuky, v nastalém tichu byly určité a jasné, naléhavě znějící. Neklamně je vydávaly plameny. Každý jako by okamžik o tom sám přemítal, o tom, co řekl stařec, i o tom, co bylo slyšet z pudy. A pak se náhle jako na povel všichni zvedli, kinem se rozlehlo divoké klepání sedaček, v prvním momentě hlučnější než samotný požár – a najednou se vrhli ke dveřím. Nějaká žena hystericky zaječela, děti se rozplakaly. Lidé se cpali ven jeden přes druhého, každý chtěl být co nejdříve pryč. Stařec se pokusil dav zastavit, zabránit panice, ale proud ho strhl a vynesl ze dveří jako smítko.

Arne vyděšeně vstal a v úleku se křečovitě napřímil.

Viděl tlustého pána, který velikou silou strčil do mamin-ky s chlapcem, až odletěla kamsi ke stěně promítací kabiny. Brečící děti, jež rodiče zoufale strkali před sebou do zápasí-cího chlumu lidských těl. Několik dospělých a starších kluků, kteří přeskakovali a přelézali sedadla. I to malé červené svě-tylko nad jejich hlavami, které bylo tak vzdálené.

Mezitím se na stropě objevila celá síť trhlin a do sálu vnikl dým. Když jej Arne ucítil, rozplakal se jako ostatní děti. Veli-ce toužil ven, dostat se odtud, utéct. A už málem vykročil ke spásnému červenému světlu, už se vrhl vpřed, když si uvědo-mil, že v rukou nedrží kotě.

Kočka! zarazil se, kde je Kočka?! zůstal stát v hrůze.

Viděl hezkou paní Edelsbergrovou, jak se snaží se svými chlapci také přelézt lavici, podobně jako mladíci, jak jeden z jejích chlapců upadl a zmizel v uličce. Staršího pána tlačené-ho hloučkem mužů a žen někam do kouta. Jednoho z mladí-ků, který loktem rozbíjel sklo a strhával z okna černý papír. A slyšel, jak kdosi u dveří pronikavě záupěl.

„Kočko, Kočko!“ vykřikl zoufale. Přitom si prohmatával bundu, jako kdyby věřil, že kotě se přece jen ukrylo do ně-kterého ze záhybů.

„Kočko!“ vyrazil zase až mu přeskočil hlas.

„Kočko!“ volal a začal hledat v uličkách.

Zalykal se svými vzlyky. Kotě nebylo nikde. Spustil se na čtyři a vlezl pod sedačky.

„Kočko!“

Zničehonic se udělala tma, Arne zatápal v prázdnou a bo-lestivě se uhodil do hlavy. Byl jako slepý. Hmatal kolem sebe, pak se pokusil vstát a zase narazil do čehosi nad sebou, co ho srazilo k zemi.

Když se však v sále zašeřilo zvláštním světlem s narudlým odstínem ohně, chytil se vedlejší sedačky a opatrně se zvedl.

Kinosál se už vyprazdňoval. Obdélník dveří, osvětlený zvenku, se sice stále ještě černal lidskými těly, ale bylo jich

o poznání méně. Po chvíli rozeznal nějakou postavu na podlaze. Vzdálenost mezi ní a lidmi ve dveřích narůstala. Také z oken pořád ještě kdosi vyskakoval.

Pustil se znovu do prohledávání řad. Byl přesvědčen, že se vystrašené kotě schovalo někde pod sedadlo a tam se bezmocně krčí.

„Kočko, pitomá Kočko!“ opakoval na všechny strany a prohledával jednu řadu po druhé.

Kouř štípal do očí a čím dál víc nutil ke kašli. Arne cítil, že je omámený, že se mu motá hlava a že seshora pořád cosi padá. Ale nemyslel na to, myslel jen na kotě. Musí tady přece někde být, musí! Přepážku promítací kabiny olízly plameny, byl tomu rád, protože v sále přibýlo světla. A tam nahoře, tam to hučelo jako obrovský motor rozbíhající se stále rychleji a rychleji do obrátek.

A vtom se ozval výbuch, až se celá budova kina zachvěla. Stěna promítací kabiny se zřítíla a trosky i zbytky stojících prken se vznaly. Do sálu vniklo horko. Světla teď bylo mnohem víc než při elektrickém osvětlení. A tu si všiml, že člověk, který zůstal bezvládně ležet u vchodu, dva muži vynášejí. V kouři a ohni ti tři vypadali jako stíny nebo přeludy. Jakmile zmizeli, uvědomil si, že zůstal v hořícím kině sám. Sevřely se mu vnitřnosti a celý se roztrásl.

„Kočko, Kočko! Pojď sem! Ukaž se! Kde jsi!“ křičel přes slzy valící se proudem.

Náhle zahlédl kotě uprostřed druhé řady – mihlo se v uličce. Rozběhl se tam, jak nejrychleji dovedl. Utíkal ze všech sil. Už věřil, že je dostihne, už se v něm probouzela naděje, už byl skoro u něj... Ale strop nad ním se rozevřel a dolů sletěly plápolající trámy a kusy zdí a rozdrtily většinu sedadel. Bylo to nečekané, jako kdyby dolů padala pěst pohádkového obra, v níž držel pochodně. Všude vířil prach a všude bylo plno ohně.

Ucítil, jak ho cosi uhodilo do ramene a přitisklo k podlaze, mohutně a nemilosrdně. Ucítil, že mu po zádech a do rukávu

košile něco teple stéká, ale po tom tvrdém úderu to bylo spíš příjemné než protivné.

„Kočko, Kočko!“ zavolal znovu, i když se už nemohl zvednout – ale ve skutečnosti se mu jenom zdálo, že volá, protože jeho rty byly nehybné.

„Kočko!“

A venku zatím houkaly klaksony a sirény přijíždějících požárních vozů a sanitek. Několik dobrovolníků se pokoušelo uvolnit cestu ve sběhu lidí dvěma cisternovým vozům, které dorazily z města. Malý, podsaditý muž v civilním oděvu a v přílbě, s požárnickým opaskem narychlo připjatým přes sako, se zuřivě snažil urazit těžkým kladivem hlavici pokazeného hydrantu. Vůz místních požárníků stál nečinně před drogerií.

Z kopce i z roviny v údolí přibíhali a přijížděli na kolech lidé, přilákáni požárem i hnáni z domovů obavou o své blízní, a mísili se s ostatními, takže se zanedlouho nedalo už poznat, kdo jsou ti zachránění a kdo ti, kteří sem teprve přišli.

A to všechno pomalu zahaloval soumrak. Vysoký rudý sloup s chocholem jisker nahoře, který velebně stoupal ze střechy kina, byl proti tmící se podvečerní obloze úchvatný. Nikdo z těch, kdo se mohli jen dívat, z něho nespustil oči. A až neskutečně skvělé a velkolepé byly odlesky toho ohně, které osvětlovaly řeku a skoro celé údolí, které ostře vykrajovaly stromy ze tmy a které se mihotavě odrážely ve tvářích přihlížejících lidí. Zvlášť, když chytlo taky patro hospody Na Zámecké a když z oken prázdných pokojů i ze střechy nad nimi vyšlehly nové, lačné plameny...

Mysleli si, že uvnitř nikdo nezůstal, a tak skoro všichni, co se dívali, měli obličaje užaslé a radostně zvědavé. Až se zdálo, že všude kolem stojí samé děti: malé, důvěřivé a ještě tak obyčejně upřímné.

Viděl jsem tlustou, malou ženu se silně našminkovanými rty a napudrovaným obličejem, jak se blížila chodbou. Skoro až u krku svírala v pěsti zmačkaný růžový kapesník, takže si zakrývala ústa a zároveň je jako by odkrývala. Úzké obočí se jí vysoko klenulo pohnutím.

Muž v dlouhém plášti, těsném na břichu, který jistě obědval pravidelně doma, se lhostejně opíral o zeď a díval se ven oknem na dvůr, kde rostl bezlistý kaštan. Nevšímal si mě, věděl, že bez pomoci druhého stejně nemohu vstát ze židle.

Ale žena, která se ke mně přibližovala, jako by ji cosi neviditelného nutilo jít stále kupředu, vytrvale hleděla do jednoho místa na mých prsou.

Když jsem po chvíli zvedl hlavu a setkal se s jejíma očima, strnula strachem, zastavila se a přitiskla si kapesník na rty. Snad na mně uviděla něco strašného, čeho jsem si sám dosud nikdy nevšiml. Z rozpaků jsem se rozhlédl po chodbě, do které úzkými okny padalo trochu odpoledního světla, oči opustily ženu a rozběhly se samy od sebe po vlhkých dlaždicích, pak se víčka sama zavřela, a najednou jsem stál daleko a díval se z dálky na kulatá záda ženy, na muže v bílém plášti a na mladíka v obvazech, sedícího na židli.

Dozorce se odvrátil od okna a stejně znaveným pohledem, jakým se díval ven, pohlédl na ženu.

„Myslím, že vás nepoznává,“ řekl potichu.

Překvapen jsem otevřel oči a spatřil znovu obličej ženy. Utírala si kapesníkem oči a její brada pošukávala dětským pláčem. Ale ten byl úplně neslyšitelný.

Teprve za chvíli, když žena přestala vzlykat, zaslechl jsem v tichu jakýsi šum podobný hučení lesa. Ten šum, který se tak nečekaně objevil, přicházel z velké dálky. Byl to podivný zvuk. Připomínal mi něco určitého a velice dobře známého, nač bych si měl snadno vzpomenout, a přece byl nepostiži-

telný. Marne jsem vzpomínal. Ale blížil se a čím byl blíž, tím víc v paměti vystupovaly nějaké obrysy. V okamžiku, kdy se mi zdálo, že je už jasně vidím, žena promluvila a všechno se prudce vzdálilo a zmizelo.

„Snad by bylo vhodnější, kdybyste přišla jindy,“ promluvil ošetřovatel.

Žena spustila ruku s kapesníkem podél boku, zamířila ke mně a objala mě kolem krku. V té chvíli, kdy jsem ucítil její teplé rty na šíji, zazněl znovu šum a rychle se vracel a měnil se v jakýsi příval. Políbila mě na tvář a já uslyšel takový jasný a neklamný hukot a docela mě obklopilo zelené světlo, že jsem už nemohl pochybovat.

„Mami,“ vydechl jsem s úlevou a stiskl matku kolem krku.

Trhla sebou překvapeně, jako by chtěla uhnout, ale pak mě také křečovitě objala.

„Mami,“ řekl jsem a položil čelo na její rameno.

Bylo to tak. Skutečně to byla matka. Probouzel jsem se. Bylo to jako by ustupovala tma. A slyšel jsem zřetelně šum vody, viděl jsem splav na konci louky, cítil jsem chlad, který z něho čísel, viděl jsem i tuhle nemocniční chodbu a věděl jsem, že přede mnou stojí máma, i to, proč jsem tak slabý. Jen ten matčin úlek byl trochu neskutečný. Takhle jsem ji dříve nikdy neviděl.

Podíval jsem se jí do očí a ona rychle uhnula. A to mi připomnělo mou únavu. Uvědomil jsem si, že to déle už nevydržím. Takovou únavu jsem dříve cítil každé ráno, když jsem vstával do školy. Nemohl jsem ani jíst. A máma se skoro pokaždé ptala: Co je ti? Zase nemáš hlad?

„Nehledal mě někdo?“ řekl jsem.

„Ne, nikdo.“

„A jak se daří tátovi?“ řekl jsem.

„Neboj se,“ řekla po chvíli, „my ti nebudem nic vyčítat.“

Sevřelo se mi hrdlo. Nečekal jsem, že mě to tak zasáhne. Bylo to v hrdle a v prsou. Nevěděl jsem proč, jenom jakési nejasné povědomí. Chtělo se mi požádat o odpuštění, ale

bylo to jen první hnutí. Nemohl jsem. Však to přejde, říkal jsem si v duchu, nebudu na to myslet.

„A kdo by se měl po tobě ptát?“ zeptala se máma.

Usadilo se mi to v hrdle a v prsou, vždycky se to usadí v hrdle a v prsou. Nemá to příčinu. Je to tam a to je vše. Zvedá se to a roste, zaplňuje všechno uvnitř, je toho čím dál víc, nedá se proti tomu nic dělat.

„Myslím, že chlapec je unavený,“ řekl muž.

Rozhostilo se znovu ticho. To ticho jako by prostor chodby vyprázdnilo, vyvrátilo zdi z původních míst, vytvořilo vzdálenosti a nové hranice věcí i lidí. Mlčeli, a muž v bílém plášti se na mě zvědavě díval.

A přece, po tolika dnech v budově, kterou jsem nikdy neviděl zvenčí, po dnech dlouhých jako roky, mezi samými neznámými lidmi a v místnostech s holými stěnami, prázdných a vysokých jako by se jimi mělo jen projít, kde všechno bylo tak cizí, tiché a neskutečné, jsem se cítil poprvé lépe.

Dobře jsem nyní viděl blýskající vodu splavu na konci dlouhé louky, kde rostlo sem tam nízké křoví, a dokonce jsem pociťoval i chlad, který táhl z horské vody a osvěžoval v parnu. Jen ta matčina nejistota mně vadila, nesouhlasila s tím, jak jsem si svou matku pamatoval. Ta žena, která je zde a nejistě postává kousek ode mne, má strach a ten strach má ze mne, ta žena, kterou dobře znám, její oči, její vlasy, její dlaně, její rty, ta není nejistá, vždy ví, nerozhoduje se, všechno ode mně čeká, ta necítí ke mně nejistotu, a kdyby, musela by se tomu vzápětí zasmát. Ale ta žena čeká, udivuji ji, dívá se na mě z dálky. Už se mi ani nezdálo, že je to má matka. Měl jsem nutkání se na to zeptat.

A vtom přistoupila ke mně, ještě chvíli si mě váhavě prohlížela opuchlými očima, pak se nesměle dotkla mé ruky.

„Neschází ti nic?“ zeptala se starostlivě.

Když jsem zavrtěl hlavou, že nic, přitiskla si mou tvář na prsa, políbila mě na čelo, a potom řekla potichu, že jsem to slyšel jenom já.

„Nezlob se na mě.“

Rozevřela kabelku, vrátila do ní růžový kapesník zmuchlaný do mokré kuličky a rychle se otočila ke mně zády. Neměl jsem ani kdy si uvědomit její stud.

Ale díval jsem se za ní, když odcházela. Mizela mezi vysokými, tlustými zdmi dlouhé chodby. Zelený zimmník s kulatými, vycpanými rameny, těsný a naditý. Vypadala jako nějaká cizí žena a nemohl jsem uvěřit, že se mě před chvílí dotýkala. Někdo, kdo snad ani není a ani nebyl. Víím, že to nebude trvat a budu to považovat za sen, kdy se zjevují neznámí lidé a mají podobu otce, bratra nebo matky, a přesto, že se pohybují jako oni, říkají totéž co oni, nejsou těmi, za které se vydávají. Něco nepostizitelného, co se nedá určit, co je úplně neviditelné, nevnímátné smysly, ale tak děsivě zřejmé, že to nelze nebrat na vědomí, neustále výsměšně připomíná: Nejsou to oni. Nevěř jim.

Slyšel jsem však také jednotvárný a konejšivý hukot padající vody a díval se na třpytivé prameny vzduté o hranu hráze. Nad kopcem zapadalo letní slunce, křoví a stromy kolem potoka vrhaly dlouhé stíny. I na trávě za potokem, která se táhla až kamsi k obzoru, se střídala osvětlená místa se stíny, přestože obloha byla bezmračná.

Matka odešla. Muž mě vzal pod pažemi a zvedl z lavice. Ale já jsem pořád viděl tu stříbrnou vodu, jak se rozbíjí ve slunci, o kousek dál tůně průhledné až na dno, bílé kameny, a bylo mi jako kdysi, když jsem celé hodiny postával nahoře u splavu a poslouchal vodu znící v samotě mezi nebem a zemí.

„Chtěl bych se podívat na dvůr,“ řekl jsem ošetřovateli. Vyhověl mi, dovedl mě k oknu a já se chytil okenní desky.

A za chvíli jsem ji viděl. Vyšla průchodem mezi budovami a zamířila drobnými, unavenými kroky přes dvůr k bráně. Byla shrbená a nachýlená, smutná. Do očí se mi proti mé vůli draly slzy.

Bože, kdybych mohl jít ke splavu. A prostát tam den. Jednou jsem tam objevil na kameni v hrázi vyryté datum. Bylo

to datum, kdy splav dokončili a pustili do koryta řeky zase vodu. A stejného dnes se narodila má matka. V dětství mi to připadalo tak zvláštní, že tam voda hučí právě od chvíle, kdy maminka začala žít, že se mi to zdálo skoro jako zázrak. Prostál jsem na břehu celé dny, v úžasu jsem se díval na ubíhající vodu a poslouchal, jak šumí. Neumím to vysvětlit, ale zdálo se mi tenkrát, že slyším, jak matka žije, a bylo to tak podivné slyšet lidský život plynout a ubíhat, že jsem se nemohl odtrhnout.

Matka přecházela pomalu dál dvorem a blížila se k bráně, za kterou začínala šedivá a zakouřená městská čtvť. A já najednou slyšel, jak se každým jejím krokem stále více a více rozeznívá vodopád splavu, jak stále určitěji a silněji šumí.

Slyšel jsem splav. Slyšel jsem ho jasně. Je to pravda, žádný dětský zjitřený výmysl, jak jsem si už někdy myslel. Splav existuje a existuje stejně jako má matka. A každá chvíle jejího života je provázena šuměním splavu, každou její chvíli opisuje voda, tak spravedlivě, věrně, bez pohnutí a je jedno, jestli tomu věříš nebo ne, prostě je a trvá, nezáleží na ničí vůli. Jen někdy hučí a šumí víc, tehdy, když se zvednou hladiny řek a déšť bičuje pole a v prohlubních luk začínají zátoppy, které přetečou a strhnou s sebou mladé stromky do řeky. Po povodních slunce rychle vysuší louky. Slunce na lukách žhne, tráva se kácí slabostí ze sucha a žloutne, ale splav stále šumí, klidně a jistě, nikdy neubude jeho přítomnosti, toho vytrvalého zde. A já ho slyším, slyším ho jasně, a musím ho slyšet, a věřím...

Dole už nebyl nikdo. Přitiskl jsem rozpálené čelo na chladnou tabulku skla. Ošoupané dlaždice na dvoře zíraly mrtvě k oknu v třetím patře, u kterého jsem stál. A dvůr vypadal jako zapomenutý kout, kam už se léta letoucí nechodí.

Buldozery ještě několik dní shrnovaly zbytky uhlí do hromad, ale nakonec to byl spíš kámen, který se k ničemu nehodil. Hromady zůstaly opuštěné a vydané napospas svému osudu. Ani „uhlobaroni“ se svými pytli a vozíky už nepřišli sbírat uhlí na zimu.

Zbyl jenom uhelný prach a kámen. Krompáč každou chvíli narážel na skryté balvany a práce šla pomalu. Teprve když jsme se prokopali asi metr pod povrch, zrychlilo se tempo, ale zanedlouho se zase začala objevovat voda. Dostali jsme se až ke štěrku pod jílem a voda vytryskla. A čím níž jsme kopali, tím více vody přibývalo. Nakonec jsme museli práci zastavit.

Seděl jsem nahoře na výkopu a díval se dolů. Na dně tekly stružky vody a běhly křemeny mezi kamením a pískem. Dělo se to tak tiše, že mi to připadalo jako rána, která krvácí a prosakuje obvazem. Ale nedávalo to žádný smysl. Podzemní pramen, který po staletí teče skrytě zemí, zrodil se, ale neprocitl k životu. Nic necítí, nic neví. Teče zemí a uskutečňuje děj, který probíhá z jakési příčiny a vede k jakémusi nepochopitelnému výsledku.

Dojízďím autobusem z blízké vesnice, kde mám v jednom domku pronajatou kuchyň a světnici. Světnice je navíc, vůbec ji nepoužívám. Po práci obyčejně nedokážu číst ani noviny. Bývám unavený a většinou jenom ležím na starém otomanu v kuchyni, ruce pod hlavou a dívám se do stropu. Když se příliš setmí, rozsvítím světlo, abych na strop zase viděl. Tak proležím všechen volný čas, který mám, bezradně přemýšlím o zbytečných věcech a pozoruji, jak se vynořují vzpomínky. Když ani toho nejsem schopen, kouřím cigarety a prohlížím si alespoň křiklavě barevné růže ve váze na stole, které se mi podařilo předloni vystřílet v Prátru – nebo starý vojenský kufr vedle kamen, kam ukládám dříví na topení. Nepřeji

si vůbec nic, jsem spokojen. Jen občas v noci se mi zdá, že slyším venku pod oknem kroky a někdo jde ke mně. Poslouchám se zatajeným dechem, jak zaznívají v tichu a zřetelně se přibližují. V napětí čekám, kdy se ozve zaklepání na dveře. Kroky zaniknou a je ticho. Konečně si s ulehčením uvědomím, že někdo, kdo o mně nemá ani potuchy, šel kolem a já jsem zvuk jeho kroků jenom soustředěně vnímal, takže se mi zdálo, že ty kroky slyším stále blíž a blíž. Často usnu, a když se ráno probudím, zjistím, že v kuchyni u stropu svítí světlo.

V hromadách zůstalo hodně železného odpadu. Jednou odpoledne se u těch hromad objevil asi čtyřicetiletý muž s dvoukolovým vozíkem, na kterém vezl asi čtrnáctileté děvče. Muž byl do půl pasu svlečený, měl na sobě pouze pytlovitě kalhoty z cajku, v pase je měl převázané provázkem, na nohou měl obuté neforemné gumové holínky a byl celý černý od uhelného prachu, který se mu nalepil na zpoceně tělo. Vynořil se bůhví odkud. Zastavil vozík u jedné z hromad, z které čouhala pokroucená kolejnice. Děvče seskočilo z vozíku a podalo mu krompáč. V jedné ruce drželo otevřenou láhev piva.

Muž se nejdříve pokusil vytáhnout kolejnici rukama, když se to nepovedlo, zvedl krompáč a pustil se do práce. Kolejnice vězela v kameni pevně, všelijak zaklíněná, že se zdálo nemožné ji odtamtud dostat, ale muž se do toho pustil s jakkousi sverepostí a zvláštní energií, chvílemi zahodil krompáč a rval kolejnici holýma rukama, i když bylo jasné, že po takové chvilce práce nebude ještě dostatečně uvolněna. Pak se zase vrhal po krumpáči a mlátil zuřivě do kamenů, po zádech mu běhaly vypracované svaly a zátylek se mu začal lesknout potem. Děvče při tom sedělo na vozíku, dívalo se na muže a pobaveně se usmívalo.

Připadalo nám to tak zvláštní, že jsme přestávali jeden po druhém pracovat a prostě jen přihlíželi. Bez jediného slova nebo gesta jsme si náhle společně uvědomili, že se stáváme svědky něčeho nezvyklého. Děvče seskočilo z vozíku a poda-

lo muži pivo. Dlouze se napil, volnou rukou něco naznačil, řekl se servilním úsměvem dvě tři slova a příliš kvapně, než aby nám uniklo, že to nemá praktický smysl, se znovu pustil do práce. Plavovlasé děvče si opět vylezlo na vozík, ale protože si nás při tom všimlo, obrátilo se k nám tentokrát zády. Zdálo se mi však, že ji polichotila naše pozornost. Opřela se lokty o kolena, umazané tričko odkrylo kus nahých zad a mezi okrajem trička a dlouhými manšestrovými kalhoty se objevil lem bílých květovaných kalhotek.

„To bude její otec,“ řekl jeden starší dělník.

Nikdo mu neodpověděl a jeho slova uvízla v mlčení.

Nerozuměli jsme tomu, co se před námi děje, ale přihlíželi jsme dál, bůhví proč, se vzrůstajícím napětím.

Muži se podařilo kolejnici uvolnit. Zavíklal s ní do stran, ale vytáhnout ji z hromady ještě nedokázal. Teprve po chvíli ji vyrval ven, hodil ji kousek stranou a vrhl se k ní na kolena a prsty z ní začal seškrabovat jíl. Bylo to skoro směšné, ale nikdo se nedokázal zasmát.

Podsaditý dělník ze Slovenska, který měl doma pět dětí, to už nevydržel a vykřikl na něho:

„Chod' přeč, tuná nemáš čo hľadať!“

„Keby tak robili všeci,“ dodal tiše. „Keby si každý chcel všetko len tak zobrať...“

Děvče se kradmě ohlédlo, ale muž ho neslyšel. Očistil kolejnici a zvedl ji na stehna. Drobnými krůčky nesl náklad k vozíku a děvče vstalo, aby udělalo místo. Muž položil kolejnici na hromadu železa ve vozíku a uvolněně vydechl. S pohledem na děvče, bez úsměvu, pokynul, aby si sedla jako dřív. A ona tu náhlou panovačností přijala trochu poděšeně, ale sotva objala kolena, obrátila k nám znovu sebevědomý dětský obličej.

Podobala se Evě, uvědomil jsem si, byla to skoro ona. Když se ohlédla k výkopu a její pohled padl na mě, zachvěl jsem se. Je těžké říci, jaký to byl pohled, ale já ho už viděl; takhle se usmívala Eva tenkrát v noci, když ležela v trávě a já klečel

u ní a teprve v poslední chvíli vystřízlivěl; ale ten pohled to byl, ten jsem už viděl.

„Co myslíš,“ řekl kdosi a zmlkl.

Muž si očistil dlaně a stehna. Jeho svaly se leskly ve slunci potem a byl zpocení i na pažích. Všiml si nás a naše oči se střetly. Prohlédl si nás jednoho po druhém, ale dělal, že nás nevidí. A bylo to i možné.

Sotva si vydechl, několik vteřin odpočal, opřel se o rukojeť vozíku, na kterém pořád sedělo děvče, zabořil boty hluboce do prachu, vypjal skrčené tělo a vozík se dal do pohybu a překodrcal několik kamenů. Pak kola ale uvízla v nějaké prohlubni a muž se zase skrčil, až se obličejem dotýkal bílého místa mezi tričkem a kalhotkami děvčete, znehybněl, jak zápasil s tíhou vozíku, která se nechtěla poddat, a viděli jsme, že tehdy, když ho už opouštěly síly, roztáhly se mu koutky úst do křečovitého úsměvu...

Stiskl jsem násadu krompáče, rozmáchl se a zarazil špiči do tvrdé země, znovu jsem zvedl krumpáč, stiskl ještě pevněji, pak ještě víc. Za chvíli mi stékal po zádech pot a na dlaních mi vyskočily puchýře, pak jsem cítil jak praskly, jak je násada mokrá, sevřel jsem ji ze všech sil, a zanedlouho jsem ucítil ostrou bolest, jak mi v dlaních vytryskla krev...

A večer se vpotácela do nočního baru trojice mužů, dva v semišových bundách a za nimi drobný mužíček v ošoupaném a pomačkaném obleku, který zastavil u prvního stolu a pokoušel se svýma křivýma nohama udržet rovnováhu a zachovat si poslední zbytek důstojnosti.

„Jen pojď,“ vyzval ho jeden z mužů, „dostaneš slivku a pak vypadneš.“

Objednali si dvakrát anglický biftek. Pustili se do jídla, unaveně přežvykovali tvrdé maso a mužíček seděl s pokleslými rameny a hleděl na jejich talíře.

„Ty nejsi postižený, abys věděl,“ vykládal jeden z mužů plnými ústy a píchal do vzduchu vidličkou, aby zdůraznil svá slova. „Ty nejsi postižený, jenom my jsme postiženi, abys

věděl. Ty jsi sice taky rozvedený, ale ty nejsi postižený, protože tobě to patří.“

„Tak se na mě, prosím tě, nehněvej,“ zaprosil mužíček.

„Ty právě naopak musíš být rád, když se ti něco takového stalo, rozumíš.“

Potom mužíček slíbil, že sežene prostitutky. Zašel k protějšímu stolu, kde se rozvalovaly čtyři prapodivně nalíčené ženy, chvíli do jedné z nich mluvil, ale vůbec si ho nevšímal. Vrátil se zpátky ke svému stolu. Tvářil se, jakoby se nic nestalo, jako kdyby se jenom vrátil ze záchodu a vůbec s nikým ani nemluvil.

Vyšel jsem ven, byla teplá letní noc. Dole pod kopcem leželo ozářené město. Vnitřnosti mi spalovala vytrvalá žízeň. Pít, říkal jsem si stále, pít! A cítil jsem, jak mi žhnou oči. Za tmou na periférii byla kolonie, ze které museli být ti dva. Viděl jsem ji dobře skrz tmou a viděl jsem i toho silného muže s pleší, jak chodí po svém bytě v deputátním baráku, mezi plechovými kamny a starým, nehrajícím rádiem a pokašlává do dlaně. Na jeho stole leží rozečtené noviny a děvče vedle v pokoji spí. A jenom to jsem v té chvíli viděl dole ve městě, jenom to.

Obloha nad korunami stromů v parku byla ještě bílá, ale už se začínalo šerit. Seděli jsme na terase na lavici u zdi a před námi chodil malý obtloustlý pán, kterému se na břichu rozepjala košile a bylo mu vidět kousek hladké, nepříjemně hebké kůže.

„Neuvažujte, stejně vám to nic nepomůže!“ vybafl na mě z ničehonic nepřátelsky.

„Já vím, že ne,“ řekl jsem klidně.

Nestačilo mu to.

„Jste nervózní, pořád kouříte něco jiného,“ řekl.

„Vy jste na tom stejně,“ odpověděl jsem, „vy z nervozity zase pořád přecházíte.“

mlčel. Stál nehybně na místě a díval se zamyšleně do parku. Pak se obrátil ke mně s úsměvem:

„Nechtěl byste si se mnou zahrát člověče nezlob se?“

„Ne, děkuji,“ řekl jsem, „nemám na to náladu.“

„Jak chcete,“ řekl opět podrážděně, „jak si přejete. Když ne, tak ne. Nic jsem neřekl.“

V parku docela sám chodil Paganini. Chodil tam od rána do večera. Park, jako by mu jedinému úplně patřil. Všichni mu záviděli. Asi proto, že byl šťastný a že mu ke štěstí stačilo tak málo. Když se začal ráno procházet parkem, přiložil ke rtům dětskou foukací harmoniku, vdechl do ní, harmonika vydala nesmyslný falešný zvuk a jemu se rozzářil blaženě obličej. Hrál celý den, foukl do harmoniky, zaposlouchal se do zvuku, který se ozval, a oči se mu usmály, vtáhl do sebe vzduch, harmonika zaúpěla a on přivřel slastně oči. Nemusel ani harmoniku odtrhávat od úst, byl spokojen s tím, jak ji ráno přiložil ke rtům, byl spokojen sám se sebou, stačilo dýchat. A hrál podle toho, jak dýchal, jeho dýchání znělo parkem, splývalo s podzimním, padajícím listím, přicházelo a odcházelo, ztrácelo se v zákoutí stínů obrovských kaštanů,

v jejichž korunách občas zakrákaly černé vrány, pak se opět přibližovalo a Paganini zase přicházel pískem vysypanou cestou.

Mně ubíhal čas pozorováním oblohy a přemýšlením. Vracel jsem se stále v duchu k jedné příhodě, která by každému jinému zřejmě připadala velice pochybená. Viděl jsem boha. Vlastně ani nevím, jestli to byl bůh nebo ne, ale viděl jsem ho. Vypadal přesně tak, jak jsem si boha vždycky představoval. Měl podobu Ježíše Krista.

Stalo se to, když mi bylo asi jedenáct let. Ležel jsem v polích v trávě a díval se vzhůru do mraků. Z oblohy vyplouvaly překrásné lodě, nádherné ledovcové ostrovy a vystupovala cizokrajná zvířata. Náhle se vynořil z oblohy on, zachmuřená tvář lemovaná dlouhými vlasy, splihlý vous a z ramen mu splýval až na zem šarlatový plášť. Zůstal stát nade mnou jako mohutná socha nebo obrovský strom, nehýbal se a jenom se na mne mlčky díval.

Nesmírně jsme se vylekal, protože jsem najednou pochopil, že to už není pouhý přelud, ale nedokázal jsem vstát a utéct. Díval se na mne a já se musel také dívat jemu do tváře, nemohl jsem se odvrátit, i když jsem si to rozhodně přál. Jeho oči na mne hleděly s takovou přísnou vážností, s jakou jsem se dosud ještě nesetkal. Netroufl jsem si ani se pohnout. Věděl jsem jenom, že bych se měl v té chvíli modlit, ale všechny modlitby, které jsem se kdysi naučil, byly dávno zapomenuté. A zmocnila se mě jen o to větší hrůza, když jsem si to uvědomil. Konečně jsem vstal a dal se na útěk, ale tělo ohlušené strachem neposlouchalo, po několika krocích jsem klopýtl a zůstal ležet s obličejem v trávě.

Trvalo dlouho, než jsem se opět odvážil podívat na oblohu. Byl tam stále, mlčel, jako kdyby se zabýval vlastními myšlenkami a přitom čekal na mne, až ho znovu uvidím. Všiml si, že se už na něho dívám, upřel na mě pohled, ale nepřiblížil se a ani se nechystal promluvit. Naplnilo mě to novou hrůzou.

Díval se na mne prostě a trpělivě. Čekal na chvíli, kdy i tato hrůza ve mně pomine a budu schopen chápat. Když se to stalo, zahleděl se kamsi mimo mne na něco, co se odehrávalo vedle mne nebo snad přímo ve mně, ale v jiném čase než teď, v čase, který snad teprve přijde. Probíhalo to však už v této chvíli. Díval se pozorně, jako by to byla otázka života nebo smrti, nebylo stále rozhodnuto, co zvítězí; a on sám to podle všeho také nevěděl.

Nechápal jsem nic, vůbec jsem nerozuměl tomu, oč jde, ale jedno jsem věděl jistě. Týká se to mne, mého života, mého osudu. Náhle se mu v obličeji pohnul jakýsi rys, bylo to skoro nepostřehnutelné, ale zároveň to bylo nepochybné, něco se definitivně skončilo, padlo rozhodnutí, už nelze nic změnit. Pohroužil se do sebe, zavřel oči jako člověk, který bezmezně trpí, nemůže snést svou bolest, ale nemůže také nic jiného než trpět.

Jeho tvář se stala naprosto bezbranná, tonula v utrpení jako ve vodě, nikdo ho už nemůže zachránit, nikdo ho už nemůže vyvést, je pozdě cokoli změnit. Bylo mi ho líto, trpěl strašně. Zhrozil jsem se té bolesti, nikdy bych neuvěřil, že může někoho zasáhnout v takové míře. Tekly mi po rtech slzy. Cítil jsem je, jako by to byly slzy někoho cizího.

A tehdy náhle zmizel v oblaku, v rozplývajícím se oblaku. Bez jediného náznaku vysvětlení.

Na terase je chladno, protože se blíží už večer. Zvedá se vítr. Mezi stíny v parku ubíhá písková cesta; Paganini, vdech a výdech; místy však ještě padá na trávu mdlé, bílé světlo. Přichází ze stejné strany jako vítr, který jako by je nesl z prázdné oblohy.

Všichni na lavici mlčí. Paganini hraje.

„Slyšel jsem, že půjdete do Prahy?“ oslovil mě starší muž se silnými skly v brýlích, který seděl vedle mě.

Přikývl jsem. Měl jsem být propuštěný, ale on se domníval, že mě překládají do známé pražské léčebny dlouhodobě nemocných, odkud se už většinou neodchází.

„Nemějte z toho strach,“ pokračoval, „když tam přijedete, přihlaste se k panu Tomáškovi do zahradnictví. Třeba se vám to teď nezamlouvá a nerozumíte zahradničení, ale všechno se naučíte a pak se vám ta práce začne líbit. Já jsem panu Tomáškovi sedm měsíců – kromě toho, že jsem sázel kytky a pracoval ve skleníku – vedl účetnictví. Z dlouhé chvíle, sám jsem se nabídl, protože jsem viděl, že v tom má složitý, neohrabaný systém. Určitě si na mne vzpomene, řekněte mu, že jsem vám tu práci poradil já, jmenuju se Novotný...“

„Jestli ovšem neumřel,“ napadlo ho. „Byl to už velice starý pán... Ale i kdyby nežil, tak to zkuste. Někdo ho musel zastoupit. Bude vám lehčeji a čas vám rychle uběhne.“

Nechtělo se mi vysvětlovat, že jdu domů, že jsem podle doktorů vyléčený. Nechal jsem ho mluvit.

„Když mi lékař poprvé řekl, že musím do blázince, nemám na vybranou: buď půjdu sám dobrovolně, nebo nuceně, ale v každém případě, že do blázince musím, bylo to pro mě hrozné. Nemohl jsem se smířit s myšlenkou, že na mně ulpí to ohyzdné znamení ústavu pro choromyslné, které vám už provždy zůstane, byť byste později byl zdravější než ti, kteří tam nikdy nebyli,“ odmlčel se. Vtáhl zhluboka do plic kouř z cigaretové špičky a vyklepal nedopalek.

Uvědomil jsem si, že bude mladší, než jsem odhadoval. Hluboké, unavené vrásky v obličeji a krátkozraké oči z něho dělaly starce. Mohlo mu však být nanejvýš k padesátce. Vydechl pomalu dým a řekl:

„Je možné, že vás tohle ještě nikdy nenapadlo, ale jestli vám smím poradit, přihlaste se tam. Věřte mi – budete šťastný!“

Můj otec pracoval jako výpravčí vlaků. Trpěl plicní chorobou, kterou si přinesl z koncentračního tábora, ale dokud nemoc na něm nebyla příliš znát, nikomu nic neříkal. Narodil jsem se ve Lhotce, mladší bratr v Mohelnici, jedna sestřička v Brodku a druhá v Kojetíně. Všichni jsme se narodili na nádražích. Obvykle to byly špinavé budovy z neomítnutých červených cihel a stály daleko v polích. Mrzelo mě, že vždy bydlíme stranou. S chlapci svého věku jsem se stýkal jen ve škole, a sotva jsem se s někým z nich seznámil trochu víc, stěhovali jsme se zase dál.

Karlův otec byl také železničář, ale žili trvale v H. Nedo-vedl jsem si to vysvětlit. Do té doby jsem považoval za samozřejmé, že všichni, kdo pracují u dráhy, se musí stále stěhovat. Bydleli v H. vedle nádraží ve vysokém patrovém domě, ke kterému přiléhala dřevěná bouda, kam si lidé, co dojížděli vlakem do práce, schovávali kola. My jsme měli byt v prvním patře přímo na nádraží a jenom jedno okno vedlo ke kolejím. Ostatní okna byla na odvrácené straně a mohli jsme je nechávat otevřená. Největší radost z toho měla maminka. Větrala za každého počasí v zimě i v létě. Kdyby bylo po jejím, už bychom se odtamtud nestěhovali.

I já tajně doufal, že tady zůstaneme. Konečně jsem našel kamaráda a byl to můj první opravdový kamarád. Karel byl sice o hodně starší, sahal jsem mu jen po rameno, a pod nosem mu už vyrůstalo první mužné chmýří, ale bydleli jsme oba dva za městem, chodili do stejné školy a dokonce do stejné třídy. Sprátelili jsme se ani nevím kdy. Jednou jsem prostě zjistil, že celé dny trávím s ním. Měl jsem ho rád už předtím, než jsme se seznámili; hodně věcí se mi na něm líbilo. Chodil takovým zvláštním pomalým způsobem, který mi připadal velice vznšený. Našlapoval jen na paty, a přitom klátil těžkopádně rukama. Působilo to velice dospěle. Obdi-

voval jsem také jeho sílu. Byl sice jinak dost neohrabaný, ale jediný z kluků dokázal vyručkovat po provaze až ke stropu. Měl velké silné ruce a ve škole se učil špatně. Posmívali se mu učitelé i spolužáci; ale ti jenom tehdy, když to nemohl slyšet.

Nikdy jsem mu o posměšcích neřekl, protože mi ho bylo líto. Nejraději jsem míval chvíle, kdy jsme zůstali spolu sami. Opustil mě pocit strachu a divného napětí, který jsem cítil ve škole, a připadal jsem si úplně volný jakoby vysvobozený. Nemusel jsem dávat pozor na slova a mohl jsem se vymluvit, kolik jsem chtěl. Karel moc řečný nebyl, mluvení mu působilo obtíže; vypadalo to, jako by se nikdy úplně neprobudil; ale cítil jsem, že je se mnou také rád.

Jednou se mi svěřil, že na půdě připíchl za nohu velikého pavouka a chodí se na něho dívat, jak umírá. Bylo mi z toho nepříjemně a nevěděl jsem, co odpovědět. Pochopil to, a už jsme o něčem podobném víckrát nemluvili.

Právě na té půdě jsem poprvé objevil, jak se najednou dovede proměnit z ospalého hromotluka v tajemného pro-roka s překvapujícím darem výmluvnosti. Byl to vzrušující objev, který mě s ním ještě více sblížil.

Probírali jsme se starými obrázkovými časopisy a v jednom z nich jsme narazili na obrázek mořského netvora. Příšerné obludy s chapadly a mnoha očima. Karel si ji zamýšleně prohlížel; a najednou se podíval skrze mě kamsi do prázdna a zničehonic začal vykládat, jak takové obludy žijí na mořském dně. Myslel jsem si, že si vymýšlí; ale bylo to tak zvláštní, oči měl stažené do štěrbin, usmívaly se, leskly se mu a mluvil rychle bez zastávky, jako by to četl z neviditelné knihy, a mluvil o tom tak podrobně, jako by ty příšery přímo viděl, jak lezou po mořském dně.

Ten nečekaný přívál slov mě u něho natolik překvapil, že jsem ani nevnímal smysl toho, co říká. Něco takového jsem u něho nepředpokládal. Vzpamatoval jsem se ze svého údivu teprve potom, když nastalo ticho a Karel klidně, jako by to předtím vůbec nebylo, listoval dále v časopise. Ta příhoda

zvýšila mou úctu k němu. Připadal jsem si jako zrádce; uvědomil jsem si totiž, že jsem v něm do té chvíle také viděl jen hloupého kluka, a hrozně jsem se stydl.

Nestávalo se to často, ale občas jeho proměny přicházely a mě velice zaujaly. Když jsme byli sami a nikdo nás nemohl vyrušit, schválně jsem začínal hovor o věcech, které ho k tomu mohly přimět. Nejvíce na něho působily mé úvahy o vzniku země a odkud se vzalo všechno to, co je, jak daleko jsou hvězdy a co je tam dál, kde končí vesmír. Obvykle jsme o tom všem mluvili u nich na půdě. Když ho moje úvahy začaly zajímat, zahleděl se na mě vážně modrýma, světlýma očima se šedivým nádechem, které lemovalo plavé, řídké obočí a zamyšleně poslouchal.

Po chvíli docela klidně řekl: „Já to vím.“

Okamžitě jsem přestal a přisedl si k němu blíž. Zamžikal světlými, sotva znatelnými řasami, upřel oči do jednoho bodu přese mne a začal číst neviditelné písmo. Mluvil rychle jednotvárným nezúčastněným hlasem, nezadrhával jako jindy v řeči, kadence slov se zvolna stupňovala. Pokračoval plyně až do chvíle, kdy se mu nedostávalo vzduchu, musel se nadechnout a nadechl se úplně samozřejmě uprostřed věty nebo slova, vzápětí se dále rychle odvíjelo zamotané klubko vět. Bylo těžké sledovat smysl toho, co říká, význam slov mi ustavičně unikal, ale poslouchal jsem ho pozorně a snažil se pochopit. Přitom mi hlavou letěly myšlenky, jaké by mě samotného nikdy nenapadly. Byly jako hudba, která vyvolává představy zároveň tvé a zároveň i nějak cizí. Nakonec ani nevíš, co jsi skutečně slyšel a co jsi sám přidal.

Karel seděl nehybně a mluvil, pak – jako by se v něm cosi porouchalo – zmlkl, zatápal svýma modrýma očima v prázdnu a upadl do zvláštní strnulosti, kdy hleděl tupě před sebe a nic nechápal. Pozoroval jsem ho přitom s tichou bázní a nábožnou úctou. Velice jsem si vážil všeho, co řekl, a umiňoval jsem si, že příště dám větší pozor a zapamatuji si alespoň pár vět. Připadalo mi to velice moudré a nad síly mého chápání.

Byl bych rád, kdyby mi to všechno ještě zopakoval a vysvětlil. Ale když se probral ze své strnulosti, byl z něho zase jen těžkopádný nešika, který ve škole každým rokem propadá, a tvářil se, že ani neví, že by o něčem před chvílí mluvil.

Nosil jsem ty chvíle v sobě, kdy jsme se zabývali nepochopitelnými věcmi, jako tajemství. Ochotně jsem Karlovi psal všechny úlohy do školy a on mě zase na oplátku chránil před spolužáky; maminka totiž trvala na tom, abych se učil na samé jedničky a ke všemu jsem ještě nosil klapku na oku kvůli šilhání.

Byli jsme tehdy spolu v kině. Když jsme vyšli ven, byla všude hrozná tma. Předčasně nastala noc, která nepočkala na soumrak. Chtěli jsme se dostat domů před setměním, ale náhlý příchod noci nás zaskočil. Okolní domy bylo sotva vidět, ztrácely se pod příkrovem husté tmy a nad jejich střechami svištěl chladný podzimní vítr. Profukoval i dole v ulicích. Dláždění se tiše lesklo, svítlny se houpaly ve větru a dlouhé části ulic mizely v úplné tmě. Ve středu města bylo trochu víc světla z oken domů, ale jejich světlo nedosahovalo až na chodníky a vrhalo dolů jen šedivé stíny. Nikde nebylo jediného člověka.

Dorazili jsme na náměstí a vydali se podél starého, spoře osvětleného podloubí na druhý konec. Dovnitř jsem si netroufal a byl jsem rád, že tam Karel nezamířil. Ve výklencích a tmavých koutech jako by číhalo cosi nepřátelského, co se snad spojilo s chladným větrem a černou nocí. Měl jsem strach. Za chůze jsem se tajně ohlížel za stíny, které se v podloubí míhaly. Zdálo se mi, že každou chvíli některý z nich skočí po nás. Karel kráčel velde mne, lhostejně klapal svými okovanými podpatky a ničeho si nevšímal.

Severák hněvivě zadul a přehnal se prudce nad střechami, potom se zvedl vzhůru a kdesi vysoko nahoře se zatočil jakoby se svíjel v pěst, která za okamžik udeří znovu a ještě s větší silou. Bylo mi úzko. Teď jsem se opravdu bál. Uvědomil jsem si totiž, že za chvíli vyjdeme z města a půjdeme

rovnými poli, kde budeme vydáni napospas větru a tmě. Ve městě bylo přece jenom bezpečněji. Po chvíli sestoupil šikmo z oblohy slabý závan místo drtivého úderu. Zuřivý vítr se vyvztekal vysoko nad našimi hlavami a dolů z něho slétlo jen slabé fouknutí. Oddechl jsem si. Vrátila se mně poněkud odvaha a připomněl jsem si svého ochránce.

Na konci náměstí jsme potkali prvního člověka od chvíle, kdy jsme vyšli z poloprázdného kina. Byl to malý stařík, ruce měl v kapsách širokých kalhot a stál u otevřených dveří papírnictví, kde se svítilo. Díval se z výklenku na prázdné náměstí.

Když jsme k němu přišli blíž, rychle jsem ho pozdravil; trochu jsem se styděl za to, že mně to nedá projít kolem něho bez pozdravu. Karel si ho jen mlčky prohlédl. Stařík mně odpověděl na pozdrav a my jsme ho přešli. Zdálo se mi zvláštní, že tam postává v takovém nečase a jen tak v košili.

Ušli jsme už kousek cesty od místa, kde stál, když najednou slyším, že za námi něco volá. Překvapeně jsme se oba zastavili.

„Chlapče, vrať se,“ povídá stařík.

Karel se na něho zamračeně podíval; nejspíš si myslel, že mu něco vypadlo z kapsy. Já také váhal, protože jsem nevěděl, koho vlastně volá.

„Ty menší,“ řekl.

„Ano, pane,“ poslechl jsem neochotně.

Když jsem k němu přišel blíž, zjistil jsem, že to vůbec není žádný starý pán, jak jsem si myslel, ale že jenom tak vypadá. Byl zavalitý, malý a měl velice krátký krk, který skoro vůbec nebylo vidět. Na hlavě mu rostly vlasy jenom na skráních a měl na sobě bílou sváecní košili, přes kterou měl přetaženy šle. Díval se na mě laskavým pohledem.

„Pojď se mnou,“ řekl. „Něco bych ti chtěl dát.“

Vyndal ruce z kapes a zamířil ke krámku. Šel jsem za ním a zapomněl jsem v tu ránu na tmu i na vítr. Velice mě zajímalo, co mi to chce dát. Zapomněl jsem i na Karla, který na mě

na náměstí čekal. Vešli jsme do krámku a já za sebou zavřel dveře. Neudělal jsem to schválně, ale v té chvíli jsem se zajímal jen o staříka a o jeho krámek.

Starým podloubím jsem přes den chodíval často; i tehdy, když jsem nemusel. Měl jsem ho za světla rád. Hlavně se mi líbily ty staré krámky, většinou už nepoužívané. Chodilo se do nich po dvou nebo po třech schodech, a každý měl úzkou dřevěnou výlohu buď zabedněnou, nebo plnou věcí, jaké se už možná nikde neprodávají.

Krámek starého pána však měl místo výlohy dvojité okno. Zadní sklo bylo zalepeno papírem a uvnitř stály sošky, ležely svaté obrázky a růžence a na dřevěném rámu po stranách byly od shora dolů naskládané zaprášené, barevné pohlednice. Jak krámky v podloubí vypadaly, jsem zatím viděl jen zvenku. Ještě jsem nikdy v žádném nebyl; ani jsem vlastně pořádně nevěděl, co se v nich prodává. Rodiče mně peníze nedávali, nemohl bych si stejně nic koupit.

Krámek byl osvětlen holou elektrickou žárovkou na vrcholku klenby stropu. Uvnitř bylo teplo; topilo se tam v železných kamnech v rohu u protějších dveří, které teď byly otevřeny do světnice. Neviděl jsem tam nikoho. Krámek byl rozdělen dlouhým, vysokým pultem, za kterým stály police naplněné od podlahy až ke stropu krabicemi a různým zbožím. Vyhlazená deska pultu byla čistě uklizena, jen na konci pultu u okna ležela hromada rolí krepového papíru.

„Počkej tady,“ řekl stařík a zmizel ve světnici.

Dveře do světnice zůstaly napolo přivřené a prosklenou vrchní část zakrývaly záclonky. Slyšel jsem, jak tam vedle s někým mluví. Stál jsem uprostřed krámu a prohlížel si přeplněné regály. Prodával se tady hlavně papír; viděl jsem v dolních policích u podlahy hromádky obálek, dopisních složek a sešitů. Byly tam však také krabice s nitěmi a knoflíky. V několika regálech stály svícny a u zažloutlého stropu, kam se svažovala klenba, se vesele smály karnevalové masky a barevné čepice, které rozverně vystrkovaly štrápece a kšilty.

Hlasy vedle ve světnici ztichly.

Stařík vyšel, sáhl pod pult a postavil přede mě malou stavbu z papíru. V první chvíli jsem z překvapení ani nepoznal, co to je. Myslel jsem si, že mi chce dát dort z cukru, nebo mi z něho kousek ukrojí. V místnosti jakoby najednou přibýlo světla, jak to bylo bílé a zářivé.

„Líbí se ti?“ zeptal se.

Nevěřil jsem svým očím.

To, co přede mě položil a co tady teď na pultě stálo, byl opravdový kostel.

Měl tři věže, které se sličně vypínaly do výše, na jedné z nich seděl zlatý kohout a kokrhal. Střechu pokrývaly stříbrné bobrovky, pečlivě vystříhané z lepenky, v oknech byla barevná sklíčka a průčelí kostela uzavírala těžká prkenná vrata, poslepovaná z třísek. K vratům vedlo šedivé ošlapané schodiště jako u skutečných starých kostelů. Kostel měl kruhový tvar a zdobily ho bohaté fasády, kolem dokola se táhly stupňovité římsy s okapy a z nich vedly dolů okapové roury z tenkého plechu. I vrata do kostela byla částečně pobita plechem a měla malou mosaznou kličku.

Byl to opravdový malý kostel. Až se mně zdálo, že se každou chvíli vrata od kostela otevrou, uslyším varhany a zevnitř začnou vycházet živé miniaturní postavičky. Díval jsem se užasle na ten malý zázrak a vzrušením ani nedýchal.

„Vezmi si ho,“ vyzval mě stařík.

„Vezmi si ho,“ řekl znovu.

Podíval jsem se nedůvěřivě na něho.

„Byl pro moji dcerku,“ řekl potihu, „ale minulou sobotu umřela.“

Rozpačitě se sklonil nad kostel a třesoucí se rukou hledal v úpatí jedné věže malá dvířka. Konečně je našel a otevřel. Vevnitř visel provázek. Několikrát za něj zatahal a krámem se ozvalo čistě – cin, cin, cin, cin, Viděl jsem, jak se ve zvonici rozkývaly dva malé zvonky, kterých jsem si ještě nevšiml. Cin, cin, kývaly se dál, i když stařík už provázek pustil.

Cítil jsem se jako ve snu. Bylo mi krásně a šťastně.

„Tak si ho přece vem,“ řekl stařík, jako by se už hněval. A podal mi ten kostel.

Vzal jsem si kostel jemně do dlaní a nechápavě jsem se na starce díval. Laskavě se na mě usmíval smutným úsměvem. V očích se mu třpytilo světlo a rychle mžikal napuchlými víčky. Jeho ruka se dotkla mého ramene.

„Tak jdi, chlapče.“

Vystrkal mě ze dveří krámku a já se celý omámený nechal. Vzpamatoval jsem se teprve venku v podloubí, když za mnou zavíral dveře. V té chvíli jsem si uvědomil, že jsem zapomněl i poděkovat.

Rychle jsem se otočil, abych se vrátil. Dveře krámku už byly zavřené a malým okénkem jsem viděl záda starce, jak odchází, sahá po vypínači a zhasíná světlo. Potom zmizel v osvětlené kuchyni. Na rukou jsem měl papírový kostel, zlehka si ho opíral o prsa a nevěděl, co si s ním mám počít.

Náměstím znovu vanul vítr. Slyšel jsem ho za sebou, jak sviští.

Díval jsem se stále na úzké dveře krámu a zmocňoval se mě podivný pocit jakési viny. Snad jsem si ten kostel neměl ani vzít, když byl pro tu holčičku.

Jenže zároveň jsem už také přemýšlel, kam ten kostel doma dám. Postavím ho nejspíš na kredenc, aby k němu nemohly sestřičky a můj malý bratr. Už jsem se vlastně začínal těšit na to, jak vylezu na židli, otevřu dvířka do věže, zatahám za provázek a kuchyní se svátečně ozve – cin, cin, cin. A už jsem viděl své sourozence, jak stojí dole s otevřenými pusami.

Opatrně jsem přitiskl kostel na hrud'

Bylo rozhodnuto. Kostel si odnesu domů. Budu ho mít doma a budu ho opatrovat jako svůj poklad. Takový poklad jsem měl kdysi v lese. Dodnes tam zůstal, protože jsme se najednou odstěhovali.

Potravu pro sny jsem teď držel v rukou, ale zatím jsem byl pořád na náměstí a daleko od domova. Začínalo mně být

chladno, vyšel jsem z přetopené místnosti do zimy a kvůli kostelu jsem se nemohl schoulit. Náměstí bylo liduprázdné.

Rozhlédl jsem se kolem a zjistil, že jsem skutečně sám. Karel nepočkal a odešel. Neviděl jsem ho nikde. Na nádraží to byla půlhodina cesty, ve dne kousek a za tmy strašně moc daleko. Rozběhl jsem se a utíkal přes náměstí k rozevřené ulici, která vedla ven z města. Nedoufal jsem, že Karla dohoním, v krámku jsem se hodně zdržel, ale začal mě znovu pronásledovat strach a představa rovných polí, v nichž řádí noční vítr.

Když jsem proběhl náměstí a přešel kus ulice, udýchaně jsem se zastavil. Papírový kostel při běhu velice překážel, protože jsem nemohl pohybovat rukama, a když jsem utíkal, zvonky cinkaly. Zkusil jsem chytit kostel za provázek a prstem podržet zvonky. Tak se jít ale nedalo.

Přikryl jsem kostel cípy bundy, vzal jsem ho tak chráněný do obou dlaní a rozběhl se, co to šlo. Zvonky se rozezněly – cin, cin, cin. A jak jsem pospíchal, slyšel jsem v ulici dupání svých vlastních kroků a to zvonění. Vypadalo to tajemně a nahánělo mi to ještě větší strach.

Ulice se zvolna zatáčela a za zákrutem svítila osamělá pouliční svítilna. V jejím světle jsem uviděl Karla. Stál na obrubníku a z dlouhé chvíle se pokoušel dosáhnout špičkou boty na mříž kanálu.

Zaradoval jsem se a spadla ze mě všechna tíha, tíseň povolila.

„Co ti to cinká?“ přivítal mě Karel zvědavě.

„To jsem rád, žeš počkal,“ řekl jsem mu. „Mám kostel z papíru.“

„Neblbni,“ oživil upřímným zájmem.

Prohlédli jsme si kostel pod bundou ve světle lampy.

Karlův obličej se protáhl údivem. A ten opravdový údiv, jako by mu z tváře setřel všechnu počínající mužnost a udělal z něho zase malé dítě, které nic neví o řídkém chmýří nad horním rtem.

Otevřel jsem dvířka ve věži a zatahal za provázek. Cin, cin. Rozzářil se šťastným úsměvem. Tak hezky jsem ho ještě neviděl se zasmát. Měl jsem ho za ten úsměv ještě raději než dřív.

„Teď já,“ poprosil mě dychtivě.

Otevřel jsem znovu dvířka a nechal ho zatahat za provázek uvnitř. Zvonky se rozcinkaly a Karel se ječivě rozesmál na celé kolo.

„Neměli bychom jít,“ řekl jsem, protože jsem se bál, že se někdo jeho hlasitého a pronikavého smíchu poleká, otevře okno a požene nás odtud.

Smál se hlasitě na celou ulici jako blázen.

„Přijdeme domů pozdě,“ upozornil jsem ho.

„Dobrá,“ řekl ještě se smíchem, ale přikývl na souhlas.

Vydali jsme se na cestu.

Karel klapal podpatky vedle mne a na nic se nevyptával. Nedivil jsem se tomu, že mlčí, on byl takový. Dával jsem pozor na kostel a těšil se domů. Nemusle jsem se teď bát, mohl jsem myslet na bratra a na sestry. Snad ještě neusnuli v postýlkách. Připadal jsem si jako Ježíšek, který se k nim blíží travnatými poli. Při normální chůzi byly zvonky zticha a bylo slyšet jen naše vlastní kroky. Ale jakmile se popoběhlo, rozcinkaly se. Občas se Karel sám pro sebe pobaveně zasmál, ale už tišeji.

Když jsme vyšli za město, opřel se do nás vítr. Roztáhl jsem víc bundu a zkusil zakrýt kostel celý. Severní vítr fičel kolem uší a okamžitě mi vnikal pod košili a studeně mě ohmatával ledovými prsty. Zakopl jsem o nějaký kámen a málem upadl. Lekl jsem se a umínil si, že budu víc dávat pozor na cestu. To by bylo neštěstí, kdybych spadl.

Daleko vpředu se černal vysoký násep železniční tratě. Vedla šikmo rovinou a v jednom místě byl místo náspu nadjezd, který zdaleka svítil. Vítr se točil. Ty lampy nahoře na viaduktu u kolejí byly jako řídké korále, a ony a ten ozářený podchod byly jedinými světly před námi.

Karel teď pořád mlčel. Ani mně nebylo do řeči. K viaduktu bylo ještě daleko, jeho lampy vypadaly na tu dálku jako pouhé bludičky, navíc se kývaly ve větru. I za námi už byla čiročirá tma. Nesvítil měsíc ani hvězdy, jen tma jakoby čím dál víc houstla. Když vítr vydechl, zavládlo na okamžik tážavé ticho.

„Dej mi ten kostel,“ řekl Karel vedle mě. Trochu zaostal vzadu za mnou, o jeden nebo dva kroky. Opozdil se, ani jsem si nevšiml kdy.

„Děkuji,“ odmítl jsem spisovně a se správnou intonací, jak mě učili doma. Mezi kluky ve škole jsem se tak nevyjadřoval, protože mně to vynášelo posměch, hned řekli „Děkuji, pane pitomý!“, ale teď mně to ulítlo.

„Tak mi ho dej,“ řekl Karel.

„Nechci, díky,“ opravil jsem se. „Ponesu ho sám.“

Neřekl na to nic. Vítr mocně zadul a dlouho fičel těsně při zemi. Oba dva jsme se obrátili k němu zády a počkali, až přejde.

Potom jsme šli zase dál.

Chránil jsem kostel pozorně cípem bundy, ale nevím, jestli se už někde nepoškodil. A přitom jsem cítil i jakýsi nový strach. Nevěděl jsem vlastně z čeho. Snad z toho, že vítr zničehonic pochopí, jak by to měl udělat, aby nás přemohl, svine se a udeří mocně náraz, až nás odfoukne.

Zdálo se mi, že už vidím, jak se nahoře ta vanoucí nestvůra na nás chystá. Naskočila mi husí kůže. Ale přiletěl jen takový obyčejný závan jako mnohokrát předtím.

Světla nadjezdu se blížila.

Už jsem rozeznával jednotlivé sloupy s ježatými příčkami žebříků a zábradlím nahoře. Oblouky viaduktu se černaly jako hrdla otevřených pytlů, do kterých se pěchuje tma. Osvětlený průchod nabízel únik a bezpečí.

Zvlhly mi ponožky; cítil jsem, že mám promoklé střevice, museli jsme někde z polní cesty sejít do mokré trávy a ani jsme si toho nevšimli.

Už jsme ale byli u viaduktu, průchod nás teď přivítá a schová; odtud bylo na nádraží kousek, budeme hned doma – zahlédl jsem ve světle Karlův obličej. Polekal jsem se. Co se s ním stalo?

Měl stažené, semknuté rty a hleděl přese mne. Najednou, jako by i on stál na straně nočních preludů a tančícího větru.

Pocítil jsem nesmírnou a nebezpečnou samotu kolem sebe a jediný bod, který mi poskytoval oporu, byl papírový kostel, jehož jsem se dotýkal.

Možná, že jsem se zmýlil; kdyby tady nebyla taková tma, kdybch ho dobře viděl, uklidnil bych se.

Jeho tvář konečně vstoupila do světla. Ne, díval se skrze mě. Jeho modré oči se šedivým nádechem se přivíraly do štěrbin a jakoby se usmívaly.

Oba jsme se zastavili.

Díval se na mě a chřípí nosu se mu chvělo vzrušením. Měl hroznou tvář a já jsem si vtom uvědomil, že jsem ji už jednou viděl.

Bylo to v zimě. Ale ještě nenapadal sníh, asi počátkem zimy. Viděl jsem tu tvář v odlesku ohně.

Koryto řeky bylo očištěno od klestí, všude leželo na hromádách a na pařezu seděl jakýsi muž v roztrhaných šatech. Vandrák. Nevšiml si, že k němu přicházíme. Před sebou měl hořící hraničku dříví, ale neohříval se. Na klacku držel za ocas přivázanou myš a týral ji nad ohněm. Zvírátko sebou zoufale zmítalo v plamenech a pištělo. Mužovy oči byly stažené do štěrbin, usmívaly se. Měl stisknuty zuby a chřípí nosu se mu chvělo.

„Ne, prosím tě,“ vykřikl jsem a dal se na útěk.

Pochopil jsem, že mám jedinou naději: zmizet mu někde ve tmě před zářícím průchodem. Plný panického strachu rozběhl jsem se k jednomu oblouku a zvonky se poplašeně rozcinkaly.

Utíkal jsem, ale zrazovaly mě na každém kroku.

Dostihl mě docela tiše. Když jsem pochopil, že neuniknu, položil jsem kostel do trávy.

Chvíli to bolelo. Cítil jsem napuchlými rty kyselou chuť hlíny, pak bolest v uších, křupnutí brýlí. A potom se mně zdál sen. Takový smutný, ale také takový sváteční. Jdu bílým lesem a se mnou jdou mé sestry, můj bratr, mrtvá holčička s velkou červenou mašlí ve vlasech, stařík, maminka v nedělním a tatínek ve slavnostní uniformě. Les je bílý, ale není to sníh. Stromy jsou bílé, tráva je bílá a nebe nad námi je také bílé. Vedle mě jde Karel a směje se jako šťastné dítě. Všichni se radují. A tím krásným smutným lesem zní čistě hlas stříbrných zvonků papírového kostela – cin, cin, cin.

Když jsem se probudil, byla všude tma. Nahoře u trati se kymácely lampy a z rozevřených temných jícnu viaduktu dul vítr.

Chvilku trvalo, než jsem nahmatal rozšlapaný papírový kostel a pochopil svůj sen – začínalo sněžit.

Do Štědrého dne chyběla ještě půlka týdne. Když ale maminka ráno u snídaně řekla, že pojedou do města koupit tatínkovi dárek pod stromeček, že je zlatá neděle, Kryštofovi se hned zdálo, že všechno to zázračné a sváteční, co je spojeno s Vánocemi, už začíná. Zlatá neděle! Jen ta slova zaslechl, v koutku duše jako by mu cosi zazvonilo a trpytivě se zatetelilo. A když se vydali do města pro dárek, dokonce si prozpěvoval písničku, kterou včera večer před spaním složil:

*Indiáni
každé ráno
za svítání
vyjíždějí
do boje...*

Ve městě ho ta radost brzy přešla. Nebylo divu. Mrzlo a chodili stále po ulicích. Nohy chodců, které se kolem něho míhaly, dopadaly tvrdě na asfalt poprášený sněhem a připomínaly zlověstný tanec. Držel se maminky za ruku a dával pozor na sestru, která se co chvíli motala před ním nebo ho zase chytala vzadu za kabát.

Tu a tam se zastavovali u výloh vyzdobených papírovými sněhuláky, vločkami, napodobeninami vánočních stromků a barevnými skleněnými baňkami. Občas vešli do nějakého obchodu a tlačili se u pultů, aby zjistili, co se kde prodává. Dárek pro tatínka – elektrický holicí strojek – dávno nesli v tašce. Nic zlatého, kromě otevřených obchodů a spousty lidí všude, na té neděli nebylo. Kryštof nechápal, proč nejdou domů, když už dárek mají.

A zase se vlekli ulicí plnou chodců. Nešťastně se rozhlížel kolem sebe a marně se snažil uhodnout, kudy by měli správně jít. Skoro s jistotou věděl, že nemíří k zastávce autobusu, jak mu maminka se sestrou slíbily, ale zase někam do centra. A vtom to uviděl. Ve výloze, kterou právě míjeli – pádlo.

Krátké, lehké pádlo z umělé hmoty, s červenou rukojetí a tyrkysově zelenou lopatkou.

„Počkej, chci se podívat,“ poprosil mámu.

Maminka mu ochotně pustila ruku, byla ráda, že ho konečně taky něco zajímá. Kryštof přistoupil k výloze a zahleděl se dovnitř. Díval se jen na to pádlo, mimo něj ve výloze nic nevnímal. Pádlo vypadalo jako pírkó, bylo velké tak akorát pro něho, mělo elegantní závodnický tvar a do vody se muselo zařezávat skoro samo.

„Chtěl bych to pádlo,“ oznámil, oči upřené do výlohy.

Maminka se pobaveně usmála a vyměnila si s Monikou spiklenecký pohled.

„Měl bych ho k nafukovacímu člunu, co jsem loni dostal,“ řekl. „Víš, já žádné pádlo nemám!“

„Ale nač ti bude teď v zimě,“ namítla máma opatrně, „vždyť do léta je ještě daleko!“

„To nevadí,“ odpověděl Kryštof, „schovám si ho. A až ho budu potřebovat, budu ho mít schované.“

„Prosím tě, půl roku budeš schovávat nějaké pádlo. Stačí, když si ho koupíš až v létě!“

„Ne, v létě nebývají. Takové pádlo jsem ještě neviděl.“

„Nezdržuj, Kryštofe,“ strčila do něho sestra, „nezdržuj!“

„Neboj se, budeš ho mít. Až ho budeš potřebovat, budeš ho mít. Slibuju ti to,“ řekla máma.

Vzala ho za ruku a odtáhla. Výloha s pádlem v mžiku zmizela za hradbou těl a okolo něho zas zavířil tanec. Svěsil hlavu a zadíval se smutně na špičky svých bot. Kdyby měl to pádlo, měl by opravdovou loď. Mohl by se vydat na daleké plavby, třebaš přes celý záliv na přehradě. Velice po něm toužil. Pádlování rukama je namáhavé a pomalé, vystačí leda tak na projížďku kolem břehu. A navíc se otlací ruce. Loni měl v podpaží i modřiny, máma to přece ví.

„Chtěl bych to pádlo,“ ozval se vzdorně. A když se nedočkal odpovědi, pravil vyčítavě: „Koupím si ho sám. Mám ušetřené peníze za jedničky. Víc než čtyřicet korun!“

„Vždyť ho budeš mít, vždyť jsem ti ho slíbila. Nebuď nedočkavý!“

„A proč ho nemůžu mít hned, proč si ho nemůžu koupit teď?“

„Proč – pro slepičí kvoč,“ odsekla sestra.

Zabočili do vedlejší ulice a pádlo se pro něho stalo navždycky ztracené. Našpulil rty, ale přemohl se. Vzpomněl si na tátu, jak říkává, že chlapi nesmějí brečet, že on taky nikdy nebrečí. Ale kdyby měl to pádlo! Ani netušil, jak takové pádlo může být krásné. A mohl by s ním volně a lehoučce plout po hladině, tím stříbrem ve slunci a tím široším prostorem. Jako racek, jako racek, když letí vzduchem s nehybně roztaženými křídly...

Po tváři mu sjely dvě tři rychlé slzy.

„Nebreč,“ všimla si máma, „to nestojí za pláč. Možná že někde jinde uvidíme pádlo mnohem hezčí!“

„Jestli chceš,“ řekla, „naučím tě nakupovat, jak se správně nakupovat má. Prohlédneme si v obchodech, jaká pádla jsou k dostání, a ty se doma rozmyslíš, které z nich by bylo nejlepší. Víš, abys měl jistotu, že sis vybral to pravé“

„Ale mně se líbí tamto pádlo...“

„Jiné se ti může zalíbit ještě víc.“

„To ne,“ prohlásil Kryštof přesvědčeně, „nezalíbí!“

Maminka pokrčila rameny a vzdychla. Dále šli mlčky. Až u obchodu, kde se z výlohy smály na ulici figurky oblečené v drahých kožíších, zůstali znenadání stát.

„Jejda, to je nádherný kožíšek, ten bych si chtěla pohladit!“ vyhrkla Monika.

„Perzián!“ vysvětlila máma. „Mně by stačil i ten bonekan vedle,“ dodala v zamyšlení.

Kryštof stál za nimi, schválně se do výlohy nedíval. Maminka se sestrou mluvily vzrušeně a s obdivem – a jeho to stejně tak roztrpčovalo, jako mu to bylo líto. Úplně na něho zapoměly. Sotva uviděly něco, co je samotné zajímá, už o jeho přání nevěděly. Kryštof si připadal opuštěný. Přestože ho

maminka stále držela za ruku, zdálo se mu, že s ním ani není a že je sám mezi chodci, kteří pospíchají kolem něho.

Když se odtrhly od výlohy, provalila se v něm všechna hořkost a řekl nahlas a jak nejošklivěji dovedl: „Chtěl bych to pádlo, chtěl bych to pádlo!“

„Tak dost, už o tom nechci slyšet ani slovo, to bylo naposledy!“

„Ale...“

„Řekla jsem!“ zvýšila máma hlas.

Doma na ně čekal tatínek. Byl ještě v pyžamu, ale už oholený a umytý. Vypadal spokojeně, asi se dobře vyspal

„Kdepak se touláte teď v neděli,“ přivítal je vesele a hned odložil noviny, v kterých si z dlouhé chvíle četl.

„Byli jsme se trochu podívat po obchodech,“ pravila máma, „dneska je zlatá neděle.“

„Jó, no jó!“ uvědomil si. Udělal významný obličej a vzápětí se rozesmál.

„A co ty, co se tak mračíš?“

Kryštof by mu rád vypověděl, co se stalo, chtěl by mu naráz a se vším všudy vylíčit svou touhu i to hrozné zklamání, jež mu maminka se sestrou způsobily. Jenže tátova otázka v něm obnovila lítost – a tak jen zápasil s moldánky.

„No, jenom to tatínkovi řekni,“ pobídla ho maminka uštěpačně. „Že jsme ho vůbec s sebou brali!“ přidala nazlobeně.

„Víš, tati, on chce pádlo,“ řekla Monika, „takové pádlo, co jsme viděli v jednom obchodě.“

„Uvzal si, že mu ho stůj co stůj musíme koupit. A bude o něm mluvit dokolečka dokola. Ve městě, v autobuse, všude – pořád pádlo, pádlo, pádlo! Už mi to jde na nervy!“

„Tak jste mu ho měli koupit, vždyť určitě nestálo zase tolik.“

„Prosím tě, ještě ty začínej!“

Kryštof viděl, jak se sestra přitočila k tatínkovi a něco mu začala šeptat do ucha. Během toho šuškaní se tátův obličej změnil, nabyl tajuplný chápavý výraz. Z něj poznal, že od té

chvilu už táta nebude na jeho straně. Pocítil to jako obzvlášť velkou křivdu a oči mu samy od sebe zvlhly.

„Já si ho chtěl koupit sám, za svoje peníze,“ zkusil se bránit.

„Nebul, takový velký kluk, to se nehodí!“ řekl tatínek a polhladil ho po vlasech. „Trpělivost přináší růže. Vyzkoušej si to, uvidíš, že to je pravda.“

„Nepřinášejí,“ hlesl Kryštof.

Tatínek se zarazil a pohlédl na něho trochu udiveně. Takový hošíček, a jak dovede být tvrdohlavý! pomyslel si.

„Poslyš, ale to není pěkné – chtít hned všechno, co uvidím,“ řekl vážně. „Takové lidi nemám rád. Víš, jak já jim říkám: chrti! Jsou jako psi, kteří se ženou za vším, co se jim objeví před čumákem. A ty si teď taky tak počínáš!“

Kryštof tomu příliš nerozuměl, ale to věděl jistě, že žádným psem není. Chtěl jenom pádlo, pádlo, na které měl našetřené peníze, pádlo, které by si pečlivě opatroval až do léta a s kterým by pak vyjel na daleké, dobrodružné plavby. Proč jsou všichni proti němu, co jim udělal?

Maminka s Monikou se pustily do vaření a kuchyní zavoněla zelenina. Tatínek přistoupil k nim a zkoumavě nahlédl do kastrolů.

„Kdy bude oběd?“ optal se.

„No, asi za hodinu.“

„Teprve,“ poznamenal mrzutě, „to se ani nestačím najíst... Jdu na směnu.“

„Ty máš dneska odpolední?“ lekla se máma.

„Samozřejmě... Vždyť jsem ti to říkal, jezdím místo Libora, říkal jsem ti to už v pátek!“

„Ježíš, já na to úplně zapomněla!“

A tu se ozvalo z rohové sedačky na druhém konci kuchyně:

„Nemám vás rád. Nikoho!“

Bylo to jako blesk z čistého nebe. Rozhostilo se ticho. Jediný zvuk, který je narušoval, vydávala škvářící se cibulka.

První se vzpamatoval tatínek, otočil se ke Kryštofovi a vybuchl:

„Zasloužil bys nařezat! Tak my se o něho staráme, chováme ho jako v bavlnce, a když mu jednou hned nedáme, co chce, tak nás nemá rád... Vychováváme si pěkného syčáka!“

„Omluv se, Kryštofe,“ poradila mu sestra šeptem.

Kryštof složil tvář do dlaní na stole a hlasitě se rozvzlykal.

„Dneska je to kvůli maličkosti – a zítra nás bude vydírat bůhví čím,“ pokračoval táta s očima planoucíma hněvem. „Autem, chatou a modrým z nebe. My nejsme žádní milionáři, miláčku, to si pamatuj. My ti nedokážeme splnit všechna tvá přání. Jestli nás máš rád jen podle toho, co ti dáme nebo nedáme, dohodněme se rovnou... Nemůžeme sloužit! Bohužel!“

„Kryštofe, víš co, jdi nahoru do svého pokoje,“ vybídla ho máma. Nyní ji už rozčiloval nejen Kryštof, ale i manžel. „Kvůli pitomému pádlu si ještě nakonec zkazíme neděli,“ připojila zkroušeně.

Kryštof vstal, obličej stále schovaný v dlaních a poslušně zamířil ke dveřím.

„Jste zlí,“ zamumlal pro sebe, ale slyšeli to všichni.

Do táty jako když střelí – napjal se jako struna. Vyrázil k němu a zastoupil mu cestu.

„Opakuj to!“ rozkázal. Rozevřené chřípí se mu chvělo.

Kryštof spustil ruce podél těla a sklopil usazený obličej. Tatínek ho nikdy nebil, ale měl silný pronikavý hlas, který – když se přestal ovládat – zněl hrozně. A toho se Kryštof bál.

„Rozumíš, co ti říkám!“

„Tak já mu to radši dám, ať už nebrečí,“ navrhla Monika.

„Opakuj to, povídám!“

„Můžu to přinést?“ obrátila se Monika k matce.

„Dělejte si, co chcete, mně je to už jedno, mám toho všeho až po krk,“ odbyla ji máma.

„Nebudeš mluvit, no dobrá! Není třeba! Já ti ukážu, jací jsme zlí, ukážu!“ vykřikl táta a máchl pěstí do prázdna. Sám

na okamžik pochopil, že si počíná směšně, ale tím jeho zlost ještě zesílila.

Rozběhl se do ložnice. Otevřenými dveřmi bylo slyšet, jak zběsile rozevírá skříně a jak se v nich přehrabuje. Prasklo víko peřináče, něco upadlo na podlahu. Objevil se v kuchyni s náručí plnou dárků. Hodil je na stůl a pádil do předsíně. Dusot na schodech, lomoz na půdě, řinčení v síni – a už táhne dovnitř zbrusu nové kolo s řídítky jako sobí paroží, obalené na několika místech ještě papírem.

Sběhlo se to tak rychle, že se Kryštof ani nenadál. Skoro se mu zdálo, že ta chvilka, co tatínek shledával dárky ukryté v různých skrýších po domě, ani nebyla. Jako by to všechno před jeho vyděšenýma očima vyrostlo naráz.

Plyšový medvídek,
ploutve a potápěčské brýle,
bunda,
knížka o Machovi a Šebestové...

Celá hromada vysněných věcí, jež si dávno přál i na které už zapomněl, že si je přál.

A do kuchyně se vplížila Monika, která krátce předtím nepozorovaně zmizela, a provinile položila navrch svůj vánoční dárek pro něho: krátké pádlo z umělé hmoty, s červenou rukojetí a tyrkysově zelenou lopatkou.

Kryštofovi se zamotala hlava, všecko jako by se rozplizlo. Najednou na něj padla nezvyklá slabost.

„Seber si to a ztrat se!“ poručil táta ještě zadýchaný – rozepljal si knoflík na pyžamovém kabátku a vsunul dovnitř dlaň.

Kryštof vykročil ke dveřím. Proběhl předsíní, vystoupil po dřevěných točitých schodech a vrhl se na válendu ve svém pokoji. Nemohl se nadechnout, nemohl vzlyknout. Tělem mu trhavě projížděla křeč a v prsou, v krku ho svírala úzkost. Jako by se ocitl před něčím těžkým, co nedovede nadzvednout a ze sebe shodit. Chtěl by se přivínout k mámě, skrýt se v jejím teplém, měkkém náručí. Ale to už nikdy nebude možné. Navždy, odkudsi se vynořilo to obyčejné slovo, které

má takový mrazivý význam. Měl rád maminku, tatínka, sestru a nikdy ještě nepomyslel na to, že by jejich lásku mohl ztratit. Navždy, teď si uvědomoval syrovost a nekonečnost pustiny, která čeká na člověka, jenž se provinil proti těm, které miluje. Navždy, věděl, že už jich není hoden, a uznával, že byl právem zavržen, i když úplně nechápal, v čem je jeho vina. Navždy, už to bude navždy! Konečně se rozeštkal a sevření povolilo.

„Myslím, že jsi to přehnal,“ řekla maminka v kuchyni.

„Hm, asi ano,“ připustil táta.

„Nevím, jak letos budeme slavit Vánoce. Po tomhle si je nedovedu představit. A on se tak těšil, co najde pod stromčkem!“

„Je to moje chyba, já vím!“ řekl táta kvapně, bylo mu nepříjemné, že to tak rozvádí.

„Co budeme dělat?“

„To bych sám rád věděl...“

Kryštof vtiskl tvář do škvíry mezi válemdou a zdí, celý se tam schoulil. Teď, když se vyplakal, bylo mu trochu líp. Ve škvíře se cítil bezpečněji, víc chráněn před tím strašlivým navždy. A aby se nevrátilo a aby na něho mohlo co nejméně, začal si s roztřesenou bradou a se zajíkaním říkat:

Indi-áni-každé-rá-no-za-svítání-vy-jíždějí do-boje, In-di-áni kaž-dé-ráno...

Dole na schodišti se ozvaly kroky. Kdosi smutně a nejistě šel nahoru za ním.

Indi-áni...

Od rána byla obloha povlečena lehkým oparem, jenž jí dával našedlý odstín, ale přesto srpnové slunce hřálo, jako by ty krásné dny, které nastaly v druhé polovině léta, měly trvat pořád. Až pozdě odpoledne, když za inženýrem Gillem, který kosil dole pod zahradou trávu, přišel středoškolský profesor Večerek, svit rychle pohasl, nebe se zatáhlo špinavými mraky a z nich začalo krápat. Sotva spolu promluvili pár slov, dalo se do deště.

Gill zapíchl kosu do země a oba se rozběhli k brance plotu a potom přes zahradu nahoru k dřevěné boudě, jež stála nedaleko domku obklopeného ovocnými stromy. Když dorazili pod střechu boudy, setřeli si vodu z tváří a s ulehčením si zapálili cigarety.

Inženýr byl mladý obtloustlý muž kolem třicítky, ale bylo na něm znát, že hodně času tráví při práci venku – byl opálený a vyhlížel svěže. Zato profesor, i když byl vyšší, se vedle něho zdál drobnější a jaksi zvadlý. V jeho pichlavých očích, bledém obličejí a kštici šedivých vlasů bylo cosi unaveného jako u lidí, kteří špatně spí.

MLčky kouřili a zamyšleně se dívali na krajinu svažující se k městu a ztrácející se čím dál víc ve vodní cloně. Horizont nad městem černal.

Náhle se profesor rozkašlal – namáhavě a dusivě, až mu vyhrkly slzy.

„Stárnu,“ poznamenal, když přemohl záchvat s hřbetem ruky u úst.

„A kdo ne?“ podotkl inženýr bezmyšlenkovitě.

Profesor našpulil rty a přimhouřil přísné oči. Ta slova se ho dotkla, ani ne smyslem jako spíš lhostejným tónem, který v nich zazněl. Co o tom může vědět, pomyslel si, kdyby byl radši zticha! Zalitoval, že za Gillem zašel. Tak to bylo vždycky, nikdy si nebyl jistý, že udělal dobře, když ho navštívil.

Jenže zároveň věděl, že kdyby zůstal doma, zmocňovaly by se ho zas pocity opačné. Neměl si s kým popovídat. Zjistil, že mu mezi prsty ještě hoří cigareta, a odhodil ji do trávy.

„Pojďme dovnitř,“ navrhl inženýr, „mám tam pivo, před sečením jsem si schoval pár lahví.“

Profesor pokrčil rameny, ale souhlasil.

Vešli do kůlny z větší části zaplněné nejrůznějším nářadím a harampádím. Bylo tam opravdu kdeco: židle, lopaty, rýče, pneumatika od auta, lehátka, koloběžka. Inženýr vytáhl židličky, postavil je ke dveřím. Pak sáhl kamsi dozadu do bedny a vylovil pivo. Otevřel profesorovi láhev na kování zámku. Ten ji beze slova přijal a nezvykle pečlivě u ní očistil dlaní hrdlo.

„Tebe to nezajímá – chápu,“ pronesl smířlivě.

„Co mě nezajímá?“ optal se inženýr.

„Věk.“

„Aha... Ten ale nezajímá nikoho!“ Inženýr si odzátkoval svoje pivo a pokynul k židlím.

Posadili se ve dveřích. Profesor s nohou přes nohu a inženýr do předklonu a s lokty na kolenech.

„Když si někdo stěžuje na věk, obyčejně ho něco žere,“ řekl. „Je to nekonkrétní projev nespokojenosti s něčím konkrétním v životě.“

Profesor vzdychl a zhluboka se napil.

Bubnování deště na střeše boudy zesílilo, kapky se zvětšily a začaly padat mnohem hustěji, navíc na chvíli nabraly i šikmý směr. Drobné pršky jim zalétly k nohám. Řinoucí se voda, přitom jak se třístila o střechu, vydávala i jakýsi suchý šustivý zvuk. Profesor si toho všiml a zkoumavě se zahleděl nahoru.

„A víš, co žere mě?“ zeptal se.

„Ne, to nevím.“

„Že jsem přišel o syna, o své jediné dítě.“

Znovu se zaposlouchal do šustivého zvuku, jako by musel přijít na to, co jej působí. „Tvůj syn přece není žádné dítě,“ namítl inženýr, „je ženatý a má vlastní rodinu.“

„Pro mě je pořád dítě,“ řekl profesor rychle – a pak připojil: „Vždyť je to nedávno, co jsem mu dával pusku večer před spaním... Sám si o ni většinou řekl, přiběhl ke mně, nastavil rty a zavřel oči. Pořád ho ještě vidím – s těma zavřenýma očima, jak čeká!“

Inženýr k němu vzhlédl a kradmo ho chvilku pozoroval. V očích se mu objevilo cosi jako soucit nebo pochopení.

„Vy jste se pohádali?“ optal se.

„Ale ne, vůbec ne... Jsme si jenom cizí.“

Vítr se opřel do deště a přidal mu na rychlosti, mladé jablůnky na zahradě, vysázené v řadách mezi starými stromy, se ohnuly skoro až k zemi. Z dálky dolehlo zaburácení hromu.

„Bouřka, no ta nám ještě chybí – a co já se s tou trávou namordoval,“ posteskl si inženýr.

„Proč to nahoře tak šustí?“

„Někde asi nepřiléhá térapapír.“

Venku se začalo stmívat, masa tmavých mraků se přivalila k nim a zatahovala nebe. Déšť však kupodivu slábl.

„Kdybych aspoň věděl, kde jsem udělal chybu,“ řekl profesor.

„Nenamlouváš si něco, třeba se ti to jenom zdá.“

„Nezdá, vím to bezpečně. Trvá to už léta. Zpočátku jsem si toho ani nevšiml, pak jsem si zas myslel, že je to chvilková záležitost – a teď je pozdě!“

„Na co je pozdě?“

„Ztratili jsme společnou řeč, nemáme si co říct.“

Déšť na vteřinu úplně ustal, vzápětí se však z oblohy vyvalilo mnohem větší množství vody než předtím. Poblíž vyšlehly blesky, ale dunivé hřmění k nim dolehlo přece jen se zpožděním.

„Onehdy jsem byl u nich,“ řekl profesor, „u tchána, kde syn bydlí. Tchán natíral plot a on stál u něho a klábosil s ním. Když mě uviděl, hned přestal... Ale o to nejde. Nejhorší je, že za mnou by si takhle nikdy nepřišel popovídat, nikdy!“

Zahrada se stromy i s kobercem posečené trávy vystoupila v prudkém světle. Ozvala se ohlušující rána. Blesk uhodil někde vedle nich.

„Ani si nedovedeš představit, jak mě to mrzí... Možná že jsem to zavinil sám. Syn měl dost bláznivou pubertu. Cítil jsem, že je schopen provést kdejakou pitomost, třeba i něco, co se pak už nedá napravit. Musel jsem ho vzít zkrátka, prostě ho přidržet, aby si nezapackal život. Co jiného jsem měl ale dělat, neměl jsem na vybranou?“

Čekal odpověď, ale inženýr neříkal nic. Soustředěně se díval na skoro prázdnou láhev piva v klíně. Profesor si zapálil cigaretu, jakoby natruc svému předsevzetí.

Hromy a blesky se začaly vzdalovat, bouřka je zachytila jen okrajem. Liják zvolna přešel v jednotvárné konejšivé šumění a to se ustálilo.

„Když takhle prší,“ řekl inženýr, „myslím vždycky na lípy, co stály tamhle u cesty. Na lípy a na dědečka, u kterého jsem vyrůstal. Za deště se obvykle na poli a na zahradě nedalo nic dělat, a tak jsme se usadili na verandě u domku a dívali se na lípy, jak zápasí s přívalem vody. Byly to staré stromy. Někdy v dešti – ani nevím, jak je to možné – úplně zčernaly. Ale drobné listí, co z nich letělo, mělo hebkou zelenou barvu, takovou mladou...“

Profesor vstal a stoupl si s cigaretou do dveří. „A co dál, no pokračuj,“ vybídl ho.

„No, dědeček s babičkou zemřeli, les kolem potoka zmizel, máma se znovu provdala a tady za kopcem postavili továrnu. Všecko, co jsem znal, zaniklo nebo se změnilo. Nic nezůstalo při starém. Jenom ty lípy, těch se nic nedotklo, ty byly pořád stejné – odolávaly všemu, jako kdyby byly věčné... Vždycky jsem si myslel, že přetrvají nejen mě, ale i moje děti a vnuky.“

Pohlédl na profesorova záda – záda s pokleslými rameny a vystouplými lopatkami, shrbeně se rýsujícími pod látkou obnošeného saka.

„Před dvěma lety je vykáceli,“ řekl, „prý vadily domkům u cesty, elektrickému vedení a bůhvíčemu. A mně se teď kolikrát zdá, že kolem sebe nemám už vůbec nic pevného, vůbec nic. Připadám si jako člověk v řece, kterého nese proud a který se nemá čeho zachytit.“

Profesor natáhl ven ruku a zkusil, jak prší. Když se přesvědčil, že hodně, otočil se k inženýrovi a řekl: „Ale ten déšť je pořád stejný, stejný jako za Adama nebo Přemysla Otakara druhého – to musíš uznat!“

„Ale kdepak,“ odvětil inženýr lhostejně, „tenhle déšť je kyselý, kazí půdu a ničí život... Je to převít,“ rozohnil se, „loni jsem kvůli němu musel vykopat všechny trnky.“

Profesorovou tvář přeběhl stín.

„Takže ani ten déšť se nemá čeho zachytit,“ konstatoval s chmurným potěšením. „Jeden jak druhý jsme v řece, všechno nese proud. A ta řeka taky plyne, i se svým proudem i se svými břehy i se svým nebem v ještě větší řece, která je bez začátku a bez konce, v řece zrození a zanikání, neustálého vývoje a ustavičných proměn. A my ztrácíme dětství, mládí, lásku, syna, starou lipovou alej – a dokonce se musíme smířit i s tím, že přijdeme o všechny trnky... Co nám zbývá, co, prozrad' mi to, tajemná sfingo, chtěl bych to vědět!“

Inženýr se rozesmál. Se smíchem se zvedl ze židle a zamířil dozadu k harampádí.

„Na to je lehká odpověď,“ řekl a zalovil v bedně. „Přece to ostatní, ne?“

Vytáhl dvě piva a jedno nabídl profesorovi.

„Tak se mi zdá, že přestalo pršet.“

„Mně ani ne, spíše naopak.“

„S deštěm zle a bez něho taky,“ inženýr mávl rukou, „už jsem zjistil, že nemá smysl se o to starat... Jenže člověku to nedá!“ přiznal.

Provoz na silnici nebyl skoro žádný, cesta suchá a rovná, řízení nevyžadovalo pozornost. Díval se na jednotvárně ubíhající asfalt ve světle reflektorů a o něčem přemýšlel, o něčem takovém, co napadá lidi při pokojné chůzi. Jízda spícím předměstím na něho působila stejně jako osamělá večerní procházka, uklidňovala ho a zároveň osvěžovala. Vyjeli z města, vystoupali na táhlý kopec a naskytl se jim pohled na noční panoráma větší části města, body a shluky světel rozseté do šířky a dálky, s ohni tu a tam planoucími ve tmě jako pochodně. Manželka vedle na sedadle, v černých večerních šatech s jemnými ručními výšivkami, které připomínaly kombiné, se zeptala na jakousi domácí záležitost, na kterou stačilo odpovědět jedním slovem, a oba zmlkli a zase jen hleděli před sebe na uhánějící osvětlený povrch silnice.

Začali sjíždět z kopce, město zmizelo a dole se vynořil železniční viadukt, který budou muset za chvíli podjet. Sledoval, jak se k němu blíží, ale přesto zahlédl koutkem oka, že se na okraji cesty v záři světlometů cosi mihlo, něco chundelatého, co se v okamžiku, kdy kolem projížděli, pohnulo. Možná kočka nebo pes, které zachytilo předchozí auto. Zaváhal, jestli ano či ne, ale potom šlápl na brzdu. Žena se podívala, proč zastavuje, ale ujistil ji, že je všechno v pořádku, že se chce jenom na něco podívat.

Vystoupil a zapjal si sako společenského tmavého obleku, protože bylo syrovo a plášť si nechal v kufru. Musel kousek zpátky, místo už o pár desítek metrů přešel. Ve tmě za autem špatně viděl, ale brzy se rozkoukal, přes kopec přece jen přecházel odlesk světel z města a tma nebyla tak úplná. Došel k zvířeti. Byl to malý čokl s mokrou srstí, bezvládně ležící za krajnicí v kamenné drti. Zůstal stát u něho, tak na dva kroky. Čokl vycítil blízkost člověka a obrátil k němu vlhký čumák a ulepené oči. Teprve teď si muž uvědomil, že potmě neroze-

znává barvu a že to, co považoval za vodu v chlupech psa, bude krev. Čokl se nadzvedl na předních tlapkách a snažil se udržet, jenže zadek mu nemohoucně visel a táhl ho dolů. Díval se na čoklův zápas s tíhou těla, jehož smyslem asi bylo ukázat, že je živý, přiblížit se k němu, dosáhnout pochopení a pomoci. Přemítal, co počít. Určitě s tím psem byl konec, byl zraněný asi smrtelně, a přesto měl ještě sílu k povstání, k jakési poslední zoufalé prosbě.

Připadl na několik možných způsobů, jak by mu mohl ulehčit trápení, a rychle je probral. Vzít čokla do auta a odvézt ho k veterináři ve městě? Slyšel, že existuje i veterinární pohotovostní služba, ale netušil, kde by ji měl hledat – a navíc se mu nechtělo vracet se zpátky do města. Vzít ho k sobě domů? A co s ním bude doma dělat, čekat až dodělá? Zavrhl obojí. Ne, tomu psovi není pomoci. Jediné, co může po něho udělat, je urychlit jeho konec, zkrátit mu umírání. Zabít ho...

Čokl, jako by pochopil, kam až člověk v myšlenkách dospěl, přestal se vzpírat a pomalu se sesul k zemi. Hlava mu klesla na kamení a znehybněl, jen přerývaně dýchal, zahleděný kamsi na mužovy nohy v lesklých polobotkách a za nimi k bezednému příkopu. Odevzdaně dodělával. Kdy z něho vyprchá život, bylo těžko říct. Mohlo to trvat minuty, ale i hodiny než zhasne.

Jenže jak ho zabít, kopnout ho špičkou střevice do čumáku, šlápnout mu na krk a zlomit mu vaz, ubít ho nějakým kamenem? Jedno se mu protivilo víc než druhé – a určitě by se znečistil psí krví a jeho exkrementy. Pocítil zvláštní roztrpčení, jakousi pudovou nechuť ke skutečnosti, kterou zhmotňoval chcípající čokl na silnici, otřásl se odporem a prudce se otočil. Chvatně zamířil k autu, spěchal pryč...

„Co tam bylo? Cos našel?“ optala se žena.

„Ale nic... To se mi jenom něco zdálo,“ odpověděl a vyhodil při vyjíždění směrovku, jak byl zvyklý. Nebylo to vůbec zapotřebí, vládla pokojná noc a široko daleko nebylo jediné auto.

Blížila se půlnoc, v beskydském Josefově dávno všechno spalo, jenom Olin byl venku a pomalu se valil svým sloním způsobem k domovu, ke své mámě. Dole pod silnicí slabounce zurčela říčka, na stráních zvedajících se přísně vzhůru zlehka oddechoval les a vysoko, velmi vysoko na obloze blikaly hvězdy.

Olin k nim občas vzhlédl, i když si na přírodní krásy nijak zvlášť nepotrpěl, ale je-li člověk spokojený, rád se koukne i na hvězdy, rád se koukne na všechno. A proč by nebyl spokojený? Zás se mu podařilo strávit den příjemnýmihovory s luftáky a několikrát je mistrovsky vyšachovat. Třeba toho hlavatého plešouna, co s ním až doteď seděl v hospodě. To bylo světové, jak mu Olin řekl, aby mu komplet vypodobnil josefovské údolí. A on spustil a vzal to hezky od sklárny až k Šantalíkům, potom přes obě hospody až ke konzumu a po železniční nadjezd, nevynechal ani fotbalové hřiště. A na to Olin nanes: „A teď si to všechno představte se zavřenýma očima, jestli jste toho schopný. A dycky, jak si to představíte a uvidíte to všechno před sebou, tak si vzpomeňte na mě. Aby bylo jasné, to všechno mi říká pane!“ Jezuskote, jak ten se divil, jak ten byl z toho úplně vyšmeterlinkovaný, lufták jeden!

Olin se správně usmál, ani ne moc, ani ne málo, asi tak jako texaský jezdec Filmoore, když fouká do hlavně coltu, který právě s úspěchem použil proti zavilemu nepříteli. A vykročil rychleji. Kdoví, napadlo ho, co dala máma do trouby? Měla by mu tam schovat něco vydatného, vždyť ví, jak je v létě zaneprázdněný! O tom nebylo pochyb. V létě o sezoně, kdy se do Josefova sjeli luftáci, byl Olin v jednom kole, kolikrát se nestačil za celý den ani najíst. Sotva skončil v navijárně, kde stloukal bedýnky na cívky, musel běhat za luftáky – jednak aby jim poradil v nejrůznějších záležitostech a jednak aby

pochopili, kdo je tady největší frajer. Často se k nim choval jako drsňák, ale ve skutečnosti je měl rád, ba přímo je miloval. Neříkali mu Ameriko jako místní, neměli ho za blba jako místní a cítili, že to s nimi myslí dobře, a že je jim nakloněný. To je totiž tak, když je člověk světová třída, ocení ho dycky jenom cizina!

Nač ten kvalt, uvědomil si najednou Olin, co bych se hnal – a zakoukal se na hvězdy. Připadaly mu jako včely, ligotaly se, nepokojné včely, a jako by se chtěly snést na ty černé plástve hor, mezi nimiž se nacházel samojediný. Brzy léto skončí, brzy začne zas zima. V Josefově budou jenom místní, co mu říkají Ameriko, kvůli tomu, že jednou v zimě napsal osobní dopis Elvisovi Presleymu adresovaný čistě Amerika, s nikým tady nebude možný zasvěcený pohovor, nic zajímavého se nebude dít a Olin bude muset ležet doma na otomanu a z dlouhé chvíle bude pořád něco zakusovat, až zas bude mít těch svých přes sto padesát kilo, bude to zkrátka zas na levačku. Ale zatím není, zatím ještě není, velká škoda, že už musí domů!

Olin zas vykročil k domovu, k mámě. Vzpomněl si na jídlo, a to ho trochu smířilo s návratem. Dáme si zelí, budem veselí, řekl si v duchu a na tváři se mu rozhostil spokojený výraz. Zvolna docházel k nadjezdu přes silnici. Kdesi daleko za kopci uslyšel kola nočního vláčku a zauvažoval, jestli by neměl chvilku počkat, až dorazí na nadjezd, a prohlídnout si ho, jak je osvětlený. Jenže vtom se na stráni za řekou jako by cosi zablesklo. Musel se vrátit pár kroků nazpátek, ne nezmýlil se, světlo! U Standy se svítilo – a Olin pocítil, že je šťastný, neboť se ještě všechno neskončilo.

Seběhl ze silnice k lávce u řeky a po paměti se vydal vzhůru pěšinou do stráně. Kolem něho šuměly stromy, jako by se zvedal vítr. Tma jako v ranci. Konečně uviděl loučku s oknem, jehož světlo ozařovalo trávník. Vlak zarachotil na nadjezdu a noc zase naplnilo ticho. Olin se trochu vydýchal a zamířil k chalupě. Tam si stoupl do stínu. Zajímalo ho, jaká je situa-

ce. Pootevřeným oknem pronikalo z chalupy do pokojně šumící noci jednotvárné a osamělé ťukání psacího stroje. Ťuk – ťuk – ťuk. Znělo podobně, jako když zatéká a kapky padají do nastaveného laboru. Vlastně ne, ta rychlost svědčila spíš o proskakování než zatékání, často bylo dloho slyšet jen vítr. Olin chvíli klapot psacího stroje poslouchal, s uspokojením vychutnával okamžik předcházející jeho vstupu a najednou mu přišlo Standy líto. Měl ho rád, jenomže už z toho ojedinělého ťukotu, který se opravdu ozýval jenom tu a tam, bylo úplně jasné, že Standa není žádný mistr světa. A to ho občas, chudáka, chválí i v novinách, poněvadž napsal knížku.

Olin vstoupil do světla a houkl do okna: „Tě zdravím, Stando! Peru zdar!“

Vousatý mladík sebou cukl a polekaně vzhlédl od psacího stroje. Cigareta, kterou právě zvedal z popelníku, mu vypadla kamsi mezi papíry na stole.

„Krucí, Oline, já si na ty tvoje přepady asi nezvyknu,“ začal ji rychle hledat. „To musíš dycky přijít tak v noci, kruci!“ rozčiloval se.

„Dyž já jsem, brácho, moc zaneprázdněný. Můžeš být rád, že si na tebe občas udělám čas aspoň v noci,“ řekl Olin a opřel se o předprseň okna.

„Tak to teda jsem,“ povzdechl Standa.

„Jenom mi neděkuji!“

„A jak to de?“ optal se Olin.

„De to, de!“

„No – je to slyšet i venku,“ řekl Olin. „Píšeš jak esenbák... To jsi nějaký talent, to jsi nějaký spisovatel?!“

„Podívej se, nech toho... Píšu, jak umím!“ bránil se Standa hněvivě, asi mu psaní opravdu nešlo, asi se mu nedařilo.

Olin pokýval ustaraně hlavou.

„To se nedá nic dělat,“ řekl. „Kdo umí, umí. Kdo neumí, čumí!“

Mladík si přitiskl křečovitě dlaně na obličej, konečky prstů si silně mnul zarudlé oči, potom odtáhl ruce. Vypadal už

klidně, skoro jako by měl z Olinovy návštěvy radost, i když neměl.

„Tak pojď dál,“ řekl. „Ale pivo dneska nemám, to teda ne!“ vzpomněl si.

Olin se polichoceně usmál a zmizel z okna.

„Ten mi tu chyběl!“ zabručel vousáč. „To je hotový slet andělů blbosti!“

Začal uklízet stůl.

Olinovy sloní nohy zadusaly na verandě. Potom v kuchyňce a už byl ve světnici a už si všechno sebevědomě prohlížel – prováděl obhlídku. Prohrábl časopisy na posteli, chvíli mžoural na strop a do lustru, prohlídl si polici s talíři a spočinul zrakem na holé stěně nad postelí, jako by počítal fleky. Teprve pak zamířil k lavici u stolu, na němž se Standa snažil všechno rychle srovnat.

„Koukám, že tam nad postelí máš nevyužité místo... Dej si tam Bebe!“ poznamenal Olin jakoby mimochodem. A usadil se.

„Cože? Co si tam mám dát?“

„To mě teda podrž, to mě podrž!“ vytřeštil Olin nevěřicně oči na Standu. „Ty neznáš Bridžitku?“

„Ach tak, no jo, samosebou!“

„Je to možný!“

„Ale znám... jenom jsem si hned neuvědomil!“

„Bebe! Člověče!... Ženská jak cumel!“

„Já vím!“

„No proto!“

Standa byl s úklidem skoro hotový, zbývalo zavřít kufřík psacího stroje. Vytočil z válce z poloviny popsaný list papíru.

„Počkat!“ chytil ho Olin za ruku, „Ukaž,“ vzal mu ho a dal se do čtení. Standa ho pozoroval, přemáhaje vztek. Několikrát se kousl do rtu, než klesl smířen s osudem na židli.

„Tak tohle jsi psal, Stando, už minulý týden, to o tom skřípění železa, a předminulý týden taky!“

„No a co – předělávám to,“ hlesl Standa.

„Předělávám, předělávám – to od tebe slyším pořád!“ začal se Olin čilit. „Člověče, copak takhlenc se píše, takhlenc se nedá psát, tohlenc není žádný psaní, pochop to! Takhlenc nikdy nic nenapíšeš!“

„Nech mě... Pojdme se bavit radši o něčem jiným!“

„Takhlenc nikdy nic nenapíšeš, když budeš psát furt to samý, to je jasný jako facka!“ vzrušil se Olin. Cítil, že se příjemně rozehrívá, že se dostává do správné ráže.

„Už jsem ti to tolikrát vysvětloval a je to, jako by čůral do trávy. Nač já se tu pasíruju!“ hodil papír na stůl.

S tímhle vousatým Standou to myslel dobře a skutečně upřímně, ale on si nedá říct a nedá!

„Cigaretu!“ poručil přísně.

„Tak podívej,“ zmlkl, aby si zapálil od ohně, který mu Standa nabídl. „Zkusím to s tebou ještě jednou. Dávej bacha. Já ti to vymaluju podrobnýma barvama, a zadarmo. Já ti to všechno prozradím jenom tak, že sem frajer! Ne, abys byl uražený, protože si napsal jednu knížku, to teda ne. Ber to tak, jakože já jsem napsal šest a teď pracuju na sedmý. Představ si to, buď tak hodný, abys mě mohl sledovat neodváděný zbytečnými myšlenkami. Napsal jsem šest knížek a teď pracuju na sedmý – sleduji!“

Olin zabodl cigaretu do vzduchu a soustředil se.

Standa svěsil hlavu. Tenkrát, když ho Olin navštívil poprvé, tak se bavil, teď však ho ty lekce už jaksi skličovaly. Do Josefova jezdil i jeden Standův známý, atomový fyzik – teď si na něho vzpomněl. Co kdyby s ním Olina seznámil, třeba by ho rozbíjení atomu zajímalo víc než psaní, uvažoval s pohledem na desku stolu.

„Dám do stroje papír,“ spustil Olin, „a teď se zamyslím. A co vidím – Do salónu Bila Carpentera vstupuje muž snědé a ošlehané tváře, orlího zraku a statného držení těla! Co napíšu? Napíšu – Do salónu Bila Carpentera vstupuje muž snědé a ošlehané tváře, orlího zraku a statného držení těla...Napíšu

to, jak nejrychlejš dovedu a bez zdržovaček! Žádné flákání! A vidím – Oči všech se obrátily k příchozímu. A píšu – Oči všech se obrátily k příchozímu!“

Bylo uprostřed sezóny a Olin byl hrozně zaneprázdněný, i když v Josefově dávno všecko spalo a venku nebylo živé duše. Jenom hvězdy-včelky poblikávaly vysoko nad údolím, jako by se chtěly snést na černé plástve hor. Ale nepodařilo se jim slétnout, začalo svítat a ony se utopily v ranním šeru, které se rozlilo po nebi, po údolích, úbočích kopců i po loučce u Standovy chalupy.

„A vidím – Mildred klesá Filmoorovi do náruče. A píšu – Mildred klesá Filmoorovi do náruče. A vidím – Jsou šťastni v zemi zbavené banditů. A píšu – Jsou šťastni v zemi zbavené banditů!... Tečka... A je to hotový!... Takhle se to dělá, Stando, takhlenc a nejinač! Chápeš!“

Olin si vydechl. Jako běžec, když proběhne cílem...

„Poslyš, Oline,“ řekl náhle Standa stísněně, „neřekla ti máma někdy, proč nemáš tátu?“

„Neřekla, co se tak ptáš!“ vyhrkl Olin. „Nejsi náhodou trhlý?... Kdybych měl fotra, a toho já naštěstí nikdy neměl, tak nejsem žádná třída. Nikdo z frajerů, o kterých jsem ve svém životě čet nebo slyšel, nemá fotra... A neměl ho ani Filmoore, abys věděl!“

„Ani já ne,“ řekl Standa.

Na nadjezdu zarachotil první ranní vlak...

V chátrajícím zámeckém parku se stmívalo a staré javory, buky, lípy a jiné stromy, tu a tam obklopené hustým křoviskem, střežily ticho, které přinesl klidný zářijový podvečer. V trávě a na hladkých vyšlapaných cestách leželo spadlé listí, ale protože vládlo bezvětří a nikde se nehnula ani větévka, zdálo se, že čas a běh přírody se na okamžik zastavily. Jen na obloze – v několikakilometrové výšce – zvolna plynuly dlouhé cáry kouře, který chrlily komíny z nedaleké huti.

Obrátil jsem tvář vzhůru a zadíval se do větví jasanu ztepilého, mohutného rozložitého stromu, stojícího osaměle na volném prostranství. Nebe nad korunou bylo ještě světlé, řídké a zpeřené listí jasanu vypadalo proti němu jako rozhozená síť nebo rychlé, krátké tahy štětcem. Zmocnila se mě závrať. Připadalo mi, že jsem se vymanil z přitažlivosti zemské a že padám do otevřené propasti; jako kdybych byl nahoře a obloha se ocitla dole. Cítil jsem úzkost, ale opojnou, mrazivě krásnou. Náhle iluze pominula, začalo se mi dělat nevolno, uvědomil jsem si skutečnost: jsem pod vysokým stromem a hlava zakloněná dozadu se mi točí.

Park byl stále bez lidí. Na zděné, polorozbořené kašně, k níž se sbíhaly pěšinky vychozené dětmi a mladými dvojicemi, rostla břízka. Uchytila se na ní jediná – tenký proutek s několika svěšenými halouzkami. Kdysi právě v těch místech bývala zvonice zámku, z které se pravidelně ohlašovalo poledne a klekání. O zámku a všem, co s ním souviselo, jsem slýchal vypravovat už v dětství. Sám jsem ten zámek nikdy neviděl ani na fotografii, ale znal jsem ho díky tomu povídání dobře. Naposledy prý v něm žila jakási komtesa, co utekla z Vídně od rodičů. Projížděla se celé dny po okolí v lehkém kočárku taženém vraníky, anebo hrála na klavír.

Možná že díky předchozí závratí, nebo snad kvůli tomu nehybnému tichu, jsem měl dojem, že ji vidím před sebou.

Výjev jako z porcelánového hrnku. Koně zastavili, kavalír s úklonou nabídl ruku a komtesa graciózně sestoupila.

Pomyslel jsem si, kolik vlastně let mohou mít stromy v parku, které toto pamatují?

Jenže vtom cosi zapraskalo za mými zády, suchý klacík v trávě nebo výhonek křoví. Nebyl to hlasitý zvuk, spíše jen zrádné šlápnutí, jakému se nevyhne ani plachá, opatrná zvěř. Ale od té chvíle jsem s určitostí věděl, že nejsem sám.

Přišla. Ona – ta stařena s věčným úsměvem Mony Lisy.

Poprvé jsem ji potkal loni v říjnu, krátce po zavedení popelnic do vsi. Vešel jsem do uličky v kolonii nových rodinných vilek, vyspravené prozatímne šedivou ocelářenskou struskou, a uviděl ji před sebou. Starou malou ženu v pokrčeném modrém šustáku, s květovaným šátkem na hlavě, která se opírala o klacek a měla přes rameno dvě tašky. Skláněla se nad jícnem popelnice a rozšafně, s moudrostí stáří, které ví, co všechno ještě může být k užítku, vybírala volnou rukou odpadky.

Zůstal jsem stát jako přimrazený. To, že jednou ve své rodné vesnici narazím na člověka, který sbírá odhozené zbytky, by mě nenapadlo ani ve snu. Odkud se vzala, jak je to možné, je vůbec odtud? Zaplavila mě směsice protikladných pocitů: od zvědavosti přes odpor až po docela obyčejný soucit.

Stařena si mě všimla a s napjatým zájmem čekala, co udělám.

Sáhl jsem do saka, že jí dám nějakou korunu, a nahmatl pouze kapesník, cigarety a zapalovač. Peníze jsem pochopitelně neměl, proč bych si je taky na procházku bral? Bylo mi jasné, že s sebou nic nemám, ale když už jsem začal, nezbyvalo než pokračovat. Když jsem snaživé šacování skončil, naznačil jsem politování, že nic nemám, a s úklonou ji pozdravil. Bylo to směšné a trapné zároveň.

Stařena mlčky poděkovala kývnutím hlavy a zesílila svůj zaražený úsměv, jako kdyby se jí ulevilo, že mně šlo jenom o zdvořilost.

Od toho dne jsem ji potkával často. Chodila po vsi navečer, jako by se za to vybírání popelnic styděla. Možná že to pro ni byla nejméně vhodná doba ke sbírání, kdy lidé právě vyhodili všecko, co ten den potřebovali vyhodit. Do velké černé igelitové tašky dávala zbytky jídla a do druhé, kožené kabely s polámaným kovovým zavíráním, zase věci, které se jí podle jejího mínění mohly hodit: rozbitý budík, hadry, láhve a podobně. Proč se všude vláčela s dlouhým ohyzdným klackem, mně vysvětlil pohled na její nohy. Měla je oteklé, až splývaly s chodidly.

Nejzáhadnější však byl její úsměv, vytrvalý úsměv bez začátku a konce; lehký, shovívavý a tajuplný jako na obraze Mony Lisy, jenže o maličko šťastnější. Vždycky když jsem ji potkal, dovedla jej překvapivě zesílit. V té chvíli připomínal světlo žárovky, v níž stouplo napětí. Sice hned zase pohasl, ale nikdy nevymizel úplně.

Ten její úsměv mi vrtal hlavou. Nevěděl jsem, jestli ho mám považovat za obličejovou křeč, či skutečný výraz duševního stavu. A mockrát jsem uvažoval, zda se tak směje i ve spaní – něco takového asi nebylo možné, jenomže bez toho úsměvu jsem si její tvář nedokázal představit.

Zvykli jsme si na sebe, jak už si lidé zvyknou, když se často potkávají. Zdravil jsem ji a ona mi odpovídala přikývnutím a zasvěcením úsměvu. Už se z mé strany zřejmě ničeho neobávala, dokonce bych řekl, že ji ta setkání se mnou začala těšit. Vyhlížela mě už z dálky.

Od manželky jsem se o ní dověděl několik podrobností. Že je Češka, ale pochází odněkud z Polska. Asi před deseti lety se provdala za jednoho vdovce u nás, ten však zanedlouho po sňatku zemřel a zůstala sama. Žije ve staré, rozpadávající se chalupě pod zámeckým parkem a chová spoustu slepic. Někteří lidé z vesnice u ní nakupují vajíčka. Neštítí se. Moje žena by ale od ní vajíčka nekoupila... To bylo všecko. Moc toho nebylo, ale stačilo mi to, abych si ji zařadil a přestal v její existenci vidět něco tajemného.

Ponenáhlu přišla zima. Na stařenu s taškami, co se hrabe v popelnicích, jsem zapomněl. Na procházky jsem tehdy v zimě chodil méně, a když jsem se odhodlal, raději jsem přemítal o svých věcech. V dvaapadesáti letech je o čem přemýšlet. Kromě toho se poslední dobou cítím nějak psychicky unavený. Trvá to už dva tři roky a je to velice nepříjemné. Zničehonic se mi zdá, že mám všechno za sebou a že mě už nečeká žádná budoucnost. Nic, z čeho bych mohl mít ještě radost. Přitom však mám docela dobrou představu, jak by měl vypadat můj život. Chtěl bych, aby byl zdravý, naplněný užitečnou prací, něhou, láskou a určitou svátečností. Chtěl bych dýchat čistý svěží vzduch, poslouchat zrána, jak venku na zahradě zpívají kosi, obdivovat na večerní obloze hvězdy, tu a tam si zajít do lesa a postát v tichu mezi stromy. Chtěl bych, aby každý můj den byl nějak uspokojivě dovršen, aby v něm nezůstávalo nic nehotového, nedopovězeného, neodmilovaného, aby v něm nebyly únava, lhostejnost, cigarety, prázdnota.

Tvrdí se, že když člověk dospěje poblíž onoho druhého břehu, jimž je stáří, probudí se v něm zjitřeně vzpomínky. A právě to se mi tenkrát stalo. Vzpomínal jsem a rozvažoval o těch vzpomínkách, kudy jsem chodil. Bylo zvláštní, kolik z toho, o čem jsem byl přesvědčen, že je hlavní, a čemu jsem věnoval nejvíc sil, mně nyní připadalo zanedbatelné. Netrápila mě moje kariéra, nýbrž spíše to, že si nedokážu vzpomenout na jméno dívky, do které jsem se kdysi o prázdninách platonicky zamiloval. Probíral jsem příhody ze svého manželství a rozjímal, zda žena se mnou byla a je šťastná, jak jsem vychoval svého syna a jaký je z něho člověk, proč jsem nechtěl víc dětí, když manželka po nich tolik toužila. Pátral jsem po tom, jestli jsem měl někdy v životě opravdového přítele, a rozmýšlel o mnoha jiných podivných věcech, na které člověk běžně nemyslí. Občas jsem se přitom v chůzi zastavil a ani nevěděl, kde jsem.

Tenkrát – bylo to v únoru – zůstal jsem stát na cestě sva-hu osázeného vzrostlými hrušněmi a jabloněmi, které byly

obehnány vysokým drátěným plotem. Když jsem se vzpamatoval, zjistil jsem, že to je místo, kde jsem jako kluk objevil zvláštní druh čolků s šarlatovým tečkováním. Dole v potoce. Samozřejmě kdysi tady nebyl sad a ani žádný plot, jen travnatá stráž. Vzpomněl jsem si přesně, jak čolci vypadali, na jejich dračí vzhled i na to tečkování. A najednou se mi ozvalo za zády:

„Ty stromy by měly kvést!“

Otočil jsem se: stařena s taškami a klackem, s šátkem uvázaným pevně pod bradu a věčným úsměvem. Nechápal jsem, co těmi slovy míní, vždyť mrzlo, všude ležel sníh.

„Bíle a růžovo... Jako nevěsty!“ vydechla nadšeně a rozzářila se.

Nevěřicně jsem se podíval zpátky; spící sad s černými stromy ve sněhu, z nichž čněly holé větve. Byl to bláznivý nápad, ale nedalo mi to a zkusil jsem si vyvolat v duchu obraz kvetoucího májového sadu stejně jako ona. Nebylo to tak těžké, jak jsem si myslel. Na okamžik jsem docela věrně uviděl jabloně a hrušně, obsypané bělostnými a narůžovělými květy, vskutku v mnohém připomínající mladé vyšňořené nevěsty.

Rozloučil jsem se se stařenou a vrátil se domů. Divil jsem se sám sobě. Plané fantazírování jsem neměl v povaze. Že bych se zčistajasna změnil? Nepamatoval jsem si, že bych v dávné či nedávné minulosti něco podobného zažil. Nevím z jakého důvodu, ale celkem mě těšilo, že jsem v sobě odhalil jistou schopnost rozumět absurdním výmyslům. A začal jsem tušit, proč se stařena neustále blaženě směje. Nejspíš vidí svět právě takový, jaký si ho v hloubi duše přeje vidět. Někdy přece lidé sněním nahrazují to, co jim ve skutečnosti schází.

O měsíc později jsem se zadumal u mateřské školy dole ve vsi. Nastala obleva, sníh rychle zmizel, cesty se měnily v potoky a louže a kolem dokola se už objevovala slehlá tráva a obnažená zem. Školka byla v kopci a přes její zahradu se ot-

víral výhled do údolí. Náhle se mě zmocnil pocit, že za mnou kdosi je. Hned mě napadlo, že je to ona. A bylo to tak.

„Měly by si tady hrát děti,“ sdělila mi přátelsky.

Teprve tehdy jsem si všiml, že stojím přímo u dětského hřiště v jedné části zahrady; před trubkovými prolézačkami, napůl zasněženým pískovištěm a nízkým zrezivělým kolotočem. Na všem bylo znát, že hřiště je dlouho neužívané.

„Hupky, hupky!“ zasmála se nahlas a v jejím obličeji zavládla veselost.

Tentokrát se mi ta představa zhmotnila ihned. Uviděl jsem caparty strkající se na prolézačkách, hrající si v písku, roztácející neobratně kolotoč a běžající po trávě. Také jsem se nemohl ubránit úsměvu. Ohlédl jsem se ke stařeně: její snědá vráscitá tvář se zvláštní patinou, vzniklou asi ledabylým mytím, byla zaujata dětmi a na rtech a v kalně modrých očích měla smích o vyšším stupni svítivosti. Rád bych se dověděl, co vidí a nakolik se její vidění shoduje s mým. Ale ta myšlenka mi bleskla hlavou jen mimochodem; vzápětí jsem se zase obrátil a se zájmem pozoroval děti, jak si bezstarostně hrají.

Když jsme se rozešli, vyběhl jsem na kopec, jako bych byl o deset let mladší. Cítil jsem se jako po koňaku nebo slivovici. Lehce, plný nepochopitelné radosti a ještě nepochopitelnější chuti provést nějakou strašnou klukovinu. Skoro se mi nechtělo věřit, co se mně před chvílí přihodilo. Zastavil jsem se, okamžik váhal, ale potom jsem zamířil zpátky ke školce. Přistoupil jsem k plotu hřiště, přešel pohledem osiřelý rezaový kolotoč, pískoviště s tajícím sněhem, prázdné prolézačky a loňskou travu přitlačenou k zemi. Nabral odvahu a potichu řekl: „Hupky, hupky!“ A rázem se zjevily děti a celé hřiště ožilo jejich pohybem a skotačením. Fungovalo to dokonale.

Od té doby jsem zlodějská přicházení stařeny při procházkách vítal. Byl jsem zvědavý, s čím přijde a co si zas vymyslí. Její návrhy na zlepšení světa mě nejen bavily, ale i jitřily. Měl jsem dojem, že mě nějakým záhadným způsobem osvěžují

a podněcují. Sám jsem takové věci nebyl schopen vymýšlet, ani jsem neměl potřebu to dělat, ale naučil jsem se velice dobře její představy přijímat. Týkaly se nejrozumnějších záležitostí: počasí, domů, řeky – zkrátka všeho, co viděla kolem sebe. A nebyly nijak fantasmagorické. Vcelku vycházely z reality, jen ji trošinku posouvaly, ale i to stačilo, aby byly sugestivní a působivé. Jenom nechápu, proč si tak oblíbila to přihrádání zezadu, jako kdyby mě chtěla přepadnout. Umím ji za sebou bezpečně vycítit, přesto mi takové přicházení vadí. Na to jsem si bohužel nezvykl.

Jednou – to už ve vsi stromy v zahradách kvetly přesně tak, jak si přála uprostřed zimy – zašel jsem ke splavu na potoce pod zámeckým parkem. Chtěl jsem se podívat na pstruhy, jak navečer nad hladinou loví mušky. A tu ji cítím za zády. Hledí na mě a zamyšleně se usmívá.

„Měl byste mít vlasy,“ povídá.

Vytřeštím na ni oči, co ji to napadlo! už na vojně se mi začala dělat pleš a teď mám hlavu, nepočítám-li těch pár šedivých štětín, holou jak koleno.

„Černé a kučeravé!“ pronesla a s obdivem se zadívala na moji lebku.

Nemohl jsem vydržet, rozřehtal jsem se na celé kolo. Tak tohle si opravdu nedokážu představit, kdybych se snažil sebevíc! Na to mi schopnosti nestačí!

Polekala se, v úsměvu jí cosi neklidně zatěkalo.

„Nezlobte se,“ řekl jsem, „já se nesměju vám, ale sobě!“

Přišla. Otočil jsem se. Stála tam: v pospravovaném tmavomodrém šustáku, s květovaným šátkem uvázaném pod bradou, oběma taškami a klackem místo berly. A jako vždy se usmívala vráskami, nevyzpytatelným smíchem Mony Lisy, ale šťastnějším.

Popřál jsem jí dobrý večer. Poděkovala kývnutím hlavy a zesílila úsměv.

„Měla by tady hrát hudba,“ řekla.

Nespouštěl jsem z ní oči, ale věděl jsem přesně, co myslí. Vpravo, kousek za ní, bylo mezi kaštany zchátralé taneční pódium s rozpadávajícím se přístřeškem pro muzikanty. V létě za dobrého počasí se v parku konaly noční veselice a různé zábavy. Pod pódium od poslední tancovačky z nich ještě zůstaly složené lavice a stoly.

Její tvář prostoupilo pohnutí, jak se zaposlouchala do hudby, kterou slyšela.

„Co hrají?“ zeptal jsem se.

Natáhla ruku a naznačila vlnky.

Uslyšel jsem to taky. Byl to valčík od Johanna Strausse: buď Povídky z Vídeňského lesa, anebo Na krásném modrém Dunaji. V šerícím se parku, plném odraženého hasnoucího světla zapadajícího slunce, které se už skoro skrylo za obzor, zněla hudba jemně a velebně. Byla jako poselství z vysněného světa, světa bez soužení a všedních starostí, v jehož existenci jsem nikdy nevěřil a ani nedoufal. Měl jsem dojem, že do toho vstupují hlasy, jakési veselé výkřiky žen, příjemně se bavící společnosti a víření šatů a sukní.

Světla v parku vůčiheadně ubývalo a pod obrovité koruny věkovitých stromů se každým okamžikem víc a víc vkrádala tma. Stařena se odvrátila a vykročila po trávě k javorům a osikám v dolní části parku. Zdálo se, že ani nejde, že jen občas přešlápne na místě a pohne klackem, přitom se však vzdalovala a byla čím dál menší. Když dorazila k javorům a osikám a vstoupila mezi zakrývající se kmeny, začala se ztrácet.

Ještě než mi zmizela z očí úplně, vzklíčila ve mně bolestná touha. To by bylo hrozné, uvědomil jsem si, kdyby mě už nikdy nepotkala láska. Ani nevím proč tak náhle. A potom. Že mám docela dobrou představu o tom, jak by měl vypadat můj život.

Měl by mít smysl pro mne i pro druhé, měl by být každodenním nedočkavým procitnutím daru milovat, pracovat, těšit se z věcí dnešních, příštích i minulých, měl by být ne-

ustálým střídáním chvil naplněných neklidem, zvědavostí, zaujetím a okouzlením, měl by...

Uběhl, jako by ani nebyl... Tak jak to říká starý sluha Firs na konci Čechovova Višňového sadu... Najednou tady stojím s plešatou hlavou, hledím do hasnoucího světla – a srdce mi tlučte vysoko v hrdle. V chátrajícím zámeckém parku začíná večer a přibývá tmy. Smráká se všude...

Ve spánku jsou úseky zcela mimo naše vědomí, beze snů, které se nejspíš podobají smrti. Každý den přicházejí chvíle, kdy nejsme, neexistujeme a kdy se jako by znovu rodíme, abychom opět na část dne a část noci vědomě existovali. Opakovaně prožíváme to, co se stalo až naším narozením, kdy jsme se z milionů a miliard let trvání světa ocitli po několik krátkých desetiletí naživu – a uvědomili si to.

„Zase tu máš pohlednici od F.“ vyrušila ho žena z psaní.

Přečetl si ji: Přidávám se k řadě dnešních gratulantů k Tvému životnímu jubileu a přeji hodně zdraví a štěstí. Chtěla bych, abys věděl, že na Tebe vždy ráda myslím. F.

„Nezapomene, nikdy, taky dnes gratuluje jako první,“ řekla si žena.

Odhází, ale leží jí to v hlavě. Kdo je F., ptá se sama sebe bůhví pokolikáté. Už při vybírání poštovní schránky, když uviděla obrázek, okamžitě ji napadlo, že to bude zase od ní. Sedmikrásky a poupata růží. Vždycky posílá pohlednici s květinami, i o Vánocích, tehdy tam bývají vánoční hvězdy nebo rozkvetlé větvičky třešní. Jak se jmenuje? Felicie, Frída, Františka? Není moc jmen začínajících na písmeno F. Manžel jí nepoví, o koho jde. Nechce. Kdykoli mu pohled podává a zeptá se ho, povzdechne jenom: Ále, jedna známá!

A už na ni opravdu skoro zapomněl. Neví, za jakých okolností se setkali. Zapomněl její dívčí jméno, k němuž se chtěla po rozvodu vrátit. Vzpomíná jen na její tělo a na doteky.

Ví, že první byly vlasy. Seděla na posteli a dívala se na malého Jiříčka, jak spí. Že mu utkvělo v paměti jméno chlapce, je zvláštní. Dlouho plakal, než se jí podařilo ho uspat. Posadil se vedle ní na pelest. Dotkl se jejích krátkých slámových vlasů na šíji, byly překvapivě hebké. Myslel si, že ucukne nebo že ho poprosí, aby ji nechal být. Možná že můj dotek necítila, napadlo ho. Pohladil ji po vlasech od temene

hlavy až ke krku, ale ani tehdy nedala najevo, že jeho pohla-
zení vnímá. Neodtrhla pohled od spícího synka. Zajel prsty
do jejích vlasů, probral se slámovými pramínky a přešel
dlaní po jemném chmýří na krku. Ponechal svou ruku na
její šíji a zajel prsty trochu víc do vlasů. Ani tehdy se k němu
neotočila.

„Proč to děláš?“ zeptala se po chvíli, když ruku nesundával
a jemně jí hladil pokožku pod vlasy.

„Máš krásné vlasy,“ řekl. Je zvláštní, že dřív si smyslnost
jejích vlasů neuvědomoval, vzrušovaly ho spíš její nohy, sně-
dost a bělost pleti, rty, plné tvary stehen a boky. Když se však
dotkl vlasů, pochopil najednou silnou hebkou dráždivost,
představovaly samou něžnou podstatu její ženské bytosti.
Překvapilo ho to, vzrušilo a musel se ovládnout, aby nespě-
chal a všechno nepokazil.

Potom její vlasy hladil často, nikdy se už ale na nic neze-
ptala ani mu nedala najevo, jestli se jí hlazení líbí nebo ho
jen trpí.

Další byly její rty. Opět na posteli u spícího Jiříčka. Začal
tím, že obkroužil ukazováčkem tvar jejího malého ucha, pro-
mnul lehce lalůček ucha palcem a ukazovákem, pak jí přitáhl
hlavu k sobě a pohlédl do světlých modrých očí. Udělal to
rychle a nenásilně. Poddávala se jeho tlaku se snadno pře-
konatelným odporem. Donutil ji k pohledu do očí. Dívala se
na něho klidně, jako by ho nechávala, aby si v nich přečetl,
co si myslí. Chvilku se do nich díval, nedalo se z nich vyčíst
nic, ani vzrušení, ani přitakání, ani nesouhlas. Jak může být
takový intimní pohled fádní, není v něm žádná smyslnost!
Hezké modré duhovky, protkané sotva znatelně nitkami
v bělostném bělmu, temné zorničky jako ze zředěné tuše. To
spíš její nenalíčené rty, suché a pootevřené, byly dráždivější.
Přiblížil k nim svá ústa a dotkl se jich lehounce. A v tom
se stalo to, co potřeboval vědět a čeho se zatím nedokázal
dopátrat. Všiml si, že zavřela oči. Líbat ženu, zavírající oči,
znamená souhlas.

Následovala ňadra. Hlazení po šatech, ohleduplné promnutí a slabounký stisk prsu a hned druhého. Má měkká prsa, ale kladou odpor, vzdouvají se pod prsty, jsou živá víc, než jsem si myslel. Vzrušilo ho to. Zajel rukou pod blůzku a bloudil po jejím těle, jako kdyby chtěl jenom hladit košíčky podprsenky, ale postupoval k zádům, k zapínání. Podařilo se mu rozepnout háčky jedním pohybem, prsa vyklouzla. A byla volná. Rukou pod halenku zajel pod nejbližší prs a nadzvedl ho dlaní, až ucítil jeho tíhu, zatímco volnou rukou odpínal knoflíky haleny shora dolů.

„Kdybys věděl,“ řekla.

Řekla jenom „kdybys věděl“, nic dál. Asi to byl jenom povzdech, ne počátek vyznání. Tak si její slova aspoň vyložil. Nebyl zvědavý na to, co by mohl vědět. Líbal jí ňadra, nejprve v místech, kde je vídával ve výstřihu, pak postupoval střídavě k oběma dvorcům, na nichž se nalévaly bradavky. Všiml si, že se jí zrosily mlékem.

Co bylo, můžeme vykládat jako pravdivou verzi nejružnějším způsobem. Dokonce i záměrně zkreslit. Minulost připomíná hlubinu beze dna, z níž jsme také jako zázrakem vypluli na hladinu, budoucnost zase neprostupnou zeď, do níž nicméně hodláme vstoupit s jakoukoli interpretací uplynulého. Pokračoval po chvíli v psaní.

Filipu – v jiném městě a v jiném čase – stálo mnoho sil vyjít po schodech ke kostelu, ale byla to mnohem kratší cesta, než se vláčet na konec náměstí a vyšlapat pak mírným, ale dlouhým kopcem nahoru k ulici, v níž bydlela. Kdyby nahoře v parku nebyly lavičky, nemohla by se odvážit. Zrazovalo ji srdce. Fungovalo jen na čtyřicet procent. Užívala léky. Brala je přesně. Nechtěla umřít.

Nahoře u kostela na vysokém podstavci, stíněná okolními rozložitými lipami, strměla zašlá socha svatého Jana Nepomuckého. K němu, k jeho vážné tváři nachýlené ke kříži v náručí, jakoby držel dítě, pozvedávala oči a stoupala schod po schodu popadajíc dech. Jakmile se zastavila, dívala

se soustředěně na Janovu tvář. Nevzbuzoval v ní náboženské pocity, brala ho jako metu, k níž musí dospět. Když dokáže dojít k němu nahoru, bude vše v pořádku, bude si moci odpočinout. Srdce jí tlouklo vysoko v hrdle, dech se zkracoval, trochu se jí dělalo nevolno od žaludku, ale cítila, že to postupně zvládne.

Kolik o tom světě a kolik toho o sobě víme? Skoro nic. Z raného dětství si dokážeme jen výjimečně vybavit nějaký malý útržek, zapomínáme většinu svého mládí a života, každý vjem nebo prožitek hned v okamžiku prožívání mizí, a co jsme se stačili dovědět a co jsme uměli, už v hlavě nenacházíme, a čím jsme starší, tím je ten proces žití a zapomínání rychlejší a opouští nás nejen slova, ale i city.

Pomalu se jí podařilo zdolat schody, vysíleně vešla do parku a klesla na lavičku u svatého Jana Nepomuckého. Teď ho viděla z profilu. Povedlo se! Lavička měla i opěradlo, takže se mohla nejen pohodlně opřít, ale i jednou rukou zachytit. V druhé držela kabelku nacpanou léky. Vydýchávala se, srdce se uklidňovalo a nevolnost pomíjela. V parku zpívali ptáci, slyšela je nad sebou v korunách lip a dubů, ale neviděla žádného. Ze všech stran zpívali a hádali se mezi sebou.

Jednou chtěla zemřít. Už dávno. Věděla, že si bere muže ne moc citlivého, ale netušila, jaké s ním bude dennodenní soužití. Věřila v příznivou změnu v manželství. Nedostavila se. Doufala, že vše zlepší dítě. Jenže – ačkoli je měla, opravdu krásného chlapečka, všechno bylo ještě horší. Propadala zoufalství, cítila se na dně a v pasti, není úniku, myslela už jenom na smrt. Umřít pro ni bude vysvobozením. Jak ale sebrat odvahu k takovému činu? A tu se to stalo. Pamatuje si všechno jen jako příměr: Jdeš temným lesem, klopýtáš a rozdíráš si nohy a šaty, ani nevnímáš fyzickou bolest a na jednou vejdeš na mýtinu a stane se to, zalije tě příval tepla, prostoupí laskavé hřejivé slunce. Ocítáš se v jasu, pohlcuje tě a prostupuje. Najednou jsi šťastná. Tak to bylo. Hřeje se v jeho světle a teple, cítí je dosud i při vzpomínce – i nyní na

lavičce v parku. Jakási naděje z vedlejšího vesmíru, z jiného světa, než v kterém žije. Do něho posílá vzkazy, na něž neočekává odpovědi.

Příjemné prožití velikonočních svátků v klidu a pohodě, hodně jarního sluníčka. F.

Šťěstí a zdraví k narozeninám ze srdce přeje F.

Vánoce plné štědrosti, pohody, lásky, klidu a v novém roce spokojenost a zdraví. F.

Adresu zjistila od příbuzné, u níž kdysi krátce bydlel. Dozvěděla se ji náhodou v rozhovoru. I to, že je ženatý, má děti a žije v dobrém manželství. Vzkazy v lahvi. Neublíží, nemohou ublížit, ani když je manželka najde. Vždy na ně pamatuje, už přes třicet let. Věří, že mu přicházejí a že je čte.

Někdy uvažoval, že by jí odpověděl, poděkoval nebo taky popřál veselé Vánoce či pěkné Velikonoce. Data jejího narození samozřejmě neznal, přání k narozeninám tedy poslat nemohl. Podle razítka pošty na známce věděl, že bydlí, zřejmě pořád tam, kde ji poznal. Nenapsal jí však ani jednu.

Vzpomíná si ale na to dobře. Nemohl do ní vniknout. Svírala se. Třel zlehka i silně klitoris, hladil ji opatrně stydké pysky a vstup do pochvy. Měla řídké, světlé ochlupení. Cítil, jak se uvolňuje, vlhne. Když do ní konečně pronikl, stalo se po chvilce to, co ještě nikdy nezažil. Nevykřikla, nevydechla, ale začala tiše s pootevřenými ústy a zavřenýma očima vrnět a plakat.

A ona ví, že vyšla z temné noci do slunného dne, zachráněná a vděčná.

Říkal jsem si: Potřebuju potkat hodného člověka! Je mi smutno a cítím se moc osamělý. Kéž bych ho potkal! Jsou chvíle, kdy člověk na světě nepotřebuje nic jiného než promluvit si s někým, kdo ho s porozuměním vyslechne. Ať ho potkám! Kéž!

A vtom do prázdné hospody, kde sedím, vejde Bohumil Hrabal, usedne k poslednímu stolu na opačném konci pивnice, ke stolu v samém rohu, kolem něhož je opotřebované laťové obložení. Objedná si pivo, a když mu ho číšník přinese, vytáhne z igelitky papír se salámem a kus chleba. Pije pivo, salám si přikrajuje kapesním nožem na chlebu, z něhož ulamuje. Žvýká jako člověk, který má špatnou zubní protézu.

Zdá se, že mi osud přeje. Mám příležitost, jaká se už možná podruhé nenaskytne. Stačí přejít na druhý konec hospody a dovolit se, jestli si můžu přisednout. Bože, jak se stydím za ním jít! Takový velký spisovatel! Hrozně rád bych si s ním promluvil. Párkrát v životě jsem potkal velice známé a slavné lidi, takové, jichž jsem si moc vážil, a cítil jsem se právě tak bezvýznamný a nicotný jako teď. Tehdy jsem raději dělal, že je nevidím. Jednou v Brně mě kamarád přesvědčoval, abych si s ním v Belvě šel sednout k Janu Skácelovi, že mě s ním seznámí. Neboj se, kdybys znal ty nuly, s kterými se tady baví, hned bys nabyl sebevědomí. Nenašel jsem odvahu. Teď ale musím, jsem s Bohumilem Hrabalem v hospodě sám, nemůžu přece dělat, že ho nevidím? Nebo že ho neznám? A když se odváším, co mu řeknu?

Třeba můžu říct tohle:

„Dobrý den a dobrou chuť, pane Hrabale! Nevadilo by vám, kdybys si k vám na chvilku přisedl? Jsme v pивnici sami dva a připadá mi divné sedět v tak velké prázdné hospodě proti vám a tvářit se, že vás neznám.“

Představuju si, že mi nožem pokyne na židli naproti, pronese mezi sousty cosi jako prosím a já se mu ocitnu tváří v tvář. Mám před sebou jenom jeho a laťové obložení v rohu pivnice, což znamená, že s ním teď budu muset mluvit a nemám možnost uhnout pohledem, zadívat se třeba na pekařské auto, které před chvílí zastavilo u protějšího chodníku ulice u obchodu s potravinami a z něhož závozníci začali vykládat koše s chleby a rohlíky.

Kdybych nevěděl, že je slavným spisovatelem, připomínala by mi jeho popelavá tvář a řídce roubená pleš se špinavě šedými vlasy nějakého obyvatele domova důchodců, který si tajně odběhl na pivo. V tom plandavém ošoupaném saku, staré kárované košili a manšestrácích musí chodit nejspíš věky.

Co mám říkat, měl bych něco říct, ne?

„Víte,“ řeknu například, „já jsem četl všechny vaše knihy.“

„Všecky?“ optá se třeba.

„No všecky ne,“ musím zahanbeně připustit. „Vy jste jich napsal hodně, všecky jsem asi nečtl.“

Přikývne, ukrojí si chleba, palcem proti ostrí, vloží ukrojený kousek do úst a přidá kousek salámu.

Proč říkám nečtl, to je trapné, tak přece nikdy nemluvím? Jako nějaký pitomec.

„Jak vám to dneska šlo? Myslím psaní.“

„Dobře. Mi jde psaní vždycky dobře.“

„Mně nikdy,“ řeknu.

„Mi zase jde vždycky dobře,“ odpoví plnými ústy, „už to tak mám zařízeno, aby mi šlo dobře, a pokaždé kousek nebo hodně napíšu.“

„Já zase nenapíšu nikdy nic,“ přiznám potichu.

„Třeba vám dobře půjde něco jiného.“

„Nevím, co by mohlo.“

„Třeba v lásce,“ řekne možná.

„S ní mi to taky nejde,“ odpovím.

„Vidím, mladý muži, že jste upřímný.“

Tak by to asi dopadlo, kdybych pana Hrabala opravdu potkal. Možná že by mi řekl tohle, možná vůbec ne. Možná že bychom si povídali úplně jinak. Třeba bych mu, když bych si k němu přisedl, pověděl o tom, jak jsem sám a jak pořád chodím do zoologické zahrady dívat se na koně Převalského. A jak s nimi mluvím – a o čem s nimi mluvím.

Chodím za nimi skutečně často, dvakrát třikrát týdně. Všední dny pozdě odpoledne jsou nejlepší. V trojské zoo mezi dolními pavilony sice ještě chodí návštěvníci, ale nahoře u ohrad bývá už liduprázdno. To je správná doba. Jdu až na konec zoologické zahrady, kde mají výběhy koně Převalského, jsem s nimi sám, sednu si na lavičku u pískové cesty a pozoruji stádo. Popásají se. Šestnáct koní. Uždibují travu z vypasené země a občas na mě pohlednou. Znají mě. Jsou klidní. Mají oči s velikými řasami jako modelky na reklamě, jenže ne černé, ale plavé. Dokud se na mě nepodívá hřebec, vůdčí kůň stáda, mlčím a ani se nehýbám. Respektuji jejich zvyklosti. A najednou hřebec zvedne hlavu a zadívá se na mě tázavě žlutohnědýma očima a odfrkne, co zase chci.

„Víš ty, že jsi divoký kůň,“ řeknu mu mlčky.

„Proboha, co sis to zase dneska vymyslel? Divoký?! Ani tomu slovu nerozumím,“ odpoví.

„Divoký znamená, že někde daleko odtud jsou stepi, vyprahlé prostory s vysokou trávou, tahnoucí se od obzoru k obzoru.“

„A co já s tím?“

„Tam patříš.“

„Hloupost,“ prskne nozdry.

„Vane jimi strašný ledový vítr a všude se zvedá písek.“

„O tom nic nevím.“

„Ale stýská se ti po stepích, po dálce a volnosti, nebo ne?“

„Někdy se mi po něčem stýská, ale nevím po čem.“

„Nech ho být!“, vloží se do hovoru starý kůň, vážený stařešina, bývalý vůdce stáda, „proč mu pleteš hlavu? Jdi si po svých. Vijó odsud!“

„Nikdo z vás step nepoznal. Narodili jste se v zoologické zahradě. Tím to je. Po čem se ale stýská mně, to nechápu! A nikdo mi ani nenapoví.“

„Nemáš stádo,“ řekne starý kůň.

„Nemáš klisny,“ řekne hřebeč.

„Nemám. Jenže mi se nejvíc stýská po nějakém místě, nějaké zemi, o které netuším, kde se nachází. Jako kdybych byl úplně odjinud, než teď jsem. A nikdo mi neprozradí, odkud vlastně pocházím.“

„Kdybys měl takové starosti, jako máme my, hned by tě mudrování přešlo,“ přidá se kobylka, kolem níž se pořád motá hříbátko. „Není o čem uvažovat.“

„Pojďte se proběhnout, pojďte,“ prosí hřebeček a netrpělivě hrabe kopýtkem.

„Tak jo,“ nechá se nakonec přemluvit vůdčí hřebeč a vyrazí podél palisád. Hned za ním vyskočí hřebeček a vzápětí se přidá celé stádo. Teď už s nimi nebude kloudná řeč. Od kopyt jim odskakuje hlína a drny trávy. Obíhají ohradu.

„Přijdu zase,“ slibuji, „mějte se hezky,“ loučím se s nimi nahlas.

„Jindy si popovídáme víc,“ slibuju.

Nejraději ale mluvím s neznámou dívkou. Mám ji vymyšlenou do podrobností. Poprvé jsem ji uviděl na nábřeží, když nestihla parník. Nebo jinak, tam mě napadlo, že ji můžu potkat. Stála u litinového sloupu úvaziště, levou rukou se dotýkala vyleštěného vršku a hleděla na záď vzdalující se lodi. Přicházel jsem k ní po náplavce. Váhal jsem, jestli ji mám oslovit. Určitě si všimla, že k ní přicházím, ale nedala nic najevo.

„Další loď popluje až za dvě hodiny,“ odvážil jsem se říct.

Prsty přejela po litině a spustila ruku k sukni nad kolena, která vypadala jakoby roztočená, zrovna přišlo do módy nosit k sukním nadýchané spodničky.

„Já vím,“ odpoví po krátkém zaváhání.

„Budete čekat?“

„Ještě nevím.“

„To znamená, že můžete jet, ale nemusíte.“

„Usuzujete správně.“

„Usuzujete správně? Vy mluvíte jako člověk, který se zabývá logikou nebo matematikou. Nejste náhodou učitelka?“

„Kdepak,“ zasmála se, „jsem rehabilitační pracovnice, ještě v učení.“

To, že mi prozradila své zaměstnání, bylo dobré znamení. Mohla by taky být prodavačkou v samoobsluze nebo fotolaborantkou, ale rozhodl jsem se pro rehabilitační pracovnici.

„Já jsem zase studentem na průmyslovce, chodím na strojařinu,“ řekl jsem rychle, abych vyrovnal rozdíl ve sděleních.

Stáli jsme vedle sebe mlčky a pozorovali vodu plynoucí v řece. Vůbec mi nevadilo jako jindy, že nic neříkám, a podle všeho společné mlčení nevadilo ani jí.

„Vy jste taky chtěl odjet tou lodí?“ optala se potom.

„Ne. Jenom jdu náhodou kolem.“

„Chodíte sám?“

„Ano. Pokaždé.“

„Máte štěstí, že jste kluk. Taky bych se ráda procházela sama. U holek to ale nejde.“

„Proč by nešlo?“

Usmála se, pobavila ji moje naivita.

„Umíte si představit, jak jdu sama Stromovkou nebo v Petřínských sadech? Nebo tady po náplavce?“

Pochopil jsem.

„Stačí mít přítele,“ řekl jsem.

„Já ale přítele nemám.“

„Vždyt jste hezká a milá,“ vyhrkl jsem překvapeně.

„Víte, co já ráda čtu?“

„Poezii,“ zkusil jsem hádat.

„Filozofii.“

„Opravdu?“

„Ano! A v tom je zakopaný pes. Moje zájmy odrazují všechny kluky, co jsem zatím poznala. Tak místo procházek

jezdím lodí. Osamělá dívka mezi cestujícími na lodi není nápadná.“

„Hm. Někdy si z filozofie taky něco přečtu,“ podotkl jsem.

„Opravdu? Co jste četl naposledy?“

„Wittgensteina.“

„Nevěřím!“

„Čestné slovo. Četl jsem Wittgensteina, jeho Filozofická zkoumání...“

„Filozofická zkoumání? Správně!... Tak dobře, teď vám věřím... Ale stejně! Ve městě jsou dva miliony lidí,“ ukázala na domy na protějším nábřeží, „dá se říct, že skoro nikdo z nich nečte filozofické knihy a mezi těmi několika, co je snad čtou, jsou možná jenom dva nebo tři, kteří by četli Wittgensteina! Kdybyste spočítal pravděpodobnost výskytu, že se potkáme my dva, kteří jsme ho četli, vyšlo by vám číslo s neskutečně vysokou mocninou.“

„Já ho ale moc rád nemám,“ přiznal jsem opatrně, „je sice srozumitelnější než Husserl nebo Heidegger, ale neodpovídá mi vůbec na to hlavní, co mě zajímá a proč filozofické knihy vlastně čtu.“

„Jakou odpověď hledáte?“ zeptá se.

Přemýšlím, mám-li jí to říct a zda se tomu nebude náhodou smát. Hrozně by mě mrzelo, kdyby mé přiznání vzala na lehkou váhu. Odvážím se...

„Chtěl bych vědět, jestli jsem, nebo nejsem,“ řeknu.

Pochopila. Byla překvapená vážností mé otázky. Mlčíme. Díváme se na plynoucí vodu v řece.

„Taky to o sobě nevím,“ odpoví pak za dlouho.

Večer se mi výjimečně podařilo usnout hned po desáté a spal jsem tvrdě jako zabítý skoro až do rána. A právě k ránu jsem uslyšel hudbu, takovou tlumenou, jako by zvenku a zdálky. Veselá břinkavá hudba, co vyhrává na poutích při kolotočích a housenkových drahách, navíc promíchaná hluky a zvuky vycházejícími od dalších pouťových atrakcí.

Vstal jsem, že se podívám, co se venku děje. Vnuk vedle v posteli se mým pohybem vzbudil a hned chtěl jít taky. Vzal jsem ho tedy do náruče a zanesl k vnitřnímu parapetu. Byl pořádně těžký, hotový bumbrlíček. Sotva se podíval oknem, nadskočil mi radostí na paži a zatřepal tlustoučkýma rukama. Smál se od ucha k uchu, modrá očička s dlouhými řasami úžasem dokořán.

Ani jsem se mu nedivil. Přes ulici na zahradě u souseda byla opravdová pouť, neuvěřitelná pouť. Točily se kolotoče, houpaly houpačky, fičela housenková dráha a všude mezi atrakcemi a stánky plno lidí a zvířat. Musela to být pouť popletená se zoo, protože všude mezi lidmi s balonky a chomáči sladké vaty chodili koně, žirafy, zebry, sloni – a na rozdíl od rozdováděných lidí si zvířata vykračovala pokojně, zastavovala se a vážně se rozhlížela.

Pohled do sousedovy zahrady mě nadchl stejně jako mého vnuka.

„Podívej, tamhle je žirafa!“ začal jsem ho poučovat.

Ze samého nadšení se pokusil slovo žirafa vyslovit. Některé děti v jeho věku už umějí používat celé věty, jemu ale mluvení zatím moc nešlo. Zkusil jsem mu pomoci.

„Ži–ra–fa,“ slabikoval jsem pomalu.

Snažil se, ale nedařilo se mu zvládnout první slabiku. Asi to „ž“ na začátku slova bylo pro něho nepřekonatelné.

Všiml jsem si skupiny bílých koní vzadu za kolotoči. Nádherných cirkusových koníčků. Ukázal jsem mu prstem na

koně, a jakmile se mu oči na nich radostně zastavily, poučil jsem ho:

„Víš, jak se jim říká? To jsou lipicáni!“

„Li...“ vykřikl šťastně.

„Li–pi–cá–ni,“ slabikoval jsem příkladně.

„Li!... li!... li!... li!...“ volal ze všech sil a nadsakoval zadečkem s plínkou na mém předloktí. Právě na té ruce, kterou jsem nedokázal zvednout ani k pasu a kvůli které jsem bolestí často v noci nespál. Cítil jsem, jak je vnuk těžký, opravdový cvalík, ale nemocná ruka mě kupodivu vůbec nebolela.

Probudil jsem se, do okna ložnice svítalo ranní slunce a z ramene mi vystřelovala pronikavá bolest do paže i do zad, jako kdybych tam měl vražené nože.

Uvědomil jsem si, že všechno, co jsem před chvílí viděl, cítil a slyšel, byl pouhý sen. Přesvědčivý a moc krásný. Ještě ve mně úchvatný a příjemný dojem ze snu dozníval, ale už jsem věděl, že neodpovídá skutečnosti. U souseda v zahradě se žádná pouť nekonala a nikdy ani konat nebude. A dědečkem taky nejsem a ani se jim nestanu, protože dcera a její přítel Lukáš dítě mít nechtějí a navíc to mezi nimi vypadá, že se brzy rozejdou.

Tak hezké sny se mi zdávají zřídka. Jsou u mě přímo vzácné. Spíše zažívám různé noční můry. Ale když se vyskytnou, myslím pak na ně dlouho a s velkou radostí, třebaže se podrobnosti a souvislosti z nich rychle vytrácejí a za pár dní nezbudou žádné. V tomhle snu začala skoro okamžitě mizet pouť a zvířata. Zato podoba mého vnuka vystupovala věrně, přesně jsem si vybavoval jeho tvář, radost v očích i to, jak se snaživě pokoušel říct lipicáni.

Odpoledne k nám přišla dcera Lucka se svým přítelem Lukášem, potutelně se usmívala a nakonec nám prozradila, že je těhotná. Byla šťastná a hrdá. Její přítel se už tak šťastně netvářil, ale potvrdil nám, že to bylo jejich společné rozhod-

nutí. Když odjeli domů, rozhodl jsem se Jitce, své ženě, povprávět svůj čerstvý sen.

„Hlouposti!“ řekla.

„Držel jsem ho na rukou, cítil jsem jeho váhu, hotový bumbříček, zlaté vlásky jako andílek, modré oči a je velice živý. Jenom mluvení mu nejde...“

„Taková byla i Lucka, přesně taková, jak říkáš. Nejspíš se ti vybavilo něco z doby, kdy byla malá!“

„Jenže mi se zdálo o klukovi, a ne o holce!“

Manželka se nechtěla se mnou přít, jí byl původ mého snu jasný. Navíc si myslela, že jsem si ho vymyslel vhodně k příležitosti, což se u mě možná dalo čekat.

Nechal jsem ji při tom. Těžko dokazovat, co dokázat nelze. A že mě s přibývajícími léty mrzí prázdnota bez dětí, věděla dobře.

Konečně jsem měl jít s ramenem na operaci. Kvůli bolesti jsem se jí nemohl ani dočkat, dali mi termín, kdy mám do nemocnice nastoupit. Jelikož mě museli operovat v celkové anestézii, poslali mě předtím na interní vyšetření. Při něm jsem se dověděl, že jsem prodělal několik infarktů a že mě uspat nedoporučují, prý bych mohl umřít na operačním stole. Operaci odložili.

Nechci vyprávět o své nemoci a o svých pocitech, když se člověk dozví o blízkosti své smrti. Bolest ale nad vším vítězí, i nad silnými prášky, po sedmi měsících jsem přesvědčil doktory a podepsal revers.

Operovali mě zrovna v den, kdy vnuk přišel na svět.

Byl to kluk přesně takový, jaký se mi zdál ve snu, tlustý jako malý Buddha, modrooký, a pokud nespál, živý a zvědavý na všechno, co se kolem něho děje.

Dali mu jméno Samuel.

Samuelova kniha nám povídá, jak velká bída přišla na žida, jak ti bídní Filištíni válku vést nebyli líní, až potkali Da-

vida... Kdyby mu raději dali jméno toho Davida! Ležel jsem po operaci doma v ložnici, paži celou modrou a strašně unavený. Co chvíli jsem však vstal a šel se do obýváku na Sama podívat. Byl velký, větší než Lucka, když se narodila.

Z porodnice se přistěhovali rovnou k nám – ocitli se u nás nečekaně – dceřin přítel a Samův tatínek Lukáš si během Lucčina těhotenství našel jinou ženu.

Překvapila ho prý láska. Samozřejmě zamilovat se může každý a v kteroukoli chvíli, to je pravda, ale opustit ženu, s níž čekám dítě? Ženu, s kterou jsem dítě chtěl mít? Takovým věcem těžko porozumím. Ani si je nedokážu představit.

Že se postará, že bude přispívat finančně.

Když jsem uviděl výši výživného, jakou na základě Lukášova falešně přiznaného výdělku stanovil soud, pochopil jsem, že je skutečně opustil. Výměr zněl na tisícovku, přestože příjem ze zaměstnání i podnikání měl mnohatisícový, ale sliboval, že bude dávat víc, prý je to jen formalita, pouze pro případ, kdyby náhodou peníze neměl.

S Jitkou jsme si připomněli dobu, kdy jsme sami měli malé dítě. Tenkrát jsme péči o dceru ale museli zvládnout bez pomoci. Lucka se Samuelem místo tatínka získali k ruce aspoň dva důchodce.

Pro mě téměř žádná práce nezbyla, kolem Sama se točily dvě ženy a jen občas mi dovolily ho pochovat v náručí – ruka mě stále ještě bolela, i když už míň –, nebo mě s ním poslaly ven na krátkou procházku kolem domu.

Zima v roce, kdy se Sam narodil, byla docela mírná, brzy se navíc začalo hlásit jaro, jenže manželka s dcerou byly přehnaně opatrné. Směli jsme chodit ven jenom na chvíli. Teprve koncem dubna, kdy slunce svítilo naplno, jásavě a odpočatě, mi ho daly do kočárku a řekly, že můžeme být venku třeba dvě hodiny.

Hned jsem svolení využil, vyrazili jsem s kočárkem k rybníkům dole ve vsi, ke kterým byla asi hodina chůze. Samíček

po pár krocích spokojeně usnul, houpání kočárku a šustot pneumatik ho okamžitě uspaly. Mohl jsem si přemýšlet, jak jsem byl při procházkách zvyklý, jen jsem musel dávat pozor na zbytky rozbředlého sněhu, výmoly nebo kameny na cestě, abych ho nevyklopil.

Sjížděli jsme dolů k řece bývalou lipovou alejí a před námi se otvíral široký pohled na celé údolí. Mockrát jsem odtud ten kus krajiny viděl a pokaždé mě upoutá. Klikatící se řeka, vyznačená nízkými stromy a křovinami, v meandrech osamělé staré duby a javory, za řekou rovná linka železniční tratě, domky a les. Pak se vynoří lesklá plocha rybníků a horizonty poodstoupí. A když sejdeme z kopce, panorama náhle zmizí.

Dovezl jsem kočárek na hráz haltýře, nechal spícího Sama stát a šel jsem si kousek stranou zapálit cigaretu. V rozmrzající vodě párek divokých kachen sbíral smítka a stavěl hnízdo. Pozoroval jsem je asi pět minut. Dokouřil jsem a otočil se ke kočárku. Sam se usmíval od ucha k uchu, modrá očička s dlouhými řasami úžasem dokořán. Zatímco jsem vyfukoval kouř ke kachnám, se posadil, chytil se bočnic kočárků a sledoval, co dělám. Líbilo se mu moje vyfukování dýmu a líbil jsem se mu i já. Musel se na mě dívat už dlouho, než jsem si všiml.

„Kamaráde, nekuř! Je to svinstvo a propadneš tomu ráz dva!“ řekl jsem mu.

Zašlápl jsem cigaretu do loňské trávy na hrázi a šel k němu. Pořád se na mě radostně díval, líbil jsem se mu i bez cigarety. Když jsem viděl jeho šťastné oči, upřené s potěšením na mne, poprvé jsem si s překvapením uvědomil, že je tady najednou někdo, kdo mě má bůhvíproč rád. A to takového, jaký jsem, a jen proto, že jsem.

Chodili jsme spolu na dlouhé procházky čím dál častěji a teď už většinou nespál, jak by podle našich žen správně měl, ale poslouchal, co mu povídám. Mě taky bavilo mu vy-

právět. Schválně jsem vybíral místa, která jsem si oblíbil už v dětství a o nichž jsem hodně věděl.

„Tahle pěšina vede napříč lukami,“ říkal jsem mu. „Když po ní půjdeš, bude kolem tebe jenom tráva a nad hlavou rozevřená obloha. Na dalekém obzoru bude stoupat kouř z huti. Jako kluk jsem tu chůzi pěšinou miloval. Připadáš si, jakobys vcházel do Boštíkova obrazu. Jednoduše, čistě a svobodně. Samozřejmě to vím až teď, tehdy jsem znal jenom ten pocit. A pokaždé vcházíš do jiného obrazu, jednou s mraky v podobě bílých obláčků, podruhé s mohutnými kumulonimby, které jsou jako vysoké letící hory. Ani tráva nebývá stejná, kvete, uvadá, pořád se proměňuje. A taky stromy kolem řeky, které vidíš koutkem oka, se mění podle ročních dob. Vítr vane skoro pokaždé jinak a mraky i kouř z hutí putují jiným směrem. Dneska po pěšině ale nepůjdeme, ty ještě neumíš chodit a na jejím konci je železný most a k němu se musí vyjít po dvaceti schodech. Vezmeme to tady dubovou alejí!“

Zvláštní bylo, že mě pozorně poslouchal. Reagoval na všechno, co mu povídám. Na oblaka, stromy u řeky, most. Sledoval mě i předmět mého vyprávění. Když jsem řekl, že půjdeme alejí, odtrhl oči od pěšiny a podíval se na dubové stromořadí. Myslím, že s mým rozhodnutím nesouhlasil.

„Bolí mě páteř i ta operovaná ruka, po těch schodech kočárek s tebou nevynesu, jde se tudy a basta!“

Cesta mezi starými duby po hrázi našeho největšího rybníka nabízela též spoustu pozoruhodného. Některé stromy už uschly, jiné rozrazil blesk a bylo co popisovat. Zanedlouho jsem ho zase zaujal. Když jsem mu ukázal pupence, z nichž vyrážely mladé lístky a žaludy, jímž jsme říkali v dětství duběnky, nadchlo ho to. Našel jsem pěknou loňskou duběnku a půjčil mu ji, ať vidí, k čemu jarní dění směřuje. Prohlédl si ji ze všech stran a najednou ji strčil do pusy. Takovou reakci jsem nečekal. Podařilo se mi duběnku vyškrábnout mu z pusy jen tak tak. Kdyby ji spolkl, možná že by z něho bez potíží vyšla. Ale musel bych se k tomu doma přiznat... Někdy Sama moje po-

vídání zmohlo a zničehonic usnul. Když se probudil, šťastně se rozesmál, že ještě nejsme doma. Chytil se bočnic kočárku a díval se na mě zvědavě, kdy zase budu povídat. Mě dvakrát pobízet nemusel. Koho jiného by zajímalo moje mlčení nahlas, všechno to, co mi jde hlavou při procházkách známými místy. Putovali jsme krajem, údolím i cestičkami v lese nahore na severní straně. Vyprávěl jsem mu o splavu na přítoku Luciny, kam jsem chodil se svým nejlepším prvním kamarádem na ryby. O tom, jak všude přibývají břízky, jimž nevádí znečištěné ovzduší, a jak jsem se je pokoušel kreslit. Ukázal jsem mu nepoužívanou železniční trať v lese, po níž kdysi jezdily parní lokomotivy s vagony-uhláky k jednomu z černo-uhelných dolů a kde jsem si často na kolejnici nastražil minci k rozplácnutí.

Dlouho jsem si s nikým tak hezky nepopovídal jako se Samem při procházkách.

Jak se mi rameno hojilo, bral jsem Sama častěji na ruce a chodil s ním po bytě a k oknu, jímž je vidět do zahrady u souseda. Do té zahrady, v níž jsem ve snu viděl pouť. Ze Sama vyrůstal pěkný cvalík. Ještě že jsem ho občas mohl postavit na stůl nebo na křeslo. Líbilo se mu postavit se na nohy a hopsat.

Pořád jsme trochu topili dole ve sklepě. Jednou, když jsem šel přiložit do kotle ústředního topení, mě napadlo vzít Sama sebou. Třeba ho bude zajímat, jak sklep vypadá a co tam všechno máme. Vzal jsem ho do náruče a snesl po schodišti do sklepa. Byl udivený a nadšený. Ukazoval jsem mu jednotlivá zařízení. Velice ho to zaujalo. Vysvětlil jsem mu podrobně celý systém potrubí, který vede pod stropy ve sklepení. Kde je přípojka na vodu, kde na plyn, kde jsou trubky kanalizace, kudy teče studená voda do kotle, kudy horká do radiátorů, ukázal jsem mu odpadové roury vedoucí z kuchyně, z koupelny, ze záchodu, nepoužívaný bojler na elektřinu. Mezitím někdo v kuchyni napouštěl vodu a slyšeli

jsme ji téct v trubkách. Potom kdosi spláchnul na záchodě a v odpadových rourách to zahučelo. Sama nadchlo všechno, co jsem ukazoval. Když jsem skončil s vyprávěním a řekl mu, že je konec prohlídky, naznačil mi svou posunkovou řečí, že by se chtěl podívat ještě jednou. Vzal jsem to tedy znovu od začátku, od kotle ústředního topení. Byli jsme tam už přes půlhodiny, když si nahoře Jitka s Luckou uvědomily, že jsme pryč. Ze schodů na nás začaly křičet, nejprve Lucka:

„Nestalo se vám nic?“

Potom zase Jitka:

„Proboha, co tam děláte? Ty ses snad úplně zbláznil – tahat děcko po sklepe!“

„Víš co,“ řekl jsem Samovi, „nebudeme je zlobit, až tvoje mamka půjde do práce a babička nakupovat, probereme si ten sklep znovu pořádně.“

A taky jsme si ho mnohokrát v klidu probrali

Tyhle věci ho obzvlášť zajímaly. Jak se dá něco spojit a rozpojit. Když něco někam vede a něco dělá. Nejraději z hraček měl však velkou ocelovou kuličku z ložiska válející se v nerezové misce. Všiml jsem si, že ho zaujme vždy to, co se točí. Káča, kolečka autíček, malá ruleta v stolních hrách po Lucce. Napadlo mě dát do nerezové misky ocelovou kuličku, kterou jsem měl bůhví odkud v domácí dílně. Jak se kulička rozeběhla bo bocích misky, vydávala pronikavý zvuk, zvyšující se ještě s rychlostí otáčení. Hleděl na ni s nadšením a pořád si přál opakování.

Lezl po čtyřech a občas vstal a udělal pár kroků, když se mohl něčeho přidršet. Brzy se naučil vynucovat si věci taháním za šaty nebo za ruce. Když mu člověk nevyhověl, domáhal se toho vztekáním a pláčem. První slova, která se naučil říkat, byla „a to!“ a „eče!“

Když jsme šli spát, vzal jsem ho k sobě do postele a četl mu pohádky. Nebo jsem si je vymýšlel. Ve všech mých vymyšlených pohádkách byl hlavní postavou on. Myslel jsem,

že ho tím upoutám. Cítil jsem však, že moc úspěšný nejsem. Zajímal ho můj hlas, ale ne to, co vyprávím. Myslím, že se u těch pohádek nudil. Chvilku vydržel poslouchat a potom začínal zlobit a lozit po mně, tak jsem ho odnesl do postýlky a dal mu dobrou noc. Přes křik a protesty.

Jednou večer lezl kolem knihovny a zůstal sedět u encyklopedií v dolní polici knihovny: „A to!“ řekl a ukázal na jeden z hřbetů. Vytáhl jsem knihu ven. „Ty chceš, abych ti místo pohádek četl tohle?“ optal jsem se. „A to,“ potvrdil. „Tak dobrá, mi je celkem jedno, co čtu!“

Naštěstí to byla populární knížka o vývoji techniky v historii lidstva, se spoustou barevných obrázků a brožovaná, takže nebyla při ležení v posteli těžká.

Začali jsme v ní listovat, prohlíželi jsme si první stroje na principu kola, kladkostroje, potom kapitoly o využití vody a větru. Natahoval se ke mně a oči mu zářily. Když jsme došli ke kapitole o jaderných elektrárnách, ukázal mi na schematický obrázek zachycující jadernou technologii a rozhodně pronesl: „A to!“

„A to?... Chceš, abych ti četl o jaderných elektrárnách?“

Prisvědčil svým posunkovým způsobem a uvelebil se pohodlně u mne, aby do knihy dobře viděl.

„Kamaráde, tohle je jedna z mnoha věcí, kterým ani trochu nerozumím. Tady ti nic nevysvětlím, můžu akorát číst, co je v té knize vytištěno!“

Viděl jsem, že chce, abych četl, co tam je napsáno, i když tomu nerozumím.

„Tak poslouchej. Začnu popiskami k jednotlivým očíslovaným částem. Číslo jedna. Budova reaktoru. Jaderné reaktory vyrábějí elektrický proud využitím tepla uvolněného při řízeném štěpení jader atomů uranu či jiných štěpných prvků. Dvojka. Tlakovodní trubky. Jednotlivá zařízení reaktoru propojují tlakovodní trubky, v nichž...“

Poslouchal nábožně. Neskutečně ho to bavilo. Když už jsem byl ze čtení unavený, řekl jsem, že pro dnešek máme

výroby elektřiny v jaderných elektrárnách dost, zítra večer budeme pokračovat.

Okamžitě protestoval. Nechal jsem se přesvědčit a četl dále: „Vysokotlaké těleso turbíny, most s vyhořelým palivem, reaktor s grafitovým moderátorem...“

Po půlhodině mi úplně vyschlo v krku.

„Končíme!“ rozhodl jsem se.

Začal brečet, nedal se utiшит, vzal jsem ho do náruče a chodil s ním po bytě a pohupoval s ním a konejšil ho, ale brečel dál.

„Tati, co jsi mu udělal?“ ptala se Lucka.

„Nechci mu číst o atomových elektrárnách. Četl jsem mu o tom skoro hodinu a už nemůžu mluvit.“

„Tak dej, já mu to dočtu.“

Jakmile se nabídla, hned přestal plakat. Položila ho do postýlky, sedla si k němu a četla mu od toho místa, kde jsem přestal. Když dočetli celou kapitolu a Lucka ještě zalistovala neprozřetelně v knize, všiml si stejného schematického obrazku uhelné elektrárny, taky pěkně popsaného čísly.

„A to!“ vykřikl nadšeně, „a to!“

„Ani mě nehne,“ řekla máma, „pro dnešek ani řádek, jde se spát!“

Domem se rozlehl řev. Musel jsem ho zase vzít na ruce a chodit s ním po pokoji.

„Same, neřvi! Zítra ti o té uhelné elektrárně přečtu já. Ona vlastně pracuje na stejném principu jako atomová elektrárna, jen s tím rozdílem, že se místo jádra používá uhlí. Však uvidíš, uvidíš...“

Nakonec se mi podařilo ho upokojit.

Že děti zaujmou prapodivné věci, vlastně nic neznamená. Stejně jako je udiví atomová elektrárna, vzápětí obdivují koťátko. Svět je zajímavý. Aspoň nám to zase pěkně připomenou. Děti mají svět rády, my dospělí se to často musíme znova učit, i když někdy neochotně.

Kromě kuličky v misce měl Sám rád i jiné hry. Stavěli jsme spolu věže, jezdili po koberci autíčky a vláčky, bavily ho běžné věci.

Jednou jsem si řekl, že mu předvedu, jak se skládá puzzle. Vysypal jsem všechny dílky z krabice na koberec a začal sestavovat stavebnici podle kresby na víku. Vždycky jsem mu na obrázku ukázal, co potřebuji najít. Zaujalo ho, co a jak dělám.

Chvíli mě soustředěně pozoroval.

Nejsem ve skládání puzzle přeborník, trvá mi než správný dílek najdu. Ani nevím kdy se to stalo, myslím, že jsem si to hned ani neuvědomil. Náhle jsem zjistil, že mi Sam správné dílky podává. Skládal jsem puzzle a on mi hledal dílky. Přesně naopak, než to mělo být. Dílky jsem mu přece měl podávat já a ukazovat, kam přijdou. Role se obrátily. Byl v hledání rychlejší. Musel jsem si dílky od Sama brát a přikládat je k obrázku místo něho.

Nejsem žádný psycholog, ale ta rychlost, s jakou uměl správný dílek najít, mě zarazila. Vždyť nedokázal ani mluvit, kromě „a to“, „eče“ nebo někdy „mam“. Myslelo mu to mnohem líp než mně. Bude nejspíš chytrý, uvědomil jsem si. Co je to ale myšlení? Jeden rakouský filozof ve svém díle tvrdí, že myšlenky jsou smysluplné věty. Sam ale nedokázal souvisle promluvit. Znal jenom několik zkomolenin. Co v něm tedy myslí? Teprve teď mě napadlo, že věty nemusejí být jen ze slov, možná že mohou být z tvarů a představ...

Stejně jsem měl z toho zjištění, že bude asi jednou inteligentní, velkou radost. Já jsem byl většinu svého života za blbce. Špatně jsem se učil ve škole, pořád mi hrozilo propadnutí. Ani v pozdější pracovní kariéře jsem moc nevyníkl. Jednou jsem si při sklence vína o tom složil takovou říkanku:

*Mám povolání jedno
ale víc jsem měl
Něco jsem dělat mohl
hodně musel*

*Nikdy co bych chtěl
Čáral jsem na prkně
jako konstruktér
Coby pomocný dělník
vařil na stavbě tér
Dělal díry do železa
na sloupové vrtače
Jako zámečník jsem přišel
k všelijaké párače
Psal jsem taky básně do novin
a snažil se o spoustu jiných volovin...*

A tak to pokračuje dál. Než se mi podařilo dostat se na vysokou... Tam mi to kupodivu docela šlo.

Jenže pak jsem si vybavil osud Slávka.

Studoval jiný obor než já – matematicko-fyzikální fakultu. Seznámili jsme se v menze. Už si nevzpomínám, proč jsme se skamarádili. Občas jsme spolu zašli na pivo. Povídali jsme si o politice, o počasí, o literatuře nebo o holkách. Někdy se mi na čas ztratil a neviděl jsem ho třeba půl roku. Jednou po delší pauze a dlouhém posezení v hospodě se mi svěřil se svým trápením. Zrovna ho propustili z blázince. Pověděl mi, že čas od času musí pobývat v psychiatrické léčebně. Má deprese. Je totiž moc chytrý, naměřili mu IQ přes 140. K ničemu mu to ale kromě školy není dobré. Neví, jak žít.

Po čase mi zmizel z dohledu, u mimopražských studentů na tom nebylo nic divného. Dokonce jsem zapomněl jeho příjmení. Jednou mi přišlo parte s jménem Bronislav, neznámým příjmením a krátkým dopisem od maminky: že se její syn nešťastnou náhodou zastřelil při vojenském výcviku a že to oznamuje jeho spolužákům a kamarádům. Nebyl jsem si jistý, jestli jde o mého Slávka, Bronislave či Broňku jsem mu nikdy neříkal, kondolenci jsem však mamince napsal. Kolik jiných Bronislavů jsem kromě něho znal? Žádného...

Samozřejmě vím, že schopnosti nejsou všechno. Co by člověk byl, kdyby se mu nedostalo vzdělání, kdyby nepotkal

inspirující lidi, kdyby nebyl s to poznat, jak cítí a myslí druzí? Kdyby nedokázal v životě najít své místo? Tak se musí narodit do doby, která mu dá možnost se rozvíjet... Člověk po příchodu na svět vlastně nemá nárok na nic – ani na rodiče, ani na dobu a někdy ani na život...

Zahlédnout však ten záblesk probouzejícího se rozumu je malý zázrak, nebo spíš velký, ba přímo ohromující...

Naučil se rychle lézt po čtyřech a brzy lezl tak rychle, že jsem mu sotva stačil.

„Ty jsi jako rychlovláček!“

Pak se začal zvedat, to mu šlo taky dobře, zvlášť když se mohl něčeho chytit nebo když byl někdo nablízku. Ještě mu nebyl rok a mermomocí chtěl chodit. „Vstaň a chod“, ale co s gravitací?

Padal a vstával neustále. Nikdo ho k tomu nenutil, sám si to umínil. Díval jsem se na něho s obdivem, jak je houževnatý. A nemotorný zároveň. Udělal krok a neudržel rovnováhu. Neplakal, nevydal ani hlásku. Zase vstal, udělal krok a spadl. Lucka tak snaživá nebyla. Když spadla, už se jít ne-snažila, teprve za dlouho, až na nezdar zapomněla. Samko se pádem odradit nedal, okamžitě vstával a pokoušel štěstí.

Poprvé se mu podařilo ujít pár kroků a zastavit se ve vzpřímené poloze u příbuzných na návštěvě, když jsme se na něho nedívali a bavili se mezi sebou. Nevíme, kdy se mu to podařilo.

„Podívejte, on chodí!“ vykřikla Lucka, když si ho všimla. Napřáhla k němu ruce, Sam se otočil a bezpečně půlku pokoje přešel k ní. Bylo na něm vidět, jak ho úspěch těší a jak je na něj hrdý.

Vtom se objevil tatínek. Do té chvíle na Sama platil alimenty, nepatrně vyšší než stanovil soud, jinak ho syn moc nezajímal. Občas si s Luckou o synovi telefonoval nebo mailoval. To bylo všechno. Když ho žena, kvůli které Lucku opus-

til, zničehonic nechala, chtěl se k Lucce vrátit. Báli jsme se, že se dá dcera přesvědčit a že se pak budou špatné zkušenosti opakovat.

Naštěstí si našel nějakou přítelkyni, která se k němu do bytu i nastěhovala, a tím byl namlouvání konec. Tehdy se však Lukáš rozhodl, že si Sama bude brát domů na víkend. Nejspíš pod vlivem své nové přítelkyně.

Zkoušeli jsme to Lukášovi rozmluvit. Byl pro Sama cizí člověk. Nemohl ho zkrátka odvézt na dva dny pryč. Měli by si na sebe postupně zvyknout. Ať k nám chodí na návštěvy, třeba i se svou přítelkyní, a potom si Sama občas vezme na výlet a po výletě ho vrátí domů. Sam ještě nikdy nespál přes noc jinde než doma.

„Na takové chození po návštěvách nemám čas!“ řekl Lukáš.

Sam jako kdyby pochopil, o čem mluvíme, bál se. Kdykoli tatínek přišel, zalezl pod křeslo a jen občas ustrašeně vykukl, jestli je už pryč.

Lucka s podporou mé ženy i mne Sama nedala.

Lukáš odešel tehdy našťvaný.

V něčem jsem Lukášovi rozuměl. Děvčátka si od malička hrají na maminky. Muži jsou na otcovství nepřipravení. Vím to ze své zkušenosti. Ani jednou jsem o roli být tátou předtím nesnil, a přitom jsem si vysníval všechno možné, nikdy jsem se tím, že jednou budu otcem, nijak zvlášť nezabýval, vůbec mě to nezajímalo. Dokonce ani v zamilovanosti nebo při seznamování s ženami o to pochopitelně nešlo. Právě naopak. Dlouho jsem nechtěl být tátou.

Ale od první chvíle, kdy jsem poznal Jitku, jsem o té možnosti přemýšlel. Věděl jsem, že s ní bych dítě dokázal mít. Jitka toužila po mateřství. A díky ní už jsem si tu roli uměl představit a začínal jsem si dítě i přát. Taky mi bylo tehdy přes třicet.

Ale teprve když přišla dcera na svět a přinesli jsme si ji v peřince z porodnice domů, se ve mně cosi definitivně zlo-

milo a stal jsem se otcem nejenom fakticky, ale i svým smýšlením, plně jsem tu roli přijal.

Ta přeměna sice probíhala nepozorovaně už dřív, ale spustila se zřetelně až ve chvíli, kdy jsem se dověděl, že Jitka otěhotněla. Začal jsem se bát. Co bude s mojí ženou, taky jí bylo skoro třicet, co s dítětem. Při běžných preventivních testech zjistili, že nesouhlasí naše Rh-faktory. Chceme riskovat, ptali se nás; nevědí, jestli se dítě narodí zdravé, nebo postižené. Chtěli jsme je mít. Cítili jsme, že přijmeme i postižené dítě. Naštěstí všechno dopadlo dobře. Do posledního okamžiku ale napětí.

Zdravá holčička, Jitka šťastná, já omráčený a zmatený, všechno bylo, jak má být. Ulevilo se mi. Ale od té chvíle jsem se o dceru vlastně nepřestal bát, brzy jsem pochopil, že strach o dítě bude celoživotní.

Malému dítěti každou chvíli něco je, tu ho bolí břicho, tu bůhvíproč pláče, přicházejí dětské nemoci...

Jakmile se člověk o někoho bojí, začne ho mít ještě víc rád. Zničehonic jsem na tu malou nemotornou holčičku doma v postýlce každou chvíli v práci myslel, a sotva jsem přišel domů, hned jsem k ní spěchal, měl radost z jejího úsměvu na přivítanou, byl jsem nadšený z každého sebemenšího pokroku, který udělala.

A za rok, světe, div se!, ten vousatý, pohodlný chlapík, jemuž děti bývaly kdysi spíš na obtíž, ten, co tady leží na koberci u malého batolete a trpělivě mu podává kostičku po kostičce, jsem byl já.

Být tátou patřilo k mým největším životním překvapením.

Zatím jsem Samkovi nahrazoval tátu já. I v tom, že se mi chtěl podobat. Někdy to bylo až směšné.

Třeba:

Měli jsme vedle sebe u kulatého stolu v kuchyni své místo. Jeho vysoká židlička, ještě po Lucce, byla po mé pravé ruce.

Dával jsem mu ochutnat kousky ze svého talíře, přes protesty maminky a babičky. Chutnalo mu všechno, i okurky.

Brzy začal vyžadovat stejné jídlo, jaké dostávám já. Uměl se mimikou a pohyby vyjádřovat srozumitelně. Vehementně se domáhal splnění svého přání. Maminka s babičkou mu nakonec ustoupily, dostával na talíř totéž co já, ale nepozorovaně ho vždy nakrmily jeho dětským jídlem, takže symbolická porce zbyla.

Jeho přání dělat totéž co já, jsem zkusil využít k naučení řeči. Snažil jsem se já, snažil se taky Sam, ale vždycky bezvýsledně, někdy se kvůli tomu, že mu to nejde, i rozplakal.

Těšilo mě, že mě má rád, ale nechtěl jsem, aby byl na mě přespříliš závislý.

Jsem starý.

V noci mě často přepadá úzkost. Popsat ji nedovedu. Je to prostě vědomí konce. Asi souvisí s nemocným srdcem. Bolesti ramene, které jsem před časem zažíval, byly ve srovnání s tím tlakem v prsou a úzkostí mnohem pronikavější a trýznivější, ale víc z tohoto světa. Ta tíseň přesahuje kamsi do neznáma.

V ní nejde o to, že jsem možná mnohé nestihl, že po mně nezbude ani stopa. Víím, že se tím mnozí muži mého věku trápí. Moji vrstevníci většinou pracovali na šachtách a v hutích. Když se ocitli v penzi, divili se tomu, že je nikdo nepotřebuje, dokonce ani jejich profese...

Znal jsem taky několik spisovatelů, všichni se dožívali zapomenutí svých knih, a to nejen proto, že by byly špatné, ale kvůli rychlosti, s níž se mění svět a hodnoty lidí v něm. Každá kniha teď byla zapomenuta, každý obraz, každé lidské dílo, skoro hned poté, co vznikly. Jako kdyby doba byla ve všem rychlejší než my. Ještě tu jsme, náš svět však už ne, většinou nám skoro dočista zmizel. Co jsem nestačil udělat, už neudělám. Můj vlak je pryč...

Moje úzkost je ale jiná, tohle neobsahuje.

Kdysi v ateliéru jednoho známého jsem poslouchal debatu několika malířů o smrti. Někdo z nich řekl:

„Jde jenom o to, smířit se s tím, že po smrti nic není.“

Tenkrát se mi zdálo, že je to správný postřeh. Prostá a jasná věc – musí se získat potřebný nadhled. Teď to vidím trochu jinak. Kdybych použil slov onoho malíře, řekl bych:

„Jde jenom o to, smířit se s tím, že všechno zůstane beze mne. Nejen to vykonané a nevykonané, ale hlavně to prázdné místo.“

Zní to jakoby stejně, ale není to totéž. Rozdíl mi dává pocítit moje noční úzkost. Jsem neschopný smířit se s tím, že tady všechno zůstane beze mne, že nebudu v životech svých blízkých. Nejsem s to logicky vstoupit do nicoty, opustit tento svět, odejít od ženy, dcery a vnuka.

Ani víra v posmrtný život by mi asi nepomohla. Tuším, že ne. Před lety jsem navštěvoval svého staršího a velice vzdělaného kamaráda na smrtelné posteli. Byl hluboce věřící člověk. Trápil se hrozně, v bolestech mu pomáhalo pouze morfium. Jeho manželka byla velice ráda, že za ním pravidelně chodím.

„Možná, že to umírání má lehčí aspoň v tom, že věří v Boha,“ řekl jsem jí jednou při odchodu v předsíni.

Zavrtěla hlavou:

„Ne. Nemá. Musím ho držet za ruku. Bojí se. Nechce jít odtud.“

Obě se rozhodly pevně: Sama nedáme!

Zkoušel jsem jejich rozhodnutí zvrátit. Vždyť je vlastně dobré, že táta začíná mít o syna zájem. Pokoušel jsem se vyjednat nějaký kompromis. I Lukáš byl stejně neústupný jako ony. Buď si Sama odveze s sebou, na jak dlouho bude chtít, navštěvování a procházkování odmítá, nebo se začne práva na styk se synem domáhat soudně.

Pro začátek snížil placení alimentů na stanovenou tisíci-korunu.

„Lukáši, tím snížením alimentů netrestáš Lucku, ale přímo Sama. Uvědomuješ si to?“ zeptal jsem se ho jednou.

Měl plno vytáček, ale peníze vrátil na vyšší částku.

Samovi byly dva roky. Lucka se vrátila do práce a tak většinou zůstával s námi dvěma.

Měl se dobře. Ve všem jsme mu pomáhali, hráli si s ním, povídali mu různé věci.

Oba jsme však cítili, že mu takový izolovaný pobyt neprospěje. Musel mezi děti. Kdyby tady v sousedství aspoň nějaké byly, ale nikde žádné, všude staří lidé.

Jednu možnost ale Jitka objevila v našem vesnickém obecním zpravodaji. Ve školce pořádají tanečky pro děti do tří let. Tam s ním můžeme chodit.

Ochotně nám Sama vzali. Zaplatili jsme je. Konaly se dvakrát týdně.

Většinou jsme se Samem chodili oba dva, Jitka i já.

Probíhaly ve velké a protáhlé místnosti podobné zasedačce. Asi to doopravdy byla zasedačka. Po obou delších stranách stály stoly, sražené k sobě boky a se zastrčenými židlemi. Otevřený prostor působil na děti po příchodu do kurzu vyzývavě, rozbíhaly se na všechny strany a nejvíc od stěny k oknu, kde byla místnost nejdelší.

S rodiči přicházelo obvykle deset nebo patnáct dětí a Sam se k nim hned přidával. Patřil k těm nejběhavějším a nejdivočejším. Běhal tak horlivě, až zrudnul ve tváři a zpotil se. Museli jsme ho brzdit, lákat na pití.

Konečně paní, co vedla kurz, zapnula magnetofon a začala zpívat:

*„Všechny myšky z hnízda,
bude velká jízda.
Připravte si síly,
kutálíme sýry...“*

Vyzvala děti, aby udělaly kruh i s maminkami a tancovaly. Dávaly do domečku zvířátka, chytaly bubliny a podobné věci.

Něco z toho Sama zaujalo, ale většinou ho hry a tanečky nebavily.

Lezl pod sraženými stoly. Zjistil, že nad přiřazenými židlemi je tunel. Sedačky byly rovné a polstrované, takže se po nich dalo dobře lézt, kromě toho vedly souvisle z jednoho konce na druhý a tvořily v místnosti písmeno U. Tím byl nadšený.

Rychlé lezení po čtyřech ovládal dokonale, už ho sice nepoužíval, takže na něj trochu pozapomněl, teď se však nabídlá příležitost znovu ho uplatnit.

A to byl v kurzu náš hlavní problém.

Sotva jsme přišli a sotva skončilo úvodní divoké běhání dětí a sotva paní instruktorka zahájila hodinu, Sam vlezl pod stoly a začal lozit.

Instruktorka se pokoušela Sama k tanečkům a hrám přilákat, ale když se jí to nedařilo, přenechala tu starost nám. Samíček se dal přimět málokdy. Děti, kvůli nimž jsme tam chodili, ani tancování ho moc nezajímaly, jen ty průlezky.

Ale někdy přiběhl hned.

Třeba když děti začaly stavět z plastových destiček klikatý chodníček přes celou místnost a měly do něho doplňovat vyřezaná zvířátka a písmenka, přidal se k nim bez pobízení. Ostatní děti hledání a dosazování správných obrázků postupně omrzelo, nechtělo se jim dílky hledat a každou chvíli zjišťovat, že nepasují do otvorů. Jen Sam trpělivě z hromádky vybíral a doplňoval do chodníčku dílek po dílku. Nespletl se ani jednou.

Taky jsem si všiml, že když si konečně našel nějakou hračku a když mu ji vzalo druhé dítě, nebránil se a byl jenom překvapený, co se to děje. Zkoprněl úžasem. Nedokázal na chování druhých dětí vůbec reagovat. Doma mu přece nikdo nikdy žádnou hračku nebral.

Dobré bylo, že Sam se Lukáše přestával bát. Válečný stav s našimi ženami sice trval, ale když Lukáš někdy přišel věc

řešit, zašel i za Samem, vzal ho občas do náruče. Musel ho pokaždé vylákat, nebo vytáhnout ze skryše. Syn si na tátů přece ale jen zvykal. Jednou spolu kreslili. A už při jeho příchodu tak kvapně neutíkal.

Lucka si uvědomila změnu. A začala uvažovat o Samových víkendových pobytech u tatínka. Já jsem ji v tom podporoval. I Jitka začala ustupovat.

„Tak si ho na některý víkend vezmi,“ řekla Lucka konečně Lukášovi. „Zkusíme to.“

Domluvili se na střídavých víkendech, jednou za čtrnáct dní půjde Sam k tátovi.

„Snad to dopadne dobře,“ povzdechla si dcera, když Lukáš odešel.

Přišel si pro Sama hned v nejbližší pátek odpoledne.

Pamatuji si, jak mi v dětství vadilo, když jsem musel spát u tety. A to mě měla ráda a bydlela hned vedle. Snesla by mi modré z nebe. Ani plakat jsem kvůli ní nemohl, aby jí nepřišlo líto, že k ní nechci. Měl jsem ji rád, ale proč jsem musel u ní spát? Od rodičů mi příkaz, že mám k jít k tetě na noc, připadal jako zrada. Mysleli to samozřejmě dobře, chtěli vyhovět osamělé tetičce, která byla vdova a ve svém domku žila sama.

Teprve když jsem byl starší, začal jsem se opatrně bránit, různě protestovat a vymlouvat se, abych k ní nemusel. Občas se mi to i podařilo.

Sam to, že jsme ho dali tatínkovi a že s ním musí odejít, nesl těžce. Zůstal sedět nehybně vzadu v autě v sedačce a ani se na nás nepodíval, když jsme mu mávali. Hleděl zarytě před sebe.

Auto odjíždělo. Jak jsem Lukášův renault vyprovázel pohledem, přesně jsem cítil, jak Samovi je. Tohle se dítěti vysvětlit nedá.

Bylo mu ale hůř, než jsem si myslel. Ocítl se v situaci, kterou vůbec neznal. Bez možnosti komunikovat. Kromě pěti

šesti slov – a často ještě zkomolených – se nedokázal vyjádřit jinak než posunky. Nerozuměli mu a on zase nechápal, co po něm chtějí. Vypadalo to, že nechce poslouchat a že si dělá, co ho napadne.

Lukáše a jeho přítelkyni to znervozňovalo. Nevěděli si s ním rady.

My jsme doma jeho zkomoleniny, pantomimu a posunkovou řeč chápali a bez potíží se s ním domlouvali. Už jsme věděli, že když si hraje nebo když je něčím zaujatý, musíme nejdřív upoutat jeho pozornost a pak ho požádat, aby dokončil, co dělá, předem mu říct, že po něm za chvíli něco budeme chtít, třeba umýt se. Neuměl okamžitě poslechnout. Potřeboval věc dokončit. Asi na něho křičeli, možná že ho tatínek i plácl, protože když ho v neděli večer Lukáš přivezl, zničehonic i před námi zvedl hlas.

„Vidiš, už jsi doma,“ utěšovala ho Lucka při svlékání v předsíni.

Teprve po Lukášově odchodu se rozplakal. Stál v předsíni a štkal, hrozně a zoufale. Nechtěl jít dál, odmítal udělat krok, odmítal, abychom ho vzali do náruče. Půl hodiny vzlykal. Několik minut trvalo, než nám dovolil aspoň dotek. Nezbývalo nám nic jiného, než ho pokradmu hladit po vlasech a konejšit.

Pak najednou zmlkl, skryl hlavu mamince do klína. Tiše se třásl.

Sam se z návštěvy u tatínka vzpamatoval dlouho. Skoro týden.

Uklidňovaly ho procházky, a když jsme ho nechali nerušeně si hrát. Líbilo se mu, když mu při hraní někdo pomáhal, ale musel respektovat jeho hru a nevnučovat mu své nápady. Nový nápad přijal, jen pokud byl v duchu jeho hry nebo ji nějakým způsobem nečekaně rozvíjel. Jinak ho znervozňoval. Venku bylo ale hezky, takže jsme hodně chodili na dlouhé procházky.

Už jsem věděl, že když je rozrušený, má stejně jako já raději údolí s rybníky než cestičky mezi stromy v lese. Bral jsem ho tedy dolů do vsi, a když jsme jednou zamířili s trojkolovým kočárkem – šikovnou novinkou – na pěšinu přes louky, povídám mu:

„Víš, já jsem měl se svým tátou taky trápení. Když jsem byl malý asi jako ty, zdálo se mi, že mě nemá rád. A když jsem dospěl, pochopil jsem, že jsme každý úplně jiný.“

Byli jsme odlišní téměř ve všem a skoro na všechno jsme měli opačný názor. Na lidi, na politiku, na umění. Každý z nás věřil něčemu jinému a ctil jiné hodnoty. Když jsem chválil koncert filharmoniků, na kterém jsem byl prvně v životě, hned začal namítat: „A taková dechovka, to ti nic neříká, že?“

Podle mě uznával vždy hlavně to, nač někdo přilepil nálepku nejlepší. Nejlepší zpěvák, nejlepší film, nejlepší kniha. Dost mě tím rozčiloval, vždyť se řídil míněním průměru, sám si o ničem ani nedokázal udělat vlastní názor. Přestože se tvářil, že si to sám myslí, určitě o tom někde slyšel a jen to vydával za vlastní přesvědčení.

Spoustu jeho známých nestálo za nic, ale byly mezi nimi i zajímavé osobnosti. Divil jsem se, jak k téhle sbírce různorodých lidí přišel. S některými se i doopravdy přátelil. Bylo to asi tím, že měl přímo geniální sociální inteligenci. Vystihl, co se komu líbí. Dokázal si lidi získat svou bezprostředností a srdečností. Uměl mluvit se známým hercem, špičkovým lékařem, ale i s domovnicí a obyčejným důchodcem na lavičce. „Jsi jediný, kdo si mě neváží,“ vyčítal mi občas.

Nebyla to pravda, mi se jen protivily povrchní způsoby, jakými věci posuzoval či odsuzoval. Ukvapený úsudek a generalizace všeho, o čem mluvil, to převažovalo.

I tak jsem ho měl rád.

Kdykoli jsem ho viděl přicházet domů, cítil jsem i na dálku, že je to můj táta a že mě těší jeho blízkost. A když někam na pár dní odjel, chyběl mi. Často jsem si umiňoval,

že se s ním už nebudu hádat a dám mu ve všem za pravdu. Chtěl jsem s ním vyjít po dobrém a žít v klidu, vždyť jsem mu byl za spoustu věcí vděčný. Podporoval mě třeba na studiích. Bez rodičů bych školu těžko udělal. Snažil jsem se ovládnout, ale nakonec jsem to nevydržel a zase jsem něco řekl a byli jsme v sobě.

Nejlépe v životě jsme spolu vycházeli, když jsem si našel práci a odstěhoval se od rodičů. Vídali jsme se jednou za dva, nebo spíš tři měsíce a bylo fajn si s ním a mámou povídat jen tak o všedních věcech a rodinných záležitostech.

A ještě lepší to bylo, když se narodila Lucka a když se stali dědečkem a babičkou. To bylo vůbec nejlepší období. A každé Vánoce k nám příjížděli a trávili je u nás. Lucku zalovali dárky.

Můj bratr – tedy tvůj strejda Michal, však ho taky jednou poznáš – žije v USA a na každé Vánoce je zval. Že jim zaplatí cestu, počká je na letišti, ať se nebojí, postará se o všechno. Nikdy za ním ještě nebyli. Toho roku se přece jenom nechali přemluvit a odhodlali se do Ameriky letět. Rozhodli se strávit u bratra několik týdnů před Vánoci a potom po vánočních svátcích se vrátit domů a silvestra slavit zase jako vždy u nás.

Bráška Michal bydlel ve Washingtonu. To je moc zajímavé město, vím to z knížek a různých filmů. Táta s mámou taky byli unešeni, dennodenně se chodili dívat na Lincolnův památník, na Monument u jezera, budovu Kongresu a k Bílému domu. Několikrát nám nadšeně telefonovali.

Vraceli se domů přes Frankfurt na Mohanem. Nějaký výhodný let. Navíc mohli přespat u jednoho bratrova známého poblíž centra města. Všechno probíhalo dobře. Prohlédli si Frankfurt a druhý den ráno je ten známý vezl na letiště. Bylo to autem asi hodinu cesty.

Táta zemřel kousek před letištěm. Odmlčel se v hovoru s mámou a jí se zdálo, že najednou usnul. Teprve po chvíli zjistila, že nespí.

Bratr mi telefonicky podal zprávu, když odletěli z Washingtonu. Že odstartovali v pořádku. Když volal podruhé, myslel jsem si, že mi chce říct, že ve Frankfurtu už přestoupili na jiné letadlo a že brzy budou v Praze. Hned mi ale bylo jasné, už z jeho pozdravu, že se něco stalo.

Řekl: „Mám pro tebe špatnou zprávu. Nemáme tátu.“

Později mi maminka všechno vyprávěla. „Měl takovou radost, že se vrací domů a že vás uvidí. Nejspíš umřel z té radosti. Jinak si to vysvětlit neumím.“

Jsem rád, že jsem měl tátu, víš.

Často na něho myslím. Představ si, že mi ho někdy v něčem připomínáš? Směješ se úplně stejně jako on! Zdědil jsi jeho smích...

Samku, musíš mít se svým tátou trpělivost, jednou ti možná bude chybět jako mně ten můj. Potřebuješ tátu a on tě taky potřebuje, i když to zatím neví.

Uvidíš, že časem se to mezi vámi srovná... A snad mnohem dřív než se to podařilo mně.“

Měl rád věci, které se točí, a měl rád hlavně systém – když jedna část vede k druhé, třetí a jiné části a všechny dohromady tvoří fungující celek. Jednou při procházce, při které jsem chtěl spojit příjemné s užitečným, jsme objevili něco, co všechny stránky Samova zájmu neuvěřitelně spojovalo.

Vzal jsem ho s sebou na poštu. Zase jsme měli ten šikovný sportovní kočárek, z něhož mohl Sam vylézat, kdykoli se mu zachtělo. Prošli jsme kolem zamřížované budovy městské policie, která sousedila s poštou. Právě když jsme míjeli vnější jednotku klimatizace pod jedním z oken policie, spustil ventilátor. Okamžitě jsem přidal do kroku, protože jsem věděl, že Sam je citlivý na hluk, hned se chytá za uši a zdešeně prchá pryč.

Místo toho ale začal ve sportovním kočárku křičet, ať zastavím, že se chce vrátit a chce si tu skříňku s točící se vrtulí prohlédnout.

„To – a to – a to!“ ukazoval mi netrpělivě a vylézal z kóčárku.

Zastavil jsem. Sam se rozběhl zpátky ke skřínce. Rychle jsem běžel za ním a zadržel ho aspoň pár decimetrů od vrtule za mřížkou. Poslechl.

„Slib mi, že se budeš jenom dívat a nebudeš dovnitř strkat prst.“

„Aňo.“

Žasl. Stál asi půl metru od klimatizace a s údivem sledoval tu věc. Pozoroval točící se větrák, mřížky skříňky, potrubí, kabely. Jakmile spínač vrtuli vypnul, hluk ustal. Lopatky ventilátoru běžely setrvačností, stále pomaleji a pomaleji, vzhledl ke mně nadšeně a vybídl mě jednoznačným výrazem své tváře, abych mu ten zázrak popsal.

„Říká se tomu klimatizace,“ povídám. „Je to zařízení, které má za úkol udržovat v celé budově nebo v jednotlivých místnostech příjemné klima, to znamená prostředí pro lidi. Nasává venkovní vzduch, filtruje ho, upravuje vlhkost a teplotu na požadované hodnoty a dopravuje ho tam, kde je to zapotřebí, aby se lidé uvnitř budovy nebo v různých místnostech cítili opravdu dobře,“ začal jsem mu vysvětlovat smysl zařízení, a to podrobným způsobem, jaký má rád.

„Obvykle se skládá ze dvou jednotek. Jedna je venku a druhá uvnitř budovy nebo v jednotlivých místnostech...“ Snažil jsem se být přesný. Už jsem ho dávno nepodceňoval, věděl jsem, že když něco popletu, pozná to a začne protestovat.

„Nejdřív si probereme klimatizaci o dvou jednotkách, kde pochopíš její princip, potom tu, která funguje jako jedno zařízení v menších místnostech, většinou v bytech. Vidiš ten černý kabel, co vede k boku skříňky, to je přívod elektrického proudu...“

Kolem nás chodili lidé na poštu a vrhali na nás tázavé, vyčítavé i pohoršené pohledy. Někteří si asi mysleli, že se chystáme městské policii s klimatizací pod oknem něco nekalého

provést. Možná, že některé kolemjdoucí taky napadalo, že zrovna na takovém hloupém a nevhodném místě chci nechat chlapce vyčůrat. Neměl jsem na vybranou, musel jsem všechny části zařízení poctivě popsat. A když se mi podařilo jakž takž vyprávění dokončit včetně přívodů, šroubů a úchyťů, rychle jsem řekl – dřív než Samíček stačí pronést své známé „eče“, abych začal od začátku:

„A teď se půjdeme podívat vedle na poštu, kde možná budou mít podobnou vnitřní jednotku jako na policii,” přičemž jsem trnul, jestli na poště vůbec nějaká klimatizace je. „K policistům jít nemůžeme, víš. Jsou moc zaměstnaní a důležití,” dodal jsem ještě.

Naštěstí na poště klimatizaci měli. Kdybych se spletl, ztropil by mi Samek skandál. Křičel by na celé kolo a možná i trucoval vleže na zemi, že jsem neříkal pravdu.

Ulevilo se mi. Klimatizaci tam měli a dali si ji nad pultíky pro vyplňování sportky, mávala na nás lamelami a blikala diodami.

Tahle jednotka klimatizace Samovi připadala ještě zajímavější než venkovní. Stáli jsme pod pultíkem s tikety jako před oltářem, Sam nehnutě sledoval jednotku pod stropem a já popisoval, co a jak a k čemu to je.

Dveře u jedné z přepážek se otevřely a vyšla starší paní a zamířila přes sál pošty do své kanceláře. Znal jsem ji, byla to vedoucí pošty, která bydlela nedaleko od nás, tak jsem ji pozdravil a vysvětlil, že vnuka hrozně zajímá jejich klimatizace. Že mu teď povídám, jak funguje. Paní se usmála, zmizela v kanceláři a přinesla nám ovladač. Ukázala Samovi, jak se klimatizace přepíná, jak se nastavuje teplota a volí rychlost větráku. Sam zmáčkl tlačítko – a ejhle, větrák poslechl. Oči mu zářily.

„Můžeš si ho zkoušet, tímhle tlačítkem otáčky přidáváš a tady je ubíráš,” řekla mu. „Já ti ten ovladač na chvílku půjčím. Až tě omrzí, zaklepejte mi s dědou na dveře a vezmu si ho od tebe.“

Právě tak vypadá šťastný člověk prožívající zjevení. Hlavu pozvednutou ke stropu, v ruce ovladač a jiskřící modré oči.

Bylo mi jasné, že ho z pošty hned tak nedostanu. Bez pláče a protestů to určitě nepůjde. A vtom jsem dostal nápad.

„Same, nechtěl bys vidět schéma fungování klimatizace? Na internetu jsou různé návody, beztak tam najdeme i podrobný náčrt klimatizace. Vytiskneme si ho doma na tiskárně a pořádně ho probereme do detailů.“

Nechtělo se mu přestat mačkat tlačítka, ale pak přece jen zvítězila zvědavost. „Určitě objevíme i náčrt skvěle popsáný a očíslovaný...“ lákal jsem ho.

A tak si nakonec nechal vzít ovladač a zaklepali jsme na dveře paní vedoucí.

Můj předpoklad, že se na internetu najde schéma klimatizace, se potvrdil. Bylo jich tam spousta. Vybral si devětdvacetistránkový návod s mnoha popsánými a očíslovanými obrázky. Vytiskli jsme si všechny strany a dlouhé hodiny je probírali.

Co by si pamatoval, kdybych umřel? Napadlo mě při tom prohlížení schémat. Možná by si pamatoval nějakého vouse-tého pána, který se s ním bavil o klimatizaci. Víím, že kdyby můj děda umřel v mých třech letech, nepamatoval bych si zřejmě vůbec nic. Neměl bych s ním spojený jediný zážitek. Jako kdyby ani neexistoval. Co prožíváme v raném dětství, většinou mizí beze stopy. Rozumím sugestivnímu obrazu slepce jako metafoře o lidském vědomí a paměti. Nejsme sice převážnou část života úplně světloslepí, ale stále jdeme v mlze, vnímáme jen to, co se z ní vynořuje, odněkud se objevují záblesky. Nebo vidíme jen pár kroků před sebe a trochu okolo, ostatní se ztrácí v neproniknutelné mlze.

Co by si počalo dítě, kdyby v ní zůstalo samo? Mít průvodce je pro něho osudovou potřebou. Průvodce se ho dotýká, usměrňuje ho, je s ním v bezpečí. Stačí slyšet hlas člověka-průvodce a zná směr i překážky na cestě. Stačí tušit toho,

koho máme po boku, kdo před námi jde nebo nás následuje, a nejsme sami. Jeho existence nás provází neviditelným a neustálým poutem. Neseme si ho s sebou a v sobě. Je to jako mít v životě pevnou nitku, které se můžeme držet, podle níž dokážeme jít pořád a jakoby navždy.

Jean-Paul Sartre ve Slovech píše, že děti jsou pro staré lidi zrcadlem smrti. Myslím, že i mladí a dospělí jsou takovým zrcadlem. Pro staré je všechn život zrcadlem smrti. Protože jdou z bílé mlhy do černé tmy. Myslím, že do mé mlhy padá už hodně rychle soumrak.

Samkovi byly tři roky. Škálu citoslovcí, různých výkřiků a zvuků si rozšiřoval, ale nemluvil. Nanejvýš se mu občas podařilo napodobit konec nějakého slova. Začali jsme mít starosti. Něco není v pořádku. Přitom dokázal počítat do pěti. Když se mu řeklo třeba: „Podej mi tři kolečka!“ Našel opravdu tři. „Právě tolik máš roků – tři. Zkus to říct – tři!“ Snažil se, vyšly mu z toho různé zvuky, nic nebylo správně.

Nicméně při hraní si povídal. Vypadalo to jako lidská řeč, melodie, intonace i s emočním zabarvením, neznamenal to však nic. Jen imitoval povídání, to, jak mluvíme mezi sebou nebo, jak mu vyprávíme.

Ptal jsem se naší rodinné přítelkyně Dagmar, dětské lékařky v důchodu, jestli se Samem nemáme kvůli opožděnému vývoji řeči podstoupit nějaká vyšetření.

„S tím se stejně nedá nic dělat,“ řekla mi na rovinu. „Některé děti prostě začínají mluvit později. Zajděte s ním na ušní, ať mu vyšetří sluch. Ale podle mě, jak ho znám, slyší dobře.“

Měla pravdu, slyšel velice dobře, dokonce nadprůměrně dobře. Foniatrie ho zajímala, spousta přístrojů, které ještě neviděl. Musel jsem mu doma nakreslit schéma, jakým způsobem mu uši vyšetřovali.

Celé dny jsme trávili ukazováním věci na obrázcích i kolem a jejich pojmenováváním. Snažil se slova opakovat. Lí-

bilo se mu to, dokonce nás pobízel, abychom mu věci ukazovali a říkali jejich jména. „To je?... To je?... A to je?“ stále nás vybízel. Nejvíc ho učila Lucka, měla nesmírnou trpělivost. A tu a tam se Samovi opravdu podařilo něco říct, i když málokdy dobře.

Mně se taky povedlo naučit ho několik slov. Aspoň přibližně. Využil jsem Samův zájem o klimatizaci. Vytištěné nákrepy jsme probírali dennodenně.

„Vyzkouším tě, jestlis princip klimatizace pochopil,“ povídám mu jednou. „V místnosti je nám moc teplo, jaký si pustíme vzduch, studený nebo horký?“

Musel o tom dlouho přemýšlet, přímo jsem mu ve tváři viděl, jak se snaží představit si to.

„Mám ti napovědět?“

Zamračil se, že ne. Najednou se šťastně rozesmál a vykřikl: „Studííí!“

„Studený,“ chválil jsem ho, „správně! Potřebujeme, aby se vzduch v místnosti ochladil... A teď jiná otázka. Je nám trochu zima. Jaký si pustíme vzduch z klimatizace, horký nebo studený?“

„Hokííí!“ odpověděl bez váhání.

„Správně, zahřejeme se, pustíme si vzduch horký! Na takové dítě, jako jsi ty, báječný výkon! Jmenuji tě odborníkem na vzduchotechniku...“

Šel jsem na osamělou procházku. Samíček byl o víkendu u táty. Pobyty u tatínka už sice snášel lépe, ale vracel se z nich vždy jakoby otřesený. Na žádnou otázku týkající se toho, jestli se u tatínka měl dobře, nebo se mu tam nelíbilo, neodpovídal. Jako by ji ani neslyšel, jako by neexistovala. Žádné aňo, jo nebo ne.

Byl u tatínka a já jsem se vydal k řece. Když jsem se vracel domů, zamyslel jsem se nad něčím tak, že jsem přestal vnímat okolí. Nevšiml jsem si, že jdu do mírného kopce moc rychle a že se mi divoce zvyšuje tep.

Náhle se mi udělalo nevolno, mdloba, podklesla mi kolena a nedokázal jsem popadnout dech. Svezl jsem se na zem a cítil, že budu zvracet. Naštěstí to nutkání po chvíli přešlo. Zdálo se mi však, že ztrácím vědomí. Lehl jsem se tedy na silnici a bezvládně se roztáhl. Věděl jsem, že auta tudy nejezdí, byla to cesta k silničářskému nepoužívanému skladu. Asi jsem vědomí i na okamžik ztratil.

Za pár minut jsem si odpočal, začal pravidelněji dýchat a mohl i vstát, očistit si oděv od smetí a kamínků a šel pomalu dál.

Byly mu tři roky, uměl se umýt, částečně se obléct, jíst přiborem, jen špatně mluvil. Nedokázal bez pomoci ani povědět, jak se jmenuje a kolik je mu let. Kdykoli se pokoušel něco říct, nebylo mu rozumět.

Do školky ho vzali, prý takových dětí se zkomolenou řečí bývá každý rok několik. Styk s dětmi mu pomůže. Tak to tvrdily učitelky. Snad se ve školce rozmluví, doufali jsme v to i my.

Chození do školky však nezačalo šťastně. Každé ráno jsme Samovi museli dát do batohu složku s plány klimatizace. Bez ní by do školky ani nešel. Upozornili jsem učitelky, že ho to velice zajímá, ať ho občas nechají si nákresy prohlížet.

Ukazoval plánky dětem, žádného z nich to nezaujalo. Studoval si je sám.

Jenže po několika dnech si zapomněl doma stranu sedm. Když na to ve školce přišel, začal plakat, ztropil křik, bez strany sedm nemohl existovat, chtěl se hned vrátit domů, učitelky nevěděly, co se děje. Žádná z nich mu nerozuměla. Kdyby pochopily, o co jde, dokázaly by ho možná ukonejšit. Vztekal se, řval. Utišit ho nesvedly.

Zavolaly ředitelku a ta si brečícího Sama odvedla do kanceláře. Zatelefonovala nám, ať si pro něho hned dojdeme. Lucka z práce odejít nemohla, musel jsem pro něho já. Sam mi ukázal ve složce, že strana sedm není, zůstala doma. Vy-

světtil jsme ředitelce, co se stalo, ale od té chvíle ho ve školce nechťeli. Prý patří do speciální školy, a ne do normální školky. Ony, učitelky, se musí starat o jiné děti, ne jenom o něho.

Neposlouchá, nehraje si s ostatními, a když si hraje, tak sám. Děti si stavěly hrad, rozboural jim ho. Vzpomněl jsem si na jeho údiv v tanečcích, když mu jedno dítě vzalo z ruky hračku. Asi se začíná bránit...

Nechce po obědě spát... A tamhle to a tamhle to...

Nejdřív jejich stížnosti měly podobu domluvy či informace, pak se změnil v zřetelný nátlak.

Paní učitelky nám potvrzovaly v praxi pravidlo vylučování odlišného. Jakmile se člověk čímsi liší, trochu jinak se chová, stává se podezřelý.

Zvláštní bylo, že jedna z učitelek získala titul magistry, ale i druhá učitelka a paní ředitelka školky, které měly nižší vzdělání a obě už byly starší, vystupovaly a mluvily stejně jako by byly jeden organismus. Nezáleželo na vzdělání, ani na zkušenosti. Byly jako zeď.

Sam se po ně stal přítěží. Možná že to tak strašné ani nebylo, stačilo zvolit jiný přístup, a žádné starosti by neměly. Zjistit se to nedalo. To, co tvrdily, bylo tak jak tvrdily a hotovo. Ony vědí, co děti potřebují, mají praxi a jsou odbornice. Vůbec nás neposlouchaly, když jsme jim chtěli poradit, jak se Samem zacházet. Přitom stačilo málo: nekřičet a počkat, až poslechne. Když dokončil, co právě dělal, poslechl vždycky. Kdyby mu řekly, dodělej si to a za chvíli přijď cvičit s dětmi, nebyly by s ním problémy. Jenže tak je to vždy, většina je povoláná mít pravdu, a pravdu mají povolání, protože to říkají.

Zajímavé bylo, jak dokázaly vidět pouze Samovy negativní stránky. Když jsem se mladé učitelky zeptal, jestli by našla v Samově chování aspoň nějaké plus, zamyslela se a nedokázala si vzpomenout. Pokrčila rameny.

Ustoupili jsme. Brali si Sama domů hned po obědě. Snažili jsme se, aby aspoň pár hodin denně byl s dětmi. Bylo nám však jasné, že po prázdninách nám ve školce řeknou, že už

mají plno. Prostě ho nevezmou a budeme muset hledat jinde. Někde ve městě... Jenže kde?

Sam začal mluvit nad obrázky o lidském těle. Nad barevně ilustrovanou anatomií pro děti. Nepodařilo se ho rozmluvit ve školce, ani v hodinách na logopedii, kam jsme s ním každý týden jezdili. Nejtrpělivější z nás byla Lucka, ustavičně si s ním prohlížela obrázkové knížky a pojmenovávala mu věci na nich.

Když přinesla knížku o lidském těle, Samovi se rozzářily oči. Systém v systému a všechno úžasně propojené! S nadšením sledoval, kudy putuje v těle potrava, kudy tekutiny, jak funguje krevní oběh, jak vidíme a slyšíme. A brzy pochopil, že všechno řídí mozek. Ten se stal jeho oblíbenou součástí lidského těla. Chtěl vědět, která oblast zpracovává zrakové a sluchové vjemy, která chuť a čich, čím myslíme a kde je řečová oblast.

Prozradili jsem logopédce, že se mu začíná dařit pojmenovávat části lidského těla. Hned to vyzkoušela. Zeptala se ho na nohy, ruce, břicho a vždy správně odpověděl. Když mu ukázala na vlasy a zeptala se, co tam má, řekl bez váhání:

„Mozek.“

Vykulila oči...

Když jsem pro něho přišel do školky, byl v jiné třídě než obvykle. Učitelka ho zavolala, že má jít domů. Zmateně hledal dveře a místo do šatny šel kamsi do koupelny. Včas jsem ho zarazil. V šatně jsem si dřep, abych se s ním přivítal. Nechal se obejmout, jako obvykle zabořil nos do mých vousů a otíral si jej vrtěním hlavy.

„Ty moje vousy používaš jako kapesník,“ řekl jsem mu se smíchem.

Podíval se na mě a řekl: „Uklidnil jsem se.“

Poprvé pojmenoval, co jsem věděl, že dělá. Díky bohu, ulevilo se mi. Vyjádřené, třeba i nedokonale, pomáhá snášet

mnohé, i to nevyslovitelné. Teď už dovedl ke svým pocitům přidat slova. Teď mu bude líp nejen ve školce, ale i u táťka...

Víckrát v životě mě napadlo, že by smrt byla lepší než život bez vyhlídek. Zažil jsem takové krize. Někdy to bylo z únavy, jindy ze zoufalství. Ale bylo to vždy jen východisko ze situace.

Smířlivě jsem o smrti začal přemýšlet až ve stáří. Když jsem si uvědomil, že jsem se dožil věku, jaký jsem ani nikdy neočekával. Část mých vrstevníků už tady není, zemřelo několik mých blízkých příbuzných i dlouholetých kamarádů. Poznal jsem všechny etapy lidského života. Od dětství po stáří. Kolika lidem to bylo dáno?

Vím, že teď žiju jaksi navíc. A co mě čeká? Potká mě ještě něco tak výjimečného, že bych se na to mohl těšit? Ne. Asi ne. Jen úbytek sil a schopností. Pravděpodobně bude přibývat bolesti a trápení, a to jak fyzických, tak psychických. Stáří je rostoucí bezmocnost a někdy i prohlubující se osamění.

To všechno vím.

A přesto jaksi nelogicky věřím, že jsem ještě nevyčerpal všechny své možnosti. Že se objeví něco, co je třeba k mému životnímu osudu přidat, že v něm možná ještě něco schází, co tam patří.

Z domova důchodců mi píše můj strýc Alois:

„Je pravda, dřel jsem celý život a teď si na to, že ten život jen tak běží, nemohu zvyknout. Ráno jsem jako rozbitý, všechno mě bolí, když si musím trochu sám ustlat – a pak to po mně sestřičky ještě opravují. Tak ubíhá den za dnem a přitom ztrácím paměť...“

Strejda ani neví, jak mu rozumím.

Ani on, ani já však smíření se smrtí nejsme. Každý den života bereme jako možnost, že se ještě něco stane, co nám potvrdí, že to stálo za bolest a trápení. Z vlastní zkušenosti jsem zakusil pravdivost pořekadla starých malířů: „Oči se

bojí, ale ruce to dokážou.“ Pár věcí jsem takhle udělal, lepších než jsem byl sám. Jak můžu vědět, že zase nějaké podivuhodné věci nepřijdou i ve stáří? Není to namyšlenost tvářit se, že všechno vím?

Vyjdu před dům a u branky stojí bílý daněk. Tady daleko na předměstí. Rozběhne se alejí, dívám se za ním a žasnu. Bílý a se vznešeným nádherným paroží. Kde se tu vzal? Ani v zoo je nemají. První obora s daňky je odtud sto kilometrů daleko, někde u Litovle. Nikdy v životě bych nečekal, že před svým domem uvidím bílého daňka.

Copak vím, co mě v životě ještě čeká, co čeká mou ženu, mou dceru, mého strejdu, mého vnuka? Někdy okamžik vydá za celý život.

Ta příhoda s bílým daněkem se mi stala před léty a pořád si ji připomínám. Stejně jako memento mori možná je i memento ut vita, pamatuj na život, na to, že o něm pořád málo víš...

Mladá paní učitelka, magistra, Samovi řekla ve zlosti, že je mimoň. Starší kolegyně cítila, že její rozčilení by bylo vhodné zmírnit, a tak dodala, že je takový jiný.

Když jsme šli ze školky domů, Sam se mě na to vyptával. Samozřejmě si jejich slova pamatoval, ale nerozuměl jim.

„Mimoň, tím se netrap, mimoň jsem taky, to jsme každý někdy,“ zkoušel jsem ho uklidnit. „Znamená to člověka, který nevnímá okolní svět, jen ten svůj. Tohle dělá občas každý, když se soustředí na něco, co ho zajímá. Ale v žádném případě není hezké to druhému říkat, tím se mu vysmíváme, rozumíš?“

„A proč říkala, že jsem jiný?“

„To bych považoval za chválu. Nikdo z lidí na světě není stejný. Ani jeden. Každý je jiný. Já jsem jiný, maminka je jiná, babička je jiná, tatka je jiný, ty jsi jiný. Lišíme se jeden od druhého. Někdo víc, někdo méně. A určitě by nebylo dobré, kdybychom byli všichni stejní. Možná že právě ta odlišnost nás těší a všem nám prospívá. Právě kvůli ní jsme nenahraditelní.

To je moc důležité, abychom byli takoví jiní. Ale musíme si přitom zároveň rozumět, víš.“

Dál se našťestí nevyptával. Kdyby ano, kdyby třeba chtěl vědět, co znamená být nenahraditelný, těžko bych rychle přišel na odpověď. Brzy bych se jistě zamotal do přediiva různých nenahraditelností.

Jednoduché věci bývají složité a dají člověku při vysvětlování pořádně zabrat.

Někdy se Samem mluvím, jako kdyby byl dospělý. Možná, že je to chyba. Uvědomuji si to. Jenže ono to kolikrát ani nejde jinak a já nemůžu čekat, až vyroste; však ono mu z toho něco v hlavě i tak utkví. A potom – nejsem složitý člověk, jsem odjakživa dost průhledný a prohlédnutelný. Moje upřímnost je taková naivita od přírody. S tím se nedá moc dělat. A samozřejmě – ani se nesnažím...

Hledání jiné školky bude ale nutností. Jestli jsme ještě pořád trochu věřili v obrat k lepšímu, od Samova vyptávání na mimoně a jeho jinakost už ne. To, že Sam mluví, situaci ve školce dozajista nezmění. Řekli jsme si o tom doma a shodli se. Všem nám bylo jasné, že si ho definitivně zařadili do škattulky.

Docela mě bavilo sedět na lavičce a dívat se na něho, jak leze na průlezkách s dětmi. Děti přicházely ze široka daleka. Měli jsme štěstí na osvětleného starostu a dobré radní, kteří nechali poblíž školy postavit dvoje velké průlezky pro všechny děti, jak drobotinu, tak starší. Dar z nebes. Když děti přicházely k hřišti, nedokázaly k průlezkám ani klidně dojít. Už zdaleka poskakovaly a rozebíhaly se k nim.

Taky Sam se vždy ode mě odtrhl a brzy se mezi dětmi ztratil. Občas jsem ho zahlédl, jak leze v provazové kleci z jedné věže do druhé, jak se spouští po tyči, snaží se vytáhnout kyblík s pískem, který se zase dal vysypat potrubím dolů, nebo se poukouší vylézt na malou horolezeckou stěnu. Při hře jsou děti stejné, v jejich hravosti splývají rozdíly, které my dospělí

vidíme. Někdo je šikovnější, někomu to nejde. Snaží se jeden druhého napodobovat. Jsou živé jako pytel blech.

Tu radost ze hry a pohybu většinou ztrácíme. Možná že právě doba, kdy jsme ji měli, byla nejšťastnějším obdobím života.

Dívám se na děti na průlezkách a začínám myslet na své věci. Přejdou k těm svým úvahám, ani nevím kdy.

Možná že umřít není tak zlé, myslím si – vzpomínám na tátu, okamžik smrti si možná nestačil ani uvědomit. Někteří lidé zemřou ve spaní, někteří se v nemoci ocitnou v jiné krajině, kde ještě nikdy nebyli.

Vyprávěl mi starý pán, který celý život fotografoval stromy, že když ho srazilo auto před domem a upadl do agonie, procházel se po Vancouveru, kde nikdy nebyl, ale kam se toužil vždy podívat.

I můj přítel, který tak dlouho v bolestech umíral, mi při poslední návštěvě říkal, že mu strašně dobře dělá dívat se z okna na starý ořech, že v těch větvích a listoví se cítí, jako kdyby ho vůbec nic netrápilo. Podíval jsem se oknem na dvůr, abych si ten starý ořešák připomněl, protože jsem si ho při návštěvách nikdy nevšiml. Žádný strom tam nebyl.

Možná že smrt je milosrdná, možná že je jako sen, že přijde, když dlouho nemůžeme usnout.

Jak mi Sam mizel mezi dětmi a zase se obejvoval, začal jsem uvažovat o tom zlomku okamžiku a o rychlosti vnímání, s jakou ho poznávám. Jakmile se vynoří, mihne se mezi dětmi, uvědomím si, že ho mám rád, stejně jako kdysi například tátu.

První, co pocítím, když ho zahlédnu, je záchvěv potěšení z jeho věku a radost z toho, jaký je. Je jedno, jestli je chytrý nebo hloupý, krásný nebo ošklivý, je ten, kterého mám rád. Myslím, že pohled z dálky funguje i při poznávání jiných lidí. Ten první pocit, kdy člověka rozeznáme, je pravdivý a obsahuje trest všeho, co k němu cítíme. Vnímáme jeho jedinečnost, celou historii vztahu, která v něm existuje.

Hodně lidí si pamatují právě ve chvíli, kdy ke mně přicházeli nebo odcházeli. Dávno se ztratily souvislosti, za kterých se to stalo, ale ten pohled si pamatují. I kolegy z práce si po letech většinou vybavuji, když vstupovali nebo odcházeli z kanceláře, to, jak se usmívají, jak mi kynou ode dveří rukou. Jako kdyby to byl životně důležitý okamžik, proč jinak by mi tak silně utkvěl v mysli?

Přesně si pamatuji Jitku, když jsem ji poprvé uviděl přes stůl a v otevřených lítačkách restaurace u šatny, jak si svlékala baloňák.

Tak si pamatuji Lucku, když mi ji sestřička ukazovala přes okno ve vzdálených dveřích porodnice, kam se chodit nesmělo.

I moji tetu, u níž jsem nerad spával, když se procházela alejí a jak bylo vidět z dálky její siluetu, a to, že má nohy do písmene o.

Aby se Sama ve školce zbavili, pozvali psycholožku na pozorování. Přišla a dívala se na něho, jak si hraje, popovídala si s učitelkami a ředitelkou, poslechla si, jak pomalu mluví, a pozvala nás na testy do PAS centra.

Jednoho dopoledne jsme je v pohodě absolvovali. Řešit všelijaké úlohy Sama bavilo. Výsledky ukazovaly, že je na hranici autistického spektra a že má velkou slovní zásobu a nejspíš vysoké IQ, i když nerad mluví. Ale testy nebyly zaměřeny přímo na inteligenci. Co s ním? Je autista, není?

Mi osobně to bylo jedno. Nic nového jsem se o Samkovi nedověděl. Vím, jaký je. Lucka se toho hrozila, stejně i Jitka, mít dítě s nějakou diagnózou jim připadalo strašné. Viděly to dramaticky. Vyloučí ho ze školky, nevezmou do normální školy atd.

Ale nakonec se nic tak hrozného nestalo. PAS centrum doporučilo Samovi chodit do normální školy s pomocí pedagogického asistenta. Navíc věděli, že jedna starší paní učitelka ve městě, která měla odejít do důchodu, by ráda ve

školce zůstala na zkrácený pracovní úvazek a místo pedagogické asistentky by přivítala. Už s ní i mluvili.

Sešli jsme se s ní taky, i se Samem, od první chvíle se nám líbila, říkali jsme jí paní Tereza, a potom jsme to probrali s ředitelkou školky, která slíbila, že požádá krajský úřad o přidělení peněz. A vyšlo to. Zavolala Lucce. Po prázdninách může Sam chodit k nim, do města.

Měla to jenom jednu chybu, že školka, kam Sama vzali, byl vzdálená čtyřicet minut cesty autem.

Bylo to ještě o prázdninách. Lucka šla se Samem do města nakoupit a po ulici ho vedla za ruku, vtom si všiml ve výloze hračkářství elektronické stavebnice sestavené a zapojené tak, aby svítila a blikala.

Udělal jí totéž, co tenkrát mi u policejní stanice. Letěl si zázrak, který ho zaujal, prohlédnout zblízka a v obdivu mu zářily vyjevené oči.

Stavebnice byla drahá, přímo hrozně, a na víku měla napsáno Novinka – pro děti od 8 do 105 let, lze sestavit pět set projektů!

Samozřejmě, že ji chtěl mít a nemínil bez ní jít domů. Lucka mu začala domlouvat:

„Samku, je tam napsáno pro děti od osmi let a ty nemáš ještě ani pět, tohle pro tebe není!“

Začal brečet.

„A navíc je stavebnice moc drahá, začneme si na ni šetřit a až budeš mít osm, tak ji půjdeme spolu koupit.“

Začal trucovat, chodci se po nich ohlíželi, z krámu vyšla i prodavačka zjistit, co se děje.

„Víš co,“ napadlo Lucku, „podíváme se doma na internetu, jestli se taková stavebnice někde nedá koupit levněji.“

Prodavačka se hned pohotově přidala:

„Samozřejmě, něco tam najdete, ale nebudete mít český návod. Tohle je první taková stavebnice s českým návodem. Bez něho nepostavíte vůbec nic.“

„Aha,“ řekla Lucka, vzala Sama za ruku a odtáhla ho přes protesty pryč.

Na internetu našli stejnou stavebnici za poloviční cenu v Belgii. Zanedlouho měl mít Sam páte narozeniny, tak jsme ji objednali.

Jitka upekla krásný dort a vyzdobila ho číslicí pět a vrtulí z větráku klimatizace.

Sam byl šťastný. Když jsme mu blahopřáli, pokukoval po zabalené krabici v Lucčiných rukách, ta ho zajímala nejvíc. Potom nedočkavě roztrhal papír na krabici, a když zjistil, že je to opravdu přesně ta stavebnice, kterou si přál, řekl nám:

„Celý život vás mám rád!“

„My tě taky máme rádi celý tvůj život,“ smála se Lucka.

Když však sundal z krabice víko, polekali jsme se. Krabice měla dvě patra a nepřehledné množství dílků a k tomu anglický návod, skoro knihu. Co s tím budeme dělat?

Jenom Sam se radoval, tolik věcí, skvělé.

„Pokusím se najít na internetu český návod,“ pošeptala mi Lucka.

Sam si odnesl krabici na stůl a začal ji zkoumat. Přidal jsem se k němu. On si prohlížel dílky jeden po druhém a já listoval v knize. Anglicky jsem se sice učil, ale nenaučil. Naštěstí v ní bylo plno barevných schémat a různých kreseb.

„Podívej, tady hned na začátku máš varování, jaké obvody nesmíš stavět, aby nedošlo ke zkratu a poškození součástek.“

Prohlédl si to, slíbil mi, že takové obvody stavět nebude, a pustil se do stavění podle prvního schématu, byl to Project No. 1.

„Teď stavíš obvod pro kontrolu žárovek. Tohle jsou obvody na vyzkoušení funkčnosti jednotlivých dílků,“ rozluštil jsem text nad první sérií obrázků. „Tady si můžeš zjistit, jestli máš v pořádku žárovky a diody, takhle si prověříš rezistory, to znamená odpory, tady kondenzátory, fotobuňky, tuhle transformátor, solární články.“

Sam se od stavebnice nedal odtrhnout, stavěl celé hodiny a dny. Doba klimatizace vzala za své, vrtule na dortu byla její labutí písni, ocitli jsme se v době elektronické.

Český návod na internetu se objevil až po půl roce. Tehdy už Sam měl postavených a vyzkoušených všech pět set obvodů. A k tomu si padesát nových přimyslel.

V nové školce se Samovi líbilo. Nosil si s sebou obvody, které si nakreslil, nebo si je vytiskl z internetu. Naučil jsem ho pomocí trojhmátu a myši ofotografovat cokoli z obrázků. Využíval to často, na jedné webové stránce si kluci a kupodivu i několik holek vyměňovali své projekty.

Sam tam dával své, diktoval mi, co mám k nim napsat, psát neuměl, a ty obvody, které se mu líbily, si ofotil a vytiskl a bral do školky.

Při kreslení svých návrhů používal značky, jaké viděl v anglickém návodu.

Do školky se vždy těšil, těšil se hlavně proto, aby obvody ukázal Mařence a Štefánkovi. A samozřejmě paní učitelce Tereze. Vysvětloval jim na každém obvodu, jak jim prochází elektrický proud, co se s ním stane, když se dostane do odporu nebo kondenzátoru, kdy se rozsvítí diody, rozezvučí bručák, kdy sepne relé číslicový panel. Nejtrpělivěji ho poslouchala Mařenka. Tu to opravdu zajímalo. Štefánek se k nim přidal, aby nemusel plakat. Cítil se u nich bezpečněji. Bylo mu pořád smutno po tatínkovi a mamince. Když pozoroval Sama a Mařenku, jak probírají obvody, zapomněl na svou opuštěnost.

Když jsem je viděl přes sklo šatny, jak si spolu hrají, byl jsem rád, že se nesplnilo Lukášovo proroctví, které pronesl, když se dověděl o možné Samově diagnóze.

„Tak je autista, no co! Nebude mít žádné kamarády...“

Paní Tereza měla ve zvyku mluvit polohlasem, šetřila si hlasivky, a to také těm třem prospívalo. Hráli si spolu v kuchyňce, v pokojíčku, různé holčičí hry, které navrhla Ma-

řenka, a lehátka na spaní po obědě měli vedle sebe. Když na nich po obědě usínali, Štefánek obvykle chvilku plakal.

Jsem klidnější než Jitka a Lucka. Nejen kvůli nemoci. Mám takovou povahu. Vypadám vyrovnaně a trochu lhostejně. Ale někdy Sam rozčílí i mě. Když ho něco vyvede z míry, je jako člověk, kterého náhle polijí studenou vodou. Jenže se nedokáže z toho šoku dlouho vzpamatovat.

Poprvé k nám měla přijít na návštěvu Mařenka.

Její maminka slíbila, že ji k nám v sobotu autem přiveze. Sam se těšil. Už si plánoval, co jí všechno ukáže. Hodinu před tím Mařenčina maminka zatelefonovala, že neprijedou, protože Mařenka dostává teplotu.

Když se to Samko dověděl, spustil řev.

Nejdřív strnul jako člověk politý studenou vodou a pak začal křičet. Lucka mu domlouvala, tišila ho, Jitka mu říkala, že Mařenka přijede jindy. Nedokázal se smířit s tím, že návštěva nebude. Chtěl, aby Mařenka přišla, musela přijít. Až jsem to nevydržel, plácl dlaní o stůl. Sam se lekl a ztichl, tohle ode mě nečekal.

„Pojď si sednout, tady si sedni na židli,“ poručil jsem mu. „Já ti to vysvětlím.“

Díval se na mě vylekaně a ani se nehnul.

„Tak pojď sem ke mně,“ ukázal jsem na židli vedle sebe. „Chci, abys se posadil a v klidu mě vyslechl.“

Zíral na mě vylekanýma modrýma očima. Nepohnul se.

Dostal jsem zlost. Cítil jsem, že se přestávám ovládat.

„Nechceš se mnou mluvit. Dobře, nemusíš, jdu tedy pryč, jak chceš, nemusíš se mnou mluvit vůbec,“ řekl jsem a odešel do ložnice a prudce zavřel dveře, skoro jimi třísknul.

To bylo špatně. Hned jsem si to uvědomil.

Rozbušilo se mi srdce, začalo arytmiicky bít. Musel jsem si lehnout, ležet v klidu a čekat, až se bušení v krčních tepnách sklidní. Pomalu to přestávalo. Kvůli takové hlouposti...

Přišoural se k mé posteli, přišel potichu.

„Buď mojí dědou!“ řekl prosebně, s pláčem na krajíčku.

„Buď mojí dědou!“ žadonil nešťastně.

Už mi ho bylo líto. Zároveň jsem si znovu uvědomil, co pro něho v životě znamenám a jak mě potřebuje.

„Neboj, jsem pořád tvým dědou, vždycky budu,“ řekl jsem. „Teď jsem se na tebe jenom trochu rozzlobil. Neboj, já tě mám rád,“ uklidňoval jsem ho. „Ještě si chvilku poležím a pak přijdu do kuchyně.“

Byl už klidnější, zkusil mi vysvětlit, proč si nesedl, když jsem mu to poručil:

„Víš, dědo, byl jsem jako splašený kůň. Chtěl jsem tě poslechnout, ale nemohl. Moje hlava věděla, že bych tě měl poslechnout, ale nešlo to, nohy mi nechtěly jít.“

Přitáhl jsem ho k sobě a políbil do vlasů.

„Hochu můj, jak tě to o tom splašeném koni mohlo napadnout, nevzpomínám si, že bychom spolu o něčem podobném někdy mluvili?“

„Já nevím, dědo, ale tak to doopravdy bylo, právě tak se mi to stalo,“ řekl.

Je možné, že si Sam s tou svou chytrou hlavičkou v životě poradí. Najde to pravé místo, najde nejzajímavější systém v systému, který ho bude zaměstnávat a provázet po celý život. Už se ale nedozvím, čím bude a jak se mu podaří být mezi lidmi.

Nedovedu si vůbec představit, jaký bude svět po nás. Dokonce to nechci ani vědět. Nechci to vědět hlavně proto, že bych stejně nemohl nic dělat, kdyby byl špatný. A nechci to vědět, ani kdyby byl mnohem lepší než ten můj, v kterém jsem žil. Vždyť bych se ho nemohl účastnit, a to by mi jistě bylo líto. A protože taky vím, že nic není navždy, že svět se mění, možná že bych se zase bál toho, že brzy přijde změna k horšímu.

Musel bych vědět všechno, všechno, jestli to, co je dobré, zůstane dobré, a jestli po zlém opět nastane něco lepšího –

a to není možné, takové věci neví nikdo. Možná že ani ten, který nás stvořil...

Myslím, že teď bych své nitky mohl pustit. Měl bych to udělat jemně. Z bílé mlhy se vydat do černé tmy. Nořím se do ní stejně víc a víc, ať chci nebo ne. Ale pořád ty nitky mám v prstech.

Vzpírat se? Zoufale se jich držet? Potrhat je svým blízkým? Ještě doufat v setkání s bílým daňkem, nebo v sen o pouti v sousedově zahradě? Něco si namlouvat?

Pouštím jednu nitku po druhé. Jsem už připravený být sám. Jsem stejně hrozně unavený. Všechno mi těžkne, ruce i víčka. Už nedokážu a ani nechci tu tíhu setřást.

Kdyby to bylo možné, moji milí, snažil bych se vás utěšit. Třeba tím, že smrt patří k životu. Je taky život. Vždyť jsem ho prožil celý. Podařilo se mi poznat celou cestu od dětství po stáří. Ani jsem netušil, co všechno život je. Teď to vím, aspoň ve svém životě to vím. Už to ani není smrt, jen konec cesty.

Kéž bych se dokázal v klidu pustit všech nitek, tak jak si přeji.

OBSAH

Agent pojišťovny	5
Tíže křídel	9
Po výplatě	17
Macarát jeskynní	21
Konec kina Panorama	23
Splav	34
Smutek	39
Podzim	44
Papírový kostel	48
Nedočkavost	62
Přátelé	69
Čokl na silnici	74
Mistr světa jsem já	76
Můžeme si přát	82
Doteky	91
Rozhovory	97
Nitky	102

TÍŽE KŘÍDEL

Václav Chytil

Obálku a grafickou úpravu
navrhla Štěpánka Bělovská
Frontispis s použitím keramiky Jana Tomáše Bělovského
a kresby Jany Betty Terlecké
Vydalo nakladatelství Štěpánky Bělovské – Tilia
v Ostravě v roce 2015
Vydání první (PDF)